

ความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน

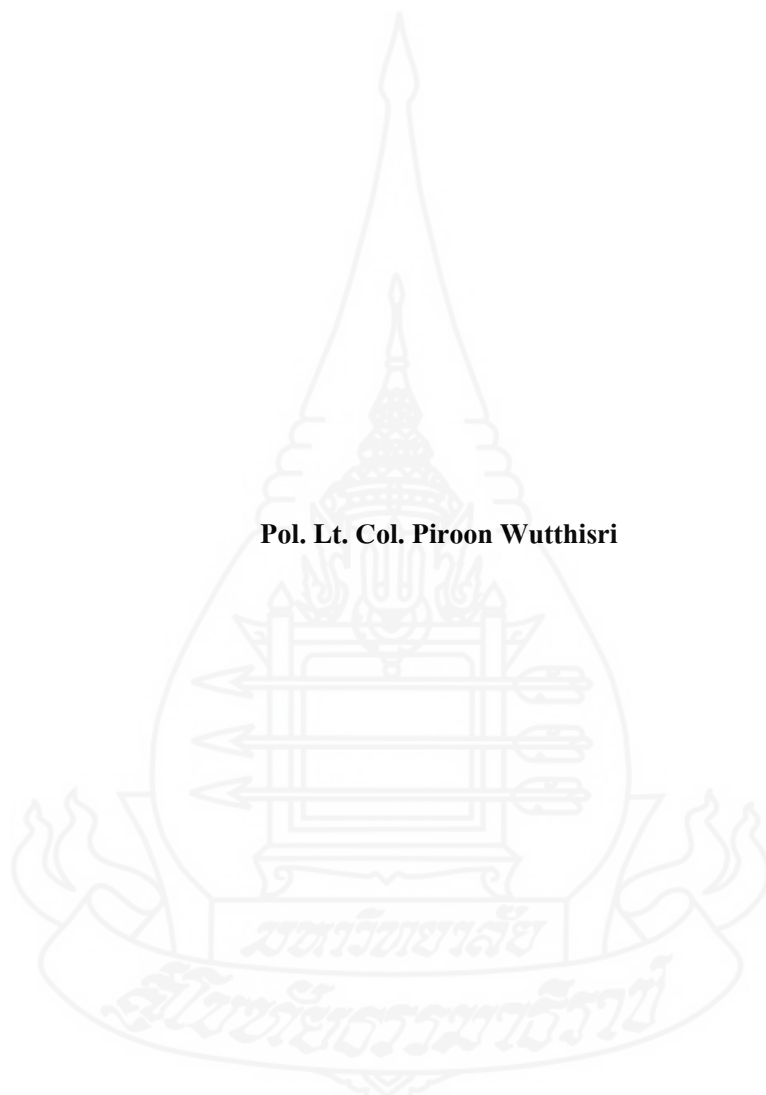
พันตำรวจโทพิรุณ วุฒิสรี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2556

Equality in Provisional Releases in the Inquiry Official Procedure

Pol. Lt. Col. Piroon Wutthisri

An Independent Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement for

the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

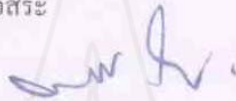
Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน
ชื่อและนามสกุล	พันตำรวจโทพิรุณ วุฒิศรี
วิชาเอก	กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

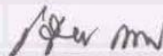
ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย จันทร์เรือง)

(อาจารย์เกียรติชัย ฅ นกร)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ ความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน
ผู้ศึกษา พันตำรวจโทพิรุณ วุฒิสรี รหัสนักศึกษา 2554004297 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงแนวความคิดในการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาค (2) ศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์และวิธีการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาคของประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (3) ทราบปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (4) เสนอแนะแนวทางแก้ไข ปรับปรุงหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรม

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาวិจัยเอกสารจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่าหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายของประเทศไทยได้วางหลักให้ผู้ต้องหาทุกคนได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น การพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี พนักงานสอบสวนสามารถเลือกปล่อยชั่วคราวได้ 3 รูปแบบ คือ ไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน และจะกำหนดเงื่อนไขใดให้ผู้ต้องหาปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนีได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าว เปิดโอกาสให้ใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติไม่ว่าคดีจะมีอัตราโทษเท่าใด พนักงานสอบสวนมักจะเลือกปล่อยชั่วคราวโดยรูปแบบมีประกัน และหลักประกันทุกคดี ซึ่งการปล่อยชั่วคราวโดยมุ่งเน้นไปที่หลักประกันซึ่งมีคุณค่าทางเศรษฐกิจนั้น ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกับผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน เนื่องจากผู้ต้องหาที่ยากจนไม่สามารถที่จะหาหลักประกันที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาเป็นหลักประกันได้

คำสำคัญ การปล่อยชั่วคราว หลักประกัน พนักงานสอบสวน ผู้ต้องหา

Independent Study title: Equality in Provisional Releases in the Inquiry Official Procedure

Author: Pol. Lt. Col. Piroon Wutthisri; ID: 2554004297; **Degree:** Master of Law;

Independent Study advisor: Dr. Panumas Kudngaongam, Assistant Professor;

Academic Year: 2013

Abstract

This independent study on equality in provisional releases in the inquiry official procedure aims to: 1) study concepts on equality in provisional releases; 2) study and analyze principles and methods of equality in provisional releases in Thailand compared with countries under the common and civil laws system 3) realize and analyze problems of provisional releases of the accused by the inquiry official affiliated with the Royal Thai Police; and 4) give recommendations of making provisional releases principle more equal and fair.

This independent study is a qualitative research studying documents on provisional releases such as books, theses, academic documents and other useful documents. This study is presented by the descriptive analysis method.

It was found that principles of provisional releases in Thailand stated that all accused were mostly released. Any non-permitted release is exceptional. To consider and approve any provisional releases under the case where there is not less than 5 years in prison, the inquiry official is enable to choose the provisional releases in 3: release with no bail or on bail, release on bail security, and release with conditions that must be respected to prevent escaping. This opened cases to various kinds of consideration. However, in practice, whether the case having any penalty, the inquiry official usually chose to release the accused using the 'release on bail security, and release' method in every case and focusing on security with economic value. This caused inequality among the rich accused and poor accused because the poor accused could hardly find any security with economic value as its security for the provisional releases.

Keywords: Provisional releases, Security, Inquiry official, The accused

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเงางาม รองประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์เชิรชัย ณ นคร ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย จันทรเรือง มหาวิทยาลัยสยาม ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ โดยอาจารย์ทุกท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการสอบ ตลอดจนให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และให้คำแนะนำ แก้ไข ปรับปรุงการศึกษาค้นคว้าอิสระให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ สนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

พิรุณ วุฒิสรี

สิงหาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
3. ขอบเขตการศึกษา.....	6
4. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
6. ระเบียบวิธีการศึกษา.....	7
บทที่ 2 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค.....	8
1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค.....	9
1.1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหลักสิทธิและเสรีภาพ.....	9
1.2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหลักความเสมอภาค.....	14
2. ความหมายของสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค.....	16
2.1 ความหมายของสิทธิ.....	16
2.2 ความหมายของเสรีภาพ.....	17
2.3 ความหมายของหลักความเสมอภาค.....	18
3. แนวคิด ทฤษฎีหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค.....	19
3.1 แนวความคิดหลักสิทธิและเสรีภาพ.....	19
3.2 แนวความคิดหลักความเสมอภาค.....	22
บทที่ 3 แนวคิด ทฤษฎีการปล่อยชั่วคราว.....	24
1. ทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	25
1.1 ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม.....	25
1.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม.....	28
2. แนวคิดการปล่อยชั่วคราว.....	30
2.1 หลักการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ.....	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด.....	32
2.3 ปรากฏญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน.....	33
2.4 กฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการไม่ควบคุมตัว.....	34
2.5 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.....	35
บทที่ 4 หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศและประเทศไทย.....	37
1. หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในประเทศระบบกฎหมายจารีตประเพณี.....	37
1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	37
1.2 ประเทศอังกฤษ.....	43
2. ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย.....	48
2.1 ประเทศฝรั่งเศส.....	48
2.2 ประเทศญี่ปุ่น.....	53
3. หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายประเทศไทย.....	56
บทที่ 5 วิเคราะห์สภาพปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาค.....	73
1. บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ.....	80
1.1 รูปแบบการปล่อยชั่วคราวตามความร้ายแรงของความผิด.....	80
1.2 การกำหนดหลักประกัน.....	83
1.3 การกำหนดให้รับฟังข้อเท็จจริงประกอบการปล่อยชั่วคราว.....	85
1.4 การกำหนดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว.....	87
1.5 การกำหนดความผิดฐานหลบหนีประกัน.....	88
2. นโยบายผู้บังคับบัญชา และการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน.....	89
2.1 นโยบายการไม่ให้ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว.....	89
2.2 หลักประกันการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน.....	90
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	93
1. บทสรุป.....	93
2. ข้อเสนอแนะ.....	103
2.1 ปัญหาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง.....	103

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2 นโยบาย และการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน.....	109
บรรณานุกรม.....	111
ภาคผนวก.....	116
ประวัติผู้ศึกษา.....	136

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐ (State) เกิดจากการรวมตัวของมนุษย์ จนเกิดเป็นชุมชนทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วย ดินแดน ประชากร โดยมีรัฐบาลปกครองและมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง

รัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เป็นรัฐที่ต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชน ประชาชนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตอย่างเสรี เว้นแต่บางกรณี บางเรื่อง เท่านั้นที่ไม่สามารถจะทำได้ ซึ่งเรื่องที่ทำไม่ได้ หรือห้าม นั่น ถือเป็นข้อยกเว้นของระบอบการ ปกครองนี้ และการที่รัฐจะจำกัดสิทธิ เสรีภาพของประชาชน จะทำได้จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ เท่านั้น ตามหลักการปกครองด้วยระบบนิติรัฐ (Legal State)

รูปแบบของแนวคิดเรื่องสิทธิ และเสรีภาพในประเทศไทย ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 และมีการบัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนเอาไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ¹ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ ประชาชนไว้² โดยบัญญัติให้สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ชนชาวไทย เคยได้รับการคุ้มครองมาก่อน ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้ ดังนั้นสิทธิ เสรีภาพ ความ เสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ยังคงได้รับการคุ้มครองต่อไป โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้วาง หลักการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ คือ ในการจำกัด สิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ นั้นจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะ กระทบ กระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29)

¹ สุริรัตน์ ประจวบจันทน์, กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2554), หน้า 5-16

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 4

การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำไม่ได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 28)

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ดังนั้นเมื่อเกิดมีการละเมิดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลต่อกฎหมายที่รัฐห้ามแล้ว (เฉพาะคดีอาญา) รัฐจำเป็นต้องมีกระบวนการที่จะคุ้มครองความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของประชาชนในรัฐไม่ให้ถูกระทบกระเทือนจากการละเมิดต่อกฎหมายดังกล่าว ดังนั้นในแต่ละรัฐจึงมีกระบวนการในการที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพื่อคุ้มครองประชาชนคนอื่นๆ ให้ปลอดภัยจากการกระทำละเมิดกฎหมายอาญานั้น

การจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายของเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 หรือ 79 ถือเป็นกระบวนการที่จะคุ้มครองความปลอดภัยและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนไม่ให้ถูกระทบกระเทือนจากการถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายกระบวนการหนึ่ง

แต่ขณะเดียวกันการจับกุมคุมขังก็เป็นมาตรการที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ดังนั้นกระบวนการหลังการจับกุม จึงต้องให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลย กล่าวคือผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิในอันที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(7) ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว” ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ได้บัญญัติว่า “คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องดังนี้...”

การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในคดีอาญา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผ่อนคลายการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกจำกัดเสรีภาพในทางร่างกายระหว่างที่ถูกดำเนินคดี ซึ่งระบบกฎหมายประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ได้กำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวไว้ 3 รูปแบบ คือ ไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน แต่การพิจารณาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น โดยทั่วไปสิ่งที่รัฐต้องคำนึงถึงก็คือหลักประกันที่เมื่อ ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปแล้ว จะยังคงมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ดำเนินคดี และผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่ไปก่อให้เกิดความเสียหายต่อพยานหลักฐาน หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อ

บุคคลอื่น ดังนั้นเพื่อป้องกันเหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือไปก่อให้เกิดความเสียหายต่อ พยานหลักฐาน หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่น ในทางปฏิบัติไม่ว่าพนักงานสอบสวน หรือ อัยการ หรือศาลมักจะนำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในลักษณะที่มีประกันและ หลักประกันมาใช้เป็นมาตรการในการปล่อยชั่วคราว โดยเชื่อว่าการปล่อยชั่วคราวไปโดยมีประกัน และหลักประกันนั้นจะเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีได้เป็นอย่างดี เนื่องจาก ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยื่นคำขอปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องทำสัญญาประกันไว้กับพนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาล และการมีหลักประกันที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาเป็นประกัน การปล่อย ชั่วคราว จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่คิดที่จะหลบหนี ซึ่งหากหลบหนีไปก็จะทำให้ถูกยึด หลักประกันที่นำมาเป็นประกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจเกิดความเสียหาย หรือครอบครัว หรือ บุคคลที่เป็นเจ้าของหลักประกันอาจได้รับความเดือดร้อน เสียหาย ดังนั้นหากผู้ต้องหาหรือจำเลย ตระหนักถึงข้อนี้ก็จะไม่หลบหนีไประหว่างการปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 วรรค 2 กำหนดให้หลักประกัน มี 3 ชนิด คือ 1. มีเงินสดมาวาง 2. มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง 3. มีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดง หลักทรัพย์ ซึ่งหากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าหลักประกันแต่ละชนิดที่กฎหมายกำหนดนั้นล้วนแต่ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มุ่งเน้นถึงหลักประกันเป็นสิ่งสำคัญ มากเกินไป ในทางปฏิบัตินั้นย่อมก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการได้รับการปล่อยชั่วคราวของ ผู้ต้องหาหรือจำเลย เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีฐานะทางทรัพย์สิน หรือการเงินที่แตกต่างกัน บางคนมีฐานะร่ำรวย บางคนมีฐานะยากจน คนที่มีฐานะร่ำรวยมีทรัพย์สินหรือเงินพร้อม ย่อมมี โอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าคนที่ฐานะยากจนที่มีทรัพย์สินหรือเงินน้อยกว่า ซึ่งหาก การปล่อยชั่วคราวเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ย่อมขัดหรือแย้งกับหลักความเสมอภาค ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมาย และได้รับคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่ เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความ พิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะ กระทำได้”

ในการพิจารณาปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107³ ได้วางหลักไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น ซึ่งจะต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะ โดยในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลสามารถใช้ดุลยพินิจมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวได้ 3 รูปแบบ คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ตามกฎหมาย บังคับเฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไปเท่านั้น และในคดีที่มีอัตราโทษดังกล่าวจะปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอื่นๆ กฎหมายบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลใช้ดุลยพินิจที่จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110) และในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนี้ พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลสามารถที่จะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติ เพื่อป้องกันการหลบหนีและป้องกันภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรค 3)

เมื่อพิจารณาถึงหลักการปล่อยชั่วคราวตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก จึงบัญญัติให้พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลสามารถเลือกใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวได้ถึง 3 รูปแบบ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โดยมีได้มุ่งเน้นถึงการเรียกหลักประกันเป็นสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติแล้วแม้พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลจะใช้ดุลยพินิจให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาเป็นหลัก แต่พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลก็มักจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและเรียกหลักประกันด้วยเสมอ ซึ่งการใช้ดุลยพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลที่ขึ้นอยู่กับ การเรียกหลักประกันเป็นสำคัญนี้ ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในทางปฏิบัติที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจ หรือการเงินที่ดีย่อมมีความได้เปรียบ ได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน เพราะผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนอาจจะไม่มีเงิน หรือทรัพย์สิน หรือบุคคลที่สามารถแสดงหลักทรัพย์ มาใช้เป็นหลักประกันตามจำนวนที่พนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลกำหนดได้ จึงทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบตั้งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 และมาตรา 113/1...”

บางส่วนไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และถูกจำกัดเสรีภาพในระหว่างการดำเนินคดีทั้งที่ตนมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมาย อันเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญในเรื่องความไม่เสมอภาคของบุคคล นอกจากนี้ในการพิจารณากำหนดหลักประกันนั้น ในทางปฏิบัติมักจะมีการกำหนดเป็นจำนวนที่ค่อนข้างแน่นอนตายตัว โดยมีอัตราเท่ากันทุกคนในคดีประเภทเดียวกัน โดยมีได้พิจารณารายละเอียดข้อเท็จจริงในคดีแต่ละเรื่องประกอบกับฐานะของผู้ต้องหาแต่ละคน และพฤติการณ์หรือโอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนี มาประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราว ซึ่งการกำหนดราคาประกันอย่างเคร่งครัดตามอัตราโทษที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกกล่าวหา โดยไม่คำนึงถึงโอกาสในการหาหลักประกันของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนนี้ แม้นักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่ถ้าหลักประกันมีจำนวนสูงเกินกว่าฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หามาวางต่อพนักงานสอบสวน หรืออัยการ หรือศาลได้ ก็เท่ากับเป็นการไม่อนุญาตปล่อยชั่วคราวโดยปริยายนั่นเอง ทั้งนี้ที่น่าจะเป็นไปได้ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเดียวกันอาจถูกเรียกหลักประกันในจำนวนที่แตกต่างกัน ดังนั้นการกำหนดหลักประกันอย่างเคร่งครัดตามฐานความผิดนี้ แม้จะเป็นจำนวนที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคน แต่การกำหนดเช่นนี้ไม่ได้เป็นการก่อให้เกิดความเสมอภาคในสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักของผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่อย่างใด แต่กลับเป็นการส่งเสริมให้ผู้มีสถานะทางเศรษฐกิจหรือการเงินที่แตกต่างกัน ได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราวไม่เท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น อันเป็นความไม่เสมอภาคที่เกิดจากการปฏิบัติอย่างเดียวกันต่อบุคคลที่แตกต่างกัน ดังนั้นในการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาคควรพิจารณาจากฐานความผิดและตัวผู้กระทำความผิดเข้าประกอบกัน กล่าวคือต้องพิจารณาฐานความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกกล่าวหาว่าเป็นการกระทำความผิดที่ร้ายแรงหรือไม่ การกระทำความผิดดังกล่าวผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีมากน้อยเพียงใด และต้องพิจารณาตัวผู้ต้องหาทั้งในส่วนของพฤติกรรมและฐานะทางเศรษฐกิจประกอบในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวด้วย โดยในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวด้วยความเสมอภาคนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันและมีพฤติการณ์ที่จะไม่หลบหนี หรือจะไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่พยานหลักฐานหรืออันตรายแก่สังคม ควรมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยข้อจำกัดทางฐานะของบุคคล นอกจากนี้ควรนำเอาวิธีการหรือมาตรการอื่นๆ มาใช้แทนการเรียกหลักประกันในทางทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

ในที่นี้ผู้ศึกษาจะขอศึกษาเฉพาะความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและนำมาเสนอแนะเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนให้เกิดความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 ศึกษาถึงแนวความคิดในการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาค
- 2.2 ศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์และวิธีการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาคของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ได้แก่สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ได้แก่ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น
- 2.3 เพื่อทราบปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 2.4 เสนอแนะแนวทางแก้ไข ปรับปรุงหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้เกิดความเสมอภาค

3. ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาเฉพาะการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ครอบคลุมถึงการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในส่วนอื่นๆ เช่น พนักงานสอบสวนกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง หรือในชั้นพนักงานอัยการ หรือศาล

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

- 4.1 การปล่อยชั่วคราว หมายถึง การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาลตามระยะเวลาที่กำหนด และเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานเกินกว่าจำเป็น
- 4.2 พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานตำรวจที่มียศตั้งแต่นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทราบถึงแนวความคิดในการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาค
- 5.2 ทราบถึงหลักเกณฑ์และวิธีการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาคของประเทศไทย ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ได้แก่สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ได้แก่ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น
- 5.3 ทราบถึงปัญหาการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- 5.4 นำผลการศึกษาปัญหาความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มาเสนอแนะแนวทางแก้ไข ปรับปรุงหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเสมอภาคยิ่งขึ้น

6. ระเบียบวิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี หนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ รวมทั้งเอกสารอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Qualitative Research)

บทที่ 2

หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

รัฐที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนภายในรัฐนั้นย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด และรัฐจะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือทุกคนมีเสรีภาพที่จะคิดและกระทำตามที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสม เสรีภาพดังกล่าวก่อให้เกิดหน้าที่ ที่บุคคลอื่นจะต้องไม่ล่วงละเมิด บรรดาสิทธิต่างๆ จึงเกิดขึ้น เช่น สิทธิทางการเมือง สิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน เป็นต้น แต่การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นจะต้องมีขอบเขตคือต้องไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น⁴ หากเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพที่ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย (เฉพาะคดีอาญา) รัฐจำเป็นต้องคุ้มครองผู้ถูกล่วงละเมิด โดยใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับ แต่ในอีกทางหนึ่งการใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับกับผู้กระทำผิดกฎหมาย ย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นเช่นเดียวกัน

การจับเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในทางกฎหมายที่รัฐนำมาใช้ในการสืบหาข้อเท็จจริงของคดี อันเกิดขึ้นจากการกระทำผิดกฎหมายอาญา เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ขณะเดียวกันก็เป็นมาตรการที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทาง ซึ่งเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของบุคคลหมายถึงเสรีภาพที่จะไปไหนมาไหนได้โดยปราศจากการถูกจำกัดเขต และเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ⁵ เมื่อการจับเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่เป็นมาตรการที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่นนี้ตามหลักความเสมอภาคผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการการคุ้มครองภายหลังจากการถูกจับกุมด้วยเช่นเดียวกัน โดยให้ผู้ที่ถูกจับมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(7)) จะเห็นได้ว่าทั้งการจับกุม และการปล่อยชั่วคราว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง ซึ่งประชาชน

⁴ สุนทร มณีสวัสดิ์, กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2554), หน้า 4-7

⁵ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เนติธรรม, กุมภาพันธ์ 2537), หน้า 83

จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน จึงควรที่จะศึกษาถึงหลักพื้นฐานสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค พอสังเขปดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหลักสิทธิและเสรีภาพ และความเสมอภาค

1.1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหลักสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพในปัจจุบันได้พัฒนามาจากสิทธิและเสรีภาพของชนชั้นกลางในยุคกลางของยุโรป โดยชนชั้นกลางในยุโรปได้บังคับให้พวกขุนนางและกษัตริย์มอบหลักประกันสิทธิและเสรีภาพบางประการให้แก่พวกตน ดังเช่น ในปี ค.ศ. 1188 บรรดานักบวชและประชาชนชาวสเปน ได้มีการร่วมประชุมกัน เพื่อให้การรับรองสิทธิของประชาชนในการฟ้องสิทธิในการปรึกษาหารือ สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญๆ เช่น การทำสัญญาสันติภาพ การทำสงคราม นอกจากนี้ยังได้รับการกล่าวขานมากในการต่อสู้ของชนชั้นกลาง คือ Magna Carta⁶ ในปี ค.ศ. 1215 โดยชื่อเรียกเรื่องดังกล่าวเกิดมาจากการที่พระเจ้าจอห์นที่ 5 กษัตริย์ของอังกฤษได้ใช้อำนาจจัดเก็บภาษีจากประชาชนตามอำเภอใจ เพื่อนำไปใช้ในการสู้รบ ทำให้พวกขุนนางไม่พอใจจนกระทั่งเกิดการสู้รบกันระหว่างสองฝ่าย ผลการสู้รบ ฝ่ายของพระเจ้าจอห์นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และพระเจ้าจอห์นได้ยอมประทับตราลงใน Magna Carta ซึ่งมีสาระสำคัญคือห้ามไม่ให้พระมหากษัตริย์จัดเก็บภาษีบางอย่าง เว้นแต่ได้รับความเห็นชอบจากพวกขุนนาง และไม่ให้พระมหากษัตริย์ใช้อำนาจจากศาลโดยมิชอบ โดยได้กำหนดบทบัญญัติไว้ในมาตรา 39 ว่า “อิสรชนไม่อาจจะถูกจับกุมคุมขัง ถูกประหาร หรือถูกเนรเทศ หรือถูกกระทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เว้นแต่โดยอาศัยพื้นฐานคำวินิจฉัยตามบทบัญญัติของกฎหมาย”⁷

ในปี ค.ศ. 1356 Brabanter Joyeuse Entrée ได้เรียกร้องผู้ปกครองแผ่นดินให้ความเป็นธรรมแก่ชนชั้นกลางในการร่วมตัดสินใจในการทำสงครามและทำสัญญาสันติภาพ โดยการให้คำมั่นสัญญาที่จะรับรองสิทธิต่างๆ ซึ่งเอกสารที่คล้ายๆ กันในลักษณะดังกล่าว พบได้ในฮังการี โปรตุเกส โปแลนด์ และสวีเดน รวมทั้งเขตการปกครองในดินแดนของเยอรมันที่ได้มีการบังคับเพื่อให้มีการให้คำมั่นสัญญาในเรื่องดังกล่าว แต่สิทธิที่มีการเรียกร้องดังกล่าว ไม่ถือว่าเป็นสิทธิตาม

⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), หน้า 34

⁷ เพิ่งอ้าง

ธรรมชาติ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการเรียกร้องสิทธิเฉพาะชนชั้นกลาง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเมืองที่มีความอิสระเท่านั้น⁸ ดังนั้นจึงเป็นสิทธิที่มีพื้นฐานมาจากข้อตกลง มีผลบังคับเฉพาะกับชนชั้นกลางตามที่ได้กำหนดไว้เท่านั้น ไม่มีผลกับประชาชนโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามเนื้อหาของข้อตกลงได้ส่งผลต่อความคิดทางกฎหมายในช่วงของการพัฒนาในทางประวัติศาสตร์ต่อมาและเนื้อหาของข้อตกลงนี้ได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการใช้อำนาจในการออกกฎหมายของผู้ปกครอง ในสมัยนั้น

ในศตวรรษที่ 16 และ 17 ได้เกิดความเข้าใจในสิทธิและเสรีภาพตามความหมายของสมัยใหม่ อันเนื่องมาจากพัฒนาการของทฤษฎีว่าด้วยรัฐสมัยใหม่ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 17 ในขั้นแรก ค.ศ. 1628 ได้เกิดเอกสารที่เรียกว่า “Petition of Right” ขึ้นในอังกฤษ⁹ มีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ เช่น “บุคคลจะไม่ถูกจำคุกหรือคุมขัง เว้นไว้แต่จะเป็นไปตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติของราชอาณาจักร” ต่อมาในปี ค.ศ. 1689 รัฐสภาของอังกฤษได้ร่างเอกสารที่เรียกว่า “Bill of Right” มีสาระสำคัญ เช่น “เสรีภาพในการพูดและอภิปราย หรือการดำเนินการในรัฐสภา จะนำมาฟ้องร้องหรือสอบสวนในศาลหรือในสถานที่อื่นใดนอกรัฐสภาไม่ได้” และในช่วงศตวรรษดังกล่าวข้างต้น ได้เกิดทฤษฎีสัญญาประชาชน และแนวความคิดแบบมนุษยนิยม (Humanismus) ซึ่งมีอิทธิพลต่อ John Milton ที่เป็นผู้เรียกร้องสิทธิต่างๆ คือ สิทธิในชีวิตและร่างกาย, กรรมสิทธิ์, เสรีภาพ, เสรีภาพในทางศาสนา และในทางความเชื่อ, เสรีภาพในการพูด และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ว่าเป็นสิทธิที่มีความจำเป็นสำหรับประชาชน¹⁰

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นทำให้รัฐต้องถูกจำกัดอำนาจของรัฐในเรื่องที่เกี่ยวกับเสรีภาพ คือ เสรีภาพในทางศาสนาและในทางความเชื่อ, เสรีภาพจากการถูกบังคับให้เข้าร่วมในสงคราม, การนิรโทษกรรมสำหรับผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่าง, ความเสมอภาค การแทรกแซงในสิทธิของบุคคล หรือการแทรกแซงในกรรมสิทธิ์จะกระทำได้อต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจในการกระทำได้กล่าว สิทธิ เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ไม่อาจจะถูกล่วงละเมิดได้ ตามข้อตกลงของประชาชนที่ถูกทำขึ้นใน ค.ศ. 1647-1649¹¹ แต่ข้อเรียกร้องดังกล่าวก็ได้รับการปฏิเสธจากสภาที่ปรึกษาแห่งกองทัพเพื่อการปฏิวัติ

⁸ Albert Bleckmann, Staatsrecht II – Die Grundrecht, 4 Aufl, 1997 อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เจริญธรรมที่ 6, หน้า 34

⁹ หุยก์ แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2511) เรียงมาตรา, และ คำอธิบายรัฐธรรมนูญทั่วไปโดยย่อ (พระนคร : กรุงสยามการพิมพ์, 2511) หน้า 134

¹⁰ Albert Bleckmann, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เจริญธรรมที่ 6, หน้า 35

¹¹ Albert Bleckmann, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เจริญธรรมที่ 6, หน้า 35 - 36

ในปี ค.ศ. 1679 กษัตริย์ชาร์ลส์ที่ 2 ได้ลงนามใน Habeas Corpus Act ซึ่งมีสาระสำคัญคือบุคคลไม่อาจถูกจับกุม คุมขัง โดยปราศจากคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และผู้ที่ถูกจับกุมนั้นจะต้องนำตัวไปยังผู้พิพากษาภายในระยะเวลา 30 วัน¹² ซึ่งยังคงมีผลผูกพันมาจนถึงปัจจุบัน

เกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญบุคคลหนึ่งคือ John Lock โดย Lock มีความเห็นว่าชีวิต, เสรีภาพ, และกรรมสิทธิ์ เป็นสิทธิที่ติดตัวปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่เกิด¹³ โดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันอย่างเป็นอิสระของปัจเจกบุคคลในสภาวะธรรมชาติ สิทธิดังกล่าวไม่อาจจะถูกยกเลิกได้โดยสัญญาประชาคม แต่ในทางตรงกันข้ามอาจทำให้เกิดความมั่นคงขึ้น โดยสัญญาประชาคม ซึ่งกรรมสิทธิ์ตามแนวความคิดของยุคกลางและตามแนวความคิดของศตวรรษที่ 17 ถือว่ารวมอยู่ในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย เพื่อให้เกิดหลักประกันต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล Lock ได้เรียกร้องให้มีการแยกอำนาจนิติบัญญัติออกจากอำนาจบริหาร สำหรับเรื่องแนวความคิดในการจำกัดอำนาจรัฐได้รับการพัฒนาต่อมาโดย Montesquieu

แนวคิดของ John Lock มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดของ Sir Edward Coke นักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ โดย Coke เห็นว่าเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิในชีวิต ร่างกาย และกรรมสิทธิ์ เป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) จนก่อให้เกิดพัฒนาการเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิในร่างกายและกรรมสิทธิ์

แนวคิดของ John Lock และ Sir Edward Coke ดังกล่าวข้างต้น ได้รับการพัฒนาต่อโดยนักปรัชญา เช่น Hugo Grotius, Samuel Pufendorf, Christian Wolff เป็นต้น จนนำไปสู่ การประกาศสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส ในศตวรรษที่ 18 โดยเริ่มแรกสหรัฐอเมริกาได้ประกาศ “Bills of Rights” ของรัฐต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Bill von Virginia แนวความคิดดังกล่าวได้แสดงออกอย่างชัดเจนเมื่อปี ค.ศ. 1776 ในการประกาศความเป็นอิสระของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 ส่วนในระดับของสหพันธรัฐได้วางหลักสิทธิและเสรีภาพไว้ใน “Federal Bill of Rights von 1791”¹⁴

สำหรับประเทศฝรั่งเศสได้มีการประกาศสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง โดยตัวแทนของประชาชนชาวฝรั่งเศสซึ่งประกอบกันเป็นสภาแห่งชาติ (Nationalversammlung) เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789¹⁵ โดยประกาศดังกล่าวได้กล่าวถึงความผูกพันขององค์กรนิติบัญญัติต่อสิทธิ

¹² Albert Bleckmann, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรรถที่ 6, หน้า 36

¹³ อ้างแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรรถที่ 6, หน้า 36

¹⁴ อ้างแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรรถที่ 6, หน้า 37

¹⁵ Albert Bleckmann อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรรถที่ 6, หน้า 37

และเสรีภาพ สิทธิและเสรีภาพมีผลผูกพันต่ออำนาจของรัฐทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเสรีภาพ และหลักการที่สำคัญ เช่น เสรีภาพทั่วไปในการกระทำการ อันเป็นการคุ้มครองเสรีภาพส่วนบุคคล, หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย, เสรีภาพในทางศาสนา, สิทธิในกรรมสิทธิ์ หลักการแบ่งแยกอำนาจ และหลักอธิปไตยของปวงชน รวมทั้งแนวความคิดเรื่องการจำกัดสิทธิและ เสรีภาพอาจกระทำได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ของมหาชน

การประกาศเอกราชของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1776 และปฏิวัติครั้งใหญ่ของประเทศฝรั่งเศส ค.ศ.1789 ทั้งสองเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้น ถือได้ว่าเป็นรากฐานของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยเป็นครั้งแรก ซึ่งทั้งสองเหตุการณ์มีที่มาจากกรณีที่ประชาชนที่อยู่ภายใต้ การปกครองแบบเก่า รู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ได้รับการกดขี่ข่มเหง ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ได้รับการดูถูก และเหยียดหยามจากชนชั้นปกครอง การกระทำเหล่านี้ ทำให้ประชาชนเริ่มต่อต้านและล้มล้างระบบการปกครองแบบเก่า และภายหลังจากการล่มสลาย ของการปกครองแบบเก่า การปกครองในรูปแบบใหม่จึงได้เน้นถึงการเคารพในสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันของทุกๆ คน ดังจะเห็นได้จากคำประกาศ อิสริภาพอเมริกัน ค.ศ.1776 ดังนี้¹⁶

“...เราถือความจริงต่อไปนี้เป็นสิ่งที่ประจักษ์แจ้งอยู่ในตัวเอง นั่นคือ มนุษย์ทุกคนถูก สร้างขึ้นมาอย่างเท่าเทียมกัน และพระเจ้าผู้สร้างได้มอบสิทธิบางประการที่จะเพิกถอนมิได้ไว้ให้แก่ มนุษย์ ในบรรดาสิทธิเหล่านั้น ได้แก่ ชีวิต เสรีภาพและการเสาะแสวงหาความสุข...”

และในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 ของประเทศ ฝรั่งเศส ได้บัญญัติไว้ ดังนี้¹⁷

“ข้อ 1 มนุษย์ทุกคนเกิดมาและดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิ การ แบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้ก็แต่เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

ข้อ 2 วัตถุประสงค์ของสมาคมทางการเมืองทุกสมาคม คือ การรักษาไว้ซึ่งสิทธิตาม ธรรมชาติและไม่มิอาชญากรรมของมนุษย์ สิทธิเหล่านี้ ได้แก่ เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ ความมั่นคง ความปลอดภัย และการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง

ข้อ 16 สังคมใดไม่มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ หรือไม่มีการ แบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยที่แน่ชัด สังคมนั้นไม่มีรัฐธรรมนูญ”

¹⁶ สมบัติ จันทรวงศ์ (บรรณาธิการแปลและเขียนบทนำ), เดอะเฟดเดอรัลลิสต์เปเปอร์เอกสาร ความคิดทางการเมืองอเมริกัน (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530) หน้า 267

¹⁷ นัททวัฒน์ บรรณานันท์(ผู้แปล), คำแปลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2548) หน้า 81 – 84

จากประกาศสิทธิของมนุษย์ทั้งสองฉบับ มีอิทธิพลต่อหลักการสิทธิและเสรีภาพอย่างสำคัญ ในศตวรรษที่ 19 และ 20 หลักการดังกล่าวมีอิทธิพลต่อประเทศในยุโรปเกือบทั้งหมด และมีอิทธิพลต่อประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก¹⁸

กล่าวโดยสรุปแนวคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพมีต้นกำเนิดมาจากสภาวะธรรมชาติ โดยมีความคิดว่าสิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและติดตัวมนุษย์แต่ละคนมาแต่กำเนิด เสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เหล่านี้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ในยุคก่อนที่มนุษย์จะได้รับสิทธิเสรีภาพขึ้นมา (ก่อนยุคกลางของยุโรป) ผู้นำ หรือชนชั้นปกครองได้ปิดกั้น หรือจำกัดสิทธิเสรีภาพผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครอง ด้วยการ กดขี่ ข่มเหง ทำให้ผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองไม่ได้รับความเป็นธรรม ต่อมาในยุคกลางของยุโรปผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองได้ลุกขึ้นมาต่อสู้และเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ จนได้รับชัยชนะทำให้ได้รับสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น และได้มีการพัฒนาสิทธิเสรีภาพมาอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อมีรัฐถือกำเนิดขึ้นรัฐได้เข้ามามีบทบาทในการปกครองดูแลคนในบังคับของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐสมัยใหม่ที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ทำให้รัฐหรือฝ่ายปกครองบ้านเมืองต้องยอมรับในเรื่องดังกล่าว โดยบัญญัติการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเอง

สำหรับประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเกิดขึ้นมาพร้อมกับแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นของชาติตะวันตกที่แผ่ขยายเข้ามา การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยในทุกด้านตามอย่างตะวันตกทำให้แนวคิดดังกล่าวแทรกซึมเข้าสู่แนวความคิดและวัฒนธรรมไทย โดยที่แนวคิดและรูปแบบเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ ได้ปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 จากนั้นได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเอาไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อๆ มาทุกฉบับ¹⁹

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่มีการขยายสิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อย่างไรก็ตามแม้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว จะบัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพเอาไว้มาก แต่ในรายละเอียดของบทบัญญัติมักจะให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยทางปฏิบัติแล้วกลับไม่มีการตรากฎหมายขึ้นรองรับตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด นักกฎหมายส่วนใหญ่จึงเห็นว่าเมื่อยังไม่มีกฎหมายบัญญัติกฎหมาย บทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญก็ยังไม่สามารถบังคับใช้ได้ ซึ่งต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

¹⁸ อ้างแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เชียงธรรมที่ 6, หน้า 37

¹⁹ อ้างแล้ว, สุรรัตน์ ประจันปัจฉินัก, เชียงธรรมที่ 1, หน้า 5-16

ไทย ฉบับพุทธศักราช 2550 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้บัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพไว้ในมาตรา 27 ว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับการคุ้มครองและผู้พันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง” ซึ่งเท่ากับว่าแม้จะไม่ได้ออกกฎหมายลูกเพื่อรองรับการใช้สิทธิ เสรีภาพดังกล่าว ก็ถือว่าสิทธิ เสรีภาพ ต่างๆ ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับแล้ว

1.2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหลักความเสมอภาค

แนวคิดของหลักความเสมอภาคเกิดขึ้นตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ(Natural law) จาก คำสอนของศาสนาคริสต์ที่ส่งผลกระทบต่อ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบทาสที่มีอยู่ในยุคโรมัน โดยถือว่า “บุคคลย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียม (Fairness) ซึ่งหมายถึง “หลักความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย” (Equality before the law) ที่เป็นการยอมรับสิทธิเสรีภาพอันเป็นสาระสำคัญของความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดไม่อาจพรากได้”²⁰ โดยแนวคิดนี้ได้ต่อต้านลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์ด้วยการกีดกันพระมหากษัตริย์ไม่ให้ใช้พระราชอำนาจคิดทำนองคลองธรรมโดยอ้างหลักกฎหมายที่ว่า “บุคคลทุกคนเกิดมาย่อมเสมอภาคกันและมีสิทธิบางประการ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ดิดตัวมา สิทธินี้ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้”²¹

หลักกฎหมายธรรมชาตินี้สอดคล้องกับสิทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งได้ให้ในทางมหาชน คือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ซึ่งคำประกาศนี้ให้ความสำคัญกับคนแต่ละคน รวมทั้งสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นว่าเป็นหัวใจของสังคม รัฐหรือสังคมไม่สามารถก้าวท้าวสิทธิของเขาได้ เว้นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม²² ดังจะเห็นได้จากคำประกาศดังกล่าวปรากฏข้อความว่า “มนุษย์ทุกคนเกิดมาและดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิ การแบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้ก็แต่เพื่อประโยชน์ร่วมกัน” ต่อมาแนวความคิดนี้ได้รับการยืนยันและขยายความโดยรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1946 และปัจจุบันได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 3 มิถุนายน ค.ศ. 1958²³ และต่อมาประเทศต่างๆ ได้นำแนวคิดดังกล่าวบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเอง เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตาม

²⁰ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักความเสมอภาค, www.pub-law.net, สืบค้นเมื่อ 5 พ.ค. 2557

²¹ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2535), หน้า 138

²² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, คำอธิบายกฎหมายมหาชนเล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2538), หน้า 70

²³ อ้างแล้ว, เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, เจริญธรรมที่ 20

หลักความเสมอภาคอย่างเป็นทางการ เช่น รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบัน ลงวันที่ 4 ตุลาคม 1958 มาตรา 1 บัญญัติว่า “ฝรั่งเศสเป็นสาธารณรัฐที่แบ่งแยกมิได้ เป็นของประชาชน เป็นประชาธิปไตย และเป็นของสังคม สาธารณรัฐรับรองถึงความเสมอภาคตามกฎหมายของประชาชนโดยไม่แบ่งแยกแหล่งกำเนิดเชื้อชาติ หรือศาสนา สาธารณรัฐเคารพต่อความเชื่อของทุกนิกาย” รัฐธรรมนูญสหพันธ์เยอรมัน ฉบับปัจจุบัน ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 1949 มาตรา 3 บัญญัติว่า

“1. บุคคลย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย

2. ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ให้รัฐดำเนินการสนับสนุนเพื่อบรรลุเป้าหมายแห่งความมีสิทธิเท่าเทียมกันของหญิงและชาย และก่อให้เกิดผลในการขจัดความไม่เท่าเทียมกันที่มีอยู่

3. บุคคลไม่อาจจะถูกเลือกปฏิบัติได้เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา ถิ่นกำเนิด และเผ่าพันธุ์ ความเชื่อ ความคิดในทางศาสนา หรือการเมือง บุคคลไม่อาจได้รับการปฏิบัติอย่างเสียเปรียบเพราะเหตุแห่งความพิการของบุคคลนั้น”²⁴

แนวคิดในเรื่องความเสมอภาคนี้ก็มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์คล้ายกับแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ คือมีต้นกำเนิดมาจากสภาวะธรรมชาติ โดยมีความคิดว่าความเสมอภาคเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อทุกคนมาแต่กำเนิด ตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ต่อมาได้มีการเรียกร้องเพื่อให้ได้รับความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน จนกระทั่งได้มีเอกสารที่แสดงออกถึงหลักความเสมอภาคที่ดีที่สุด อันได้แก่ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 และต่อมาได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองความเสมอภาคไว้ในรัฐธรรมนูญของเกือบทุกประเทศ

แนวคิดหลักความเสมอภาคในประเทศไทย เกิดขึ้นจากการได้รับอิทธิพลแนวคิดหลักความเสมอภาคในระบบสากลที่แผ่ขยายไปเกือบทุกประเทศ โดยก่อนการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ไม่มีการนำหลักความเสมอภาคมาใช้ จนกระทั่งเมื่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติสำเร็จ จึงได้ร่างประกาศ 6 ประการ ซึ่งหลักการสำคัญประการหนึ่งก็คือหลักความเสมอภาค²⁵ และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 ก็ได้บัญญัติถึงความเสมอภาคของชายและหญิงในการออกเสียงเลือกตั้งไว้ในมาตรา 14 โดยบัญญัติว่า “ราษฎรไม่ว่าเพศใด...ย่อมมีสิทธิออกเสียงลงมติเลือกผู้แทน

²⁴ อังแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรถที่ 6, หน้า 127

²⁵ ปรีดี พนมยงค์, “คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน” ในแนวความคิดประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์, (กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์, 2535), หน้า 41-43

หมู่บ้านได้.....” หลังจากนั้นได้มีการบัญญัติหลักความเสมอภาคไว้ในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ โดยส่วนใหญ่มักจะบัญญัติให้ประชาชนชาวไทยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน²⁶

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) ได้บัญญัติการรับรองหลักความเสมอภาค ไว้ในมาตรา 30 ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้มาตรการที่รัฐ กำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับ บุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

2. ความหมายของสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

2.1 ความหมายของสิทธิ

ศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใด อย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย²⁷

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” หมายถึง การก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติกรให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมาย รับรองและคุ้มครองให้รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนต่อสิทธิหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรืองดเว้น กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามสิทธิทั้งนี้แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้นๆ ด้วย²⁸

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วิญญู เครื่องงาม ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง²⁹

²⁶ สมคิด เลิศไพฑูรย์, หลักความเสมอภาค, วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 30 ฉบับที่ 2 (มิถุนายน 2543), หน้า 175

²⁷ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2538), หน้า 21

²⁸ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ปรากฏพิมพ์, 2535), หน้า 224

²⁹ อ่างแล้ว, สุรรัตน์ ประจันปัจฉิม, เชียงธรรมที่ 1, หน้า 5-8

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” คือ ความชอบธรรมที่บุคคลอาจใช้ยันกับบุคคลอื่นเพื่อคุ้มครอง หรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนที่พึงได้ของบุคคลอื่น³⁰

ความหมายของสิทธิดังกล่าวข้างต้นเป็นความหมายทั่วไป ส่วน “สิทธิตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญ” ถือเป็น “สิทธิตามกฎหมายมหาชน”³¹ หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุด ได้บัญญัติรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตามรัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึงการให้หลักประกันในทางหลักการ ซึ่งหมายถึงการมุ่งคุ้มครองต่อสถาบันในทางกฎหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง³²

ดังนั้น “สิทธิ” จึงหมายถึงความชอบธรรมหรืออำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะใช้ยันหรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นให้กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันพึงได้ของบุคคลนั้น ซึ่งกฎหมายที่รับรองสิทธิแก่บุคคลอาจเป็นกฎหมายมหาชนหรือกฎหมายเอกชนก็ได้ ตัวอย่างเช่น สิทธิครอบครอง สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิส่วนบุคคล สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข สิทธิในการได้รับการศึกษาจากรัฐ สิทธิชุมนุม สิทธิในชีวิต ร่างกาย เป็นต้น

2.2 ความหมายของเสรีภาพ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วิษณุ เครืองาม ได้ให้ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำหรืองดเว้นการกระทำ³³

ศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตน³⁴

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด อันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง³⁵

³⁰ อ้างแล้ว, สุรรัตน์ ประจันปัจฉิม, เชิงอรรถที่ 1, หน้า 5-8

³¹ อ้างแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรถที่ 6, หน้า 49

³² Albert Bleckmann อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรถที่ 6, หน้า 49

³³ อ้างแล้ว, สุรรัตน์ ประจันปัจฉิม, เชิงอรรถที่ 1, หน้า 5-8

³⁴ อ้างแล้ว, สุรรัตน์ ประจันปัจฉิม, เชิงอรรถที่ 1, หน้า 5-8

รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง สภาพการณ์หรือสภาวะของบุคคลที่มีอิสระในการกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่กระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามความประสงค์ของตนเองโดยไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือแทรกแซงจากบุคคลอื่น เป็นอิสระในการกำหนดตนเอง³⁶

โดยสรุป “เสรีภาพ” เป็นความอิสระของบุคคลที่จะกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะ เป็นความคิด หรือการกระทำตามที่ตนเองต้องการ โดยปราศจากการครอบงำหรือการแทรกแซง จากบุคคล หรือองค์กรใดๆ แต่ทั้งนี้การใช้เสรีภาพจะต้องมีขอบเขตภายใต้กฎหมายคือ ไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และต้องไม่เสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น

2.3 ความหมายของหลักความเสมอภาค

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม ให้ความหมายของคำว่า “หลักความเสมอภาค” หมายถึง ความเสมอภาคในกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ ไม่ใช่หมายความว่าทุกคนจะต้องมีความเสมอภาคในการมีวัตถุประสงค์ของ และความเสมอภาคในกฎหมายนี้อาจเป็นได้ทั้งในทางสิทธิและในทางหน้าที่หรือภาระ ความเสมอภาคในทางหน้าที่หรือภาระ ได้แก่ ความเสมอภาคในการเสียภาษีตามความสามารถของแต่ละบุคคล หรือความเสมอภาคในการรับราชการเป็นทหาร³⁷

ศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิสรุตพิชญ์ ได้ให้ความหมายคำว่า “หลักความเสมอภาค” หมายถึง หลักที่ทำให้ประชาชนทุกคนได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยองค์กรต่างๆ ของรัฐรวมทั้งฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันและปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน³⁸

กล่าวโดยสรุป “ความเสมอภาค” หมายถึง ความเท่าเทียมกันในสิทธิ หรือเสรีภาพ หรือภาระที่บุคคลจะต้องได้รับการปฏิบัติจากรัฐหรือองค์กรต่างๆ ของรัฐ หรือบุคคลอื่นๆ ต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันให้เท่าเทียมกันหรืออย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญ ไม่

³⁵ อ่างแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เจริญธรรมที่ 6, หน้า 51

³⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน ว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), หน้า 182

³⁷ หลวงประดิษฐมนูธรรม, “คำอธิบายกฎหมายปกครอง” ในประชุมกฎหมายมหาชนและเอกชนของปรีดี พนมยงค์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 154

³⁸ วรพจน์ วิสรุตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2543), หน้า 95

เหมือนกันให้แตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคนแต่ละเรื่อง ในทางกลับกันหากปฏิบัติให้เท่าเทียมกันหรืออย่างเดียวกันต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญไม่เหมือนกัน ถือว่าขัดกับหลักความเสมอภาค เช่น หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน สิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา สิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุข เป็นต้น

3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค

3.1 แนวความคิดหลักสิทธิและเสรีภาพ

John Lock ได้เขียนหนังสือที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเห็นว่าชีวิต เสรีภาพ และกรรมสิทธิ์ เป็นสิทธิที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิดโดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันอย่างอิสระของปัจเจกบุคคลในสภาวะธรรมชาติ สิทธิดังกล่าวไม่อาจจะถูกยกเลิกได้โดยสัญญาประชาคม แต่ในทางตรงกันข้ามอาจทำให้เกิดความมั่นคงขึ้นโดยสัญญาประชาคม และแนวคิดของนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ คือ Sir Edward Coke เห็นว่าสิทธิในชีวิต ร่างกาย และกรรมสิทธิ์ เป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มา ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งในศตวรรษที่ 18 แนวคิดดังกล่าวข้างต้นได้นำไปสู่การประกาศสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในสหรัฐอเมริกาและในฝรั่งเศส³⁹

จะเห็นได้ว่าแนวคิดแบบ Locke มองว่ามนุษย์ทุกคนต้องการหาหลักประกันให้แก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินแก่ตนเอง อันเกิดจากสัญญาประชาคมของความกลัว ความต้องการที่จะอยู่รอด มีความมั่นคงและปลอดภัย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว มนุษย์จึงต้องเข้ามาทำสัญญากัน เรียกว่า “สัญญาประชาคม” โดยมอบอำนาจบางประการให้ผู้ปกครองเพื่อให้มาช่วยดูแลรักษาประโยชน์ของมนุษย์ไว้ แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็ต้องเคารพต่อสิทธิเสรีภาพที่มีมาแก่กำเนิดของมนุษย์ด้วย เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพรากไปจากมนุษย์ได้

แนวความคิดของทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างมาก โดยแสดงถึงการต่อต้านกษัตริย์ที่ไม่ให้ใช้พระราชอำนาจผิดทำนองครองธรรม โดยอ้างกับหลักกฎหมายที่ว่า “บุคคลทุกคนเกิดมามีสิทธิเสมอกันและมีสิทธิบางประการ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ติดตัวมา สิทธินี้ไม่อาจจำหน่ายจ่ายโอนได้” และกฎหมายธรรมชาติ

³⁹ อ้างแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรถที่ 6, หน้า 36

นี้ยังเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับสิทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่เอกสารที่สำคัญ คือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789⁴⁰

กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายซึ่งบุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติคือเกิดมีมาเอง โดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ⁴¹ กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์อุดมคติที่มีขึ้นเพื่อจัดให้เกิดความสมดุลอย่างมากที่สุดที่จะเป็นไปได้ ระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่มส่วนรวม ระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลกับความเสมอภาคของทุกคน⁴²

ส่วนแนวคิดของกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมองว่า โดยเนื้อหาของคำว่า “สิทธิเสรีภาพของประชาชน” หมายถึง สิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน ที่รัฐได้รับรองและคุ้มครองให้ตามที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร⁴³ เนื่องจากว่าสิทธิและเสรีภาพเกิดขึ้นเอง มีอยู่เองตามธรรมชาติของมนุษย์ มีมาก่อนที่จะมีกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สิทธิเสรีภาพเหล่านี้จึงเรียกอีกนัยหนึ่งว่า สิทธิมนุษยชน (Human rights) ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นรัฐหรือฝ่ายปกครองนั้นจึงจำใจต้องรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพดังกล่าว โดยบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ตามที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าแนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติดมองว่า มนุษย์ ทุกคนนั้นมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาแต่กำเนิด ผู้ใดจะเข้ามาล่วงละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพไม่ได้ ด้วยเหตุนี้แนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายธรรมชาติดจึงเห็นว่าสิทธิเสรีภาพได้รับการรับรองโดยปริยาย ไม่จำเป็นต้องมีลายลักษณ์อักษร แต่แนวคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองกลับมองตรงกันข้าม โดยมองว่าการที่จะทำให้สิทธิเสรีภาพได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรมนั้นย่อมต้องอาศัยกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ตราโดยฝ่ายบ้านเมือง ตามแนวคิดนี้ต้องนำสิทธิเสรีภาพต่างๆ มาบัญญัติไว้ก็เพื่อรับรองว่าสิทธิเสรีภาพของแต่ละบุคคลนั้นจะไม่สามารถถูกละเมิดได้ ไม่ว่าจะจากปัจเจกชนด้วยกัน หรือแม้แต่องค์กรต่างๆ ของรัฐ⁴⁴

⁴⁰ อังแล้ว, สุริรัตน์ ประจันปัจฉินก, เชิงอรรถที่ 1, หน้า 5-14

⁴¹ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 130

⁴² โภคิน พลกุล, เอกสารประกอบคำบรรยาย วิชากฎหมายมหาชน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 14, 21

⁴³ อังแล้ว, เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, เชิงอรรถที่ 35, หน้า 171 - 172

⁴⁴ อังแล้ว, เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, เชิงอรรถที่ 35, หน้า 134

การรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นจะปรากฏในสองรูปแบบ⁴⁵ คือ รูปแบบที่หนึ่งปรากฏในส่วนต้นของรัฐธรรมนูญหรือในคำปรารภของรัฐธรรมนูญ และรูปแบบที่สอง คือ การบัญญัติไว้เป็นหมวดหนึ่งในรัฐธรรมนูญ

แนวความคิดในทางการเมืองที่เกี่ยวกับ “สิทธิและเสรีภาพ” มีแนวคิดพื้นฐานอยู่ 2 แนวความคิด⁴⁶ คือ แนวความคิดแบบเสรีนิยม กับแนวความคิดแบบสังคมนิยม

แนวความคิดแบบเสรีนิยมถือว่าเสรีภาพเป็นของปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลเป็นผู้ทรงสิทธิ เป็นภารกิจของรัฐในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่อปัจเจกชน เพื่อปัจเจกบุคคลสามารถใช้เสรีภาพของตนได้ภายในขอบเขตของแต่ละบุคคล การทำให้บรรลุความมุ่งหมายของสิทธิเสรีภาพต้องมืองค์กรในการวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างรัฐกับปัจเจกบุคคลเพราะความขัดแย้งระหว่างการกำหนดกฎเกณฑ์ของรัฐกับปัจเจกบุคคลก่อให้เกิดปัญหาว่าการใช้อำนาจรัฐมักไปกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลหรือไม่

แนวความคิดแบบสังคมนิยม มีแนวความคิดเรื่องเสรีภาพไปในทางที่ปฏิเสธหลักการตกลงโดยอิสระของปัจเจกบุคคล เป็นแนวคิดในทางสิทธิมนุษยชนที่มีความมุ่งหมายเพื่อสังคมโดยรวมเป็นหลัก

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าแนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ นั้น มีต้นกำเนิดมาจากสภาวะธรรมชาติ สัญชาตญาณของมนุษย์ทุกคนที่ไม่ต้องการการถูกกดขี่ ข่มเหง ถูกเหยียดหยาม ถูกดูถูกโดยการหาหลักประกันความอยู่รอดปลอดภัยให้กับตนเอง หรือกลุ่มของตน จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดสำหรับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค คือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์การเมืองสำคัญของโลกสองเหตุการณ์ ได้แก่การประกาศเอกราชของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1776 และการปฏิวัติครั้งใหญ่ของฝรั่งเศส ค.ศ.1789 ซึ่งได้วางรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นครั้งแรก การปกครองในรูปแบบใหม่จึงเน้นถึงการเคารพในสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันของทุกๆ คน เป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำประกาศอิสรภาพอเมริกัน ค.ศ.1776 และในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 ของฝรั่งเศส ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งคำประกาศทั้งสองมีอิทธิพลต่อประเทศต่างๆ เกือบทั่วโลก ที่รัฐหรือผู้ปกครองอันเป็นตัวแทนของฝ่ายบ้านเมืองนั้นต้องยอมรับ เคารพ รับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติเหล่านี้ว่าเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน รวมถึง

⁴⁵ เฟ็งอ้าง

⁴⁶ Gorg Haverkate, Verfassungslehre, Verlag C.H. Beck, Minchen 1992 อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เชิงอรรถที่ 6, หน้า 41

ประเทศไทยด้วย ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติรับรองและคุ้มครองในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้คำสอนของศาสนา โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ พุทธ และอิสลาม ก็มีส่วนที่ส่งเสริมและสนับสนุนแนวความคิดที่เกี่ยวกับ สิทธิ เสรีภาพ ของมนุษย์ ด้วยเช่นกัน

3.2 แนวความคิดหลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค ตามมาตรา 3 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญเยอรมัน นั้น เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล โดยถือว่าความเสมอภาคเป็นพื้นฐานของหลักความยุติธรรม⁴⁷ และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมันเห็นว่าเป็นหลักข้อห้ามเพื่อมิให้มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจ⁴⁸ โดยสาระสำคัญมีความมุ่งหมายเพื่อมิให้มีการปฏิบัติต่อสิ่งที่มีความเหมือนกันในสาระสำคัญให้แตกต่างกันตามอำเภอใจ⁴⁹

การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันนั้นมีได้มีการเรียกร้องการปฏิบัติให้เท่าเทียมหรือเหมือนกันอย่างสิ้นเชิง ไม่ได้หมายความว่าทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมโดยไม่ได้คำนึงถึงข้อแตกต่างใดๆ เลย แต่การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย หมายถึง กรณีที่มีข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน⁵⁰ ดังนั้นการจะให้บุคคลได้รับในสิ่งที่เท่าเทียมกัน จะต้องมีการเปรียบเทียบข้อเท็จจริงโดยนำลักษณะที่เป็นสาระสำคัญในเรื่องนั้นๆ เป็นจุดยึดโยงในการเปรียบเทียบซึ่งความแตกต่างหรือเหมือนกันอันเป็นสาระสำคัญนั้นเกี่ยวข้องกับความสามารถที่จะต้องปฏิบัติให้แตกต่างหรือเหมือนกัน ความแตกต่างในเรื่อง เพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อ และภาษา ไม่ได้ถือว่าเป็นสาระสำคัญสำหรับการปฏิบัติให้แตกต่างกัน นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมันได้วางหลักในเรื่องดังกล่าวมาเป็นเวลานานกว่า 3 ทศวรรษ และยังคงยึดหลักดังกล่าวอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง โดยเห็นว่าการพิจารณาอะไรเป็นสาระสำคัญหรือไม่ นั้น มีเนื้อหาสาระเช่นเดียวกับหลักข้อห้ามมิให้ใช้อำนาจอย่างอำเภอใจ หลักของความเสมอภาคต่อเบื้องหน้ากฎหมายนั้น มีหลักอันเป็นสาระสำคัญว่า “จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกัน มิให้แตกต่างกันและจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญไม่เหมือนกัน มิให้เท่าเทียมกัน”

เห็นได้ว่า แนวความคิดตามหลักรัฐธรรมนูญเยอรมัน มิได้ห้ามมิให้ปฏิบัติให้แตกต่างกันต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญไม่เหมือนกัน แต่กลับกันการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญไม่เหมือนกัน กลับเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาค

⁴⁷ BVerfGE 1, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เศรษฐกิจที่ 6, หน้า 131

⁴⁸ BVerfGE 23, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เศรษฐกิจที่ 6, หน้า 131

⁴⁹ BVerfGE 49, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, เศรษฐกิจที่ 6, หน้า 131

⁵⁰ อ้างแล้ว, บรรเจิด สิงคะเนติ, เศรษฐกิจที่ 6, หน้า 131

จากแนวคิดและพัฒนาการในเรื่องของสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคเป็นสถานะทางธรรมชาติที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด และได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน จนได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคไว้ในรัฐธรรมนูญของเกือบทุกประเทศ จึงทำให้บุคคลมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ตามที่กฎหมายกำหนด และรัฐจะต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนอย่างเสมอภาคกัน โดยจะยกเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง มาเป็นข้ออ้างในการเลือกปฏิบัติไม่ได้

บทที่ 3

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

การดำเนินคดีอาญา โดยปกติแล้วจะมีขั้นตอนและวิธีการต่างๆ สำหรับนำตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายกำหนด คือ การสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษตามคำพิพากษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำคนผิดมาลงโทษโดยเร็ว และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งในขั้นตอนต่างๆ ข้างต้น ก็มีกระบวนการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ในขั้นตอนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากในขั้นตอนการสอบสวนนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความจำเป็นที่จะต้องสืบหาข้อเท็จจริงในคดี เพื่อทำความจริงให้ปรากฏและพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งในบางครั้ง ก็อาจมีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เช่น ในการตรวจค้นหรือการจับกุมผู้ต้องสงสัย การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เนื่องจากเป็นเหตุจำเป็นในการเสาะหาพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยเฉพาะการจับกุมคุมขังนั้นถึงแม้ว่าจะเป็นมาตรการคุ้มครองประชาชนผู้บริสุทธิ์ตามกระบวนการยุติธรรม และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมก็ตาม แต่ก็ถือได้ว่ากระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากที่สุด เนื่องจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทาง ดังนั้นในอีกด้านหนึ่งรัฐก็จำเป็นต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ถูกจับด้วยเช่นกัน

ตามหลักสากล กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีนั้น จะต้องพยายามรักษาความสมดุลระหว่างอำนาจรัฐในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยไม่โน้มเอียงหรือให้น้ำหนักไปในทางใดทางหนึ่งมากเกินไป “การปล่อยชั่วคราว” หรือ “การประตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา” ก็เป็นมาตรการในการประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวน โดยเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายหรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ต้องหา อันเนื่องมาจากหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย⁵¹

เนื่องจากการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ถือว่าเป็นมาตรการที่สำคัญในการประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา และได้มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของเกือบทุกประเทศ รัฐธรรมนูญ

⁵¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555), หน้า 383

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 40(7) ว่า “...ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือการได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว...” ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงหลักการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาอย่างถ่องแท้ จึงควรทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ศาสตราจารย์ เฮอเบิร์ต แพคเกอร์ (Professor Herbert Packer) นักอาชญวิทยาชาวอเมริกัน ได้แบ่งทฤษฎีรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ 2 รูปแบบ⁵² คือ

1.1 ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)

ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดที่เน้นหนักไปในทางการป้องกันและการปราบปรามอาชญากรรม โดยเชื่อว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักใหญ่ จะต้องมีส่วนการจับกุมผู้กระทำความผิดและมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดสูง เนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าความสงบเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไป และเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตย่อมได้รับความกระทบกระเทือน⁵³ การควบคุมอาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพในระดับสูง ซึ่งในระบบกระบวนการทางอาญานั้นจะต้องมีการจับกุม การฟ้องร้องและการพิพากษาผู้กระทำผิดอาญาได้เกือบทั้งหมด ซึ่งแน่นอนว่าต้องรวมถึงการดำเนินการที่รวดเร็ว มีการดำเนินการในรูปแบบที่เป็นทางการน้อยและปราศจากอุปสรรคที่กินเวลา การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีประสิทธิภาพสูงเช่นนี้ ทำให้มีผลการปราบปรามอาชญากรรมสูงตามไปด้วย ส่งผลให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย

⁵² Herbert Packer, *The Limit of The Criminal Sanction* (California : Stanford University Press, 1968) อ้างในสุรินทร์ มากชูจิต, ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 10-11

⁵³ ประชาน วัฒนวานิชย์, ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม (วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กันยายน – พฤศจิกายน, 2520), หน้า 150

ในส่วนของการดำเนินคดีอาญาจะดำเนินไปตามขั้นตอนต่างๆ โดยมีกระบวนการคัดกรอง (Screening Process) ในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม, การจับกุม, การสืบสวนภายหลังการจับกุม, การเตรียมคดีเพื่อฟ้องต่อศาล, การพิจารณาคดีและการลงโทษ ผู้กระทำความผิด หรือการปลดปล่อยจำเลย ซึ่งในกรณีที่ผู้ต้องหาบริสุทธิ์ จะถูกคัดกรองออกไป เช่น มีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือไม่ทราบแน่ชัดว่าได้กระทำความผิด เป็นต้น ส่วนผู้ที่กระทำความผิดก็จะถูกดำเนินคดีอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าตำรวจและอัยการสามารถที่จะวินิจฉัยความถูกต้องในขั้นต้นได้ความถูกต้องในขั้นต้นได้⁵⁴

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมมีข้อดี คือ กระบวนการดำเนินการรวดเร็ว เด็ดขาด และทันต่อพัฒนาการของอาชญากรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่มีข้อเสียในเรื่องที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวาง อาจทำให้มีการใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ชอบหรือในลักษณะตามอำเภอใจ จนมีลักษณะกลายเป็นผู้ก่ออาชญากรรมที่เป็นอันตรายต่อสังคมเสียเอง⁵⁵

จากแนวคิดทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในเรื่องป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยมุ่งเน้นการจับกุมผู้กระทำความผิดและมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดเป็นหลัก มองเพียงว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมในด้านมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดและมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด จึงจะทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย โดยมองเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องรอง จากรูปแบบการดำเนินการตามแนวคิดนี้ ซึ่งมีลักษณะการดำเนินการที่รวบรัด รวดเร็ว ไม่ค่อยมีรูปแบบที่เป็นทางการ และให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลยพินิจมากเกินไปนั้น หากมองในอีกแง่มุมหนึ่ง การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพจนทำให้ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร

ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหลายๆ ครั้งที่ผ่านมา จากกรณีการดำเนินการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อเร่งปิดคดี หรือหวังผลในด้านสถิติการจับกุม โดยมีการดำเนินการทางอาญาอย่างรวดเร็ว ไม่ใช้ความละเอียดรอบคอบ และ

⁵⁴ อ่างแล้ว, ประธาน วัฒนวานิชย์, เชิงอรรถที่ 53, หน้า 151

⁵⁵ กรกาญจน์ อรุณพลอด, การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้ (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 15 - 16

ใช้พิจารณาอย่างถ่วงถือนในการรวบรวมพยานหลักฐาน จนเกิดการผิดพลาดมีการจับผู้ต้องหาผิดตัว หรือที่เรียกกันว่า “จับแพะ” ตัวอย่างเช่น คดีของนายชินทร์ ช้าเกตุ อายุ 35 ปี คนขับรถแท็กซี่ หมายเลขทะเบียน มจ 621 กรุงเทพมหานคร ที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีชิงทรัพย์ น.ส.ชลลดา จาระสิทธิ์ อายุ 25 ปี พนักงานฝ่ายวิศวกรรม บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2555 โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลลาดกระบัง และชุดสืบสวนสอบสวนกองกำกับการสืบสวน กองบังคับการตำรวจนครบาล 3 ได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนยืนยันว่ามีพยานหลักฐานชัดเจน แม้นายชินทร์ฯ จะปฏิเสธว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด โดยมีพยานยืนยันว่าวันเกิดเหตุได้เดินทางไปต่างจังหวัดกับญาติ แต่คำให้การดังกล่าวกลับไม่เป็นผล เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เชื่อคำให้การของ นายชินทร์ และถูกจับขังอยู่ที่สถานีตำรวจนครบาลลาดกระบัง เป็นเวลา 2 วัน ก่อนจะถูกนำตัวไปฝากขังที่เรือนจำมีนบุรีอีก 7 วัน รวมเป็น 9 วันที่ขาดอิสรภาพ อย่างไรก็ตาม ระหว่างที่ นายชินทร์ฯ ถูกคุมขังอยู่นั้น ได้เกิดเหตุคนร้ายขับแท็กซี่หมายเลขทะเบียน มจ 621 กรุงเทพมหานคร ชิงทรัพย์ และข่มขืนหญิงสาวอีกรายหนึ่ง เป็นคดีที่เกิดขึ้นซ้ำอีก ทำให้ฝ่ายสืบสวนสถานีตำรวจนครบาล ลาดกระบัง ต้องมีการรื้อฟื้นคดีขึ้นมาสืบสวนใหม่ จนกระทั่งพบว่าผู้ต้องหา ที่ก่อเหตุตัวจริงคือนาย ทินภัทร สิริ โสภากาโชติกุล เมื่อจับกุมมาได้ก็ให้การรับสารภาพว่าเป็นผู้ก่อเหตุ ชิงทรัพย์ผู้โดยสารจริง บางรายก็ลงมือข่มขืนด้วย โดยใช้วิธีติดสติ๊กเกอร์ทะเบียนรถปลอมไว้ภายในรถ เพื่อติดตามผู้โดยสาร เมื่อผลคดีออกมาเช่นนี้ ทำให้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลลาดกระบัง ต้องมีคำสั่งไม่ฟ้องและริบนำตัวนายชินทร์ฯ ออกจากเรือนจำทันที แต่กลับไม่มีการแถลงข่าวกับสื่อมวลชน เพื่อให้สังคมได้รับรู้ความจริงว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ ต่อมาเมื่อญาติของนายชินทร์ฯ เข้าร้องเรียนต่อ สื่อมวลชน จนกลายเป็นข่าวว่ามีการจับผิดตัว ทำให้ พล.ต.ท. คำรณวิทย์ ธูปกระจ่าง ผู้บัญชาการ ตำรวจนครบาล ซึ่งทราบเรื่องภายหลัง ได้เชิญตัวนายชินทร์ฯ มาทำการแถลงข่าวที่กองบัญชาการ ตำรวจนครบาล เพื่อยืนยันว่านายชินทร์ฯ เป็นผู้บริสุทธิ์ พร้อมมอบเงินจำนวน 20,000 บาท เพื่อช่วยเหลือเยียวยาให้⁵⁶ ตัวอย่างคดีนี้หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่า เหตุที่มีการดำเนินคดีผู้ต้องหาผิดตัว เนื่องมาจากการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่รอบคอบ และรัดกุม ไม่แสวงหา ข้อเท็จจริงโดยละเอียดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นการสืบสวนสอบสวนคดีที่เร่งรัดปิดคดีโดยอาศัย พยานหลักฐานประกอบเพียงไม่กี่อย่างก็ขออนุมัติออกหมายจับและจับกุมนายชินทร์ฯ มาดำเนินคดี ทั้งที่นายชินทร์ฯ ให้การปฏิเสธว่าตนไม่ได้กระทำความผิด ขณะเกิดเหตุ ตนเดินทางไปต่างจังหวัดกับญาติ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่ได้รับฟังพยานหลักฐาน ฝ่ายนายชินทร์ฯ จนเป็นเหตุให้เกิดการจับผิดตัว

⁵⁶ ทศพร ผลโยธิน, แพะ บาบปรสิฐุทธิ์ กรณีศึกษา ที่ไม่ควรเกิดซ้ำซาก,

ทำให้นายชรินทร์ฯ ได้รับความเสียหาย เสื่อมเสียชื่อเสียง วงศ์ตระกูล จึงเห็นได้ว่าการดำเนินการทางอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจในคดีดังกล่าว มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม ซึ่งแม้ว่าตามแนวคิดนี้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมจะดำเนินการอย่างรวดเร็ว เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ขณะเดียวกัน หากขาดความละเอียดรอบคอบในการดำเนินการ ก็จะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม

1.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model)

ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆ และยึดถือกฎหมายหรือหลักนิติธรรมมากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรม⁵⁷ เนื่องจากการค้นหาข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือฝ่ายปกครอง บางกรณีอาจกระทำในที่รโหฐาน และอาจใช้วิธีการล่อลวง ชู่เชิญ หรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้ และเพราะทฤษฎีนี้ ยึดถือกฎหมายเป็นหลัก ในการพิจารณาคดีอาญา หรือได้สวนข้อกล่าวหาจึงต้องมีลักษณะเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อหน้าองค์กรคณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด นอกจากนี้บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาพิพากษาชี้ขาดตามตัวบทกฎหมายต่างๆ ที่ให้ความสำคัญคุ้มครองเขาอย่างถ่วงถ่วงแล้วว่าเขามีความผิด

เห็นได้ว่าทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมดังกล่าวข้างต้น มีแนวคิดที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอนต่างๆ ยึดถือกฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ การพิจารณาคดีมีลักษณะเป็นทางการ และเปิดเผย มีการรับฟังพยานหลักฐานในทุกด้านๆ อย่างละเอียดรอบคอบไม่ยอมรับพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ตามหลักความเชื่อที่ว่า “การปล่อยผู้กระทำผิดสืบคนดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว” ดังนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการพิจารณาคดีในชั้นศาล

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมนั้นเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเหมือนกัน คือมุ่งเน้นที่จะรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก แม้จะมีความแตกต่างในทางปฏิบัติก็ตาม หลักการควบคุมอาชญากรรมนั้น อาจส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมในแง่ของการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ได้ผลมากกว่า แต่ก็อาจเกิดผลเสียในแง่ของการใช้อำนาจรัฐที่มีอย่างกว้างขวาง ขาดความละเอียดรอบคอบ และกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพ ขณะที่หลักกระบวนการนิติธรรมจะให้

⁵⁷ อ่างแล้ว, ประธาน วัฒนวานิชย์, เจริญธรรมที่ 53, หน้า 154

ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยการป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ แต่ก็อาจส่งผลให้ขั้นตอนและวิธีดำเนินการสืบสวนสอบสวนตลอดจนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปได้ไปอย่างเชื่องช้าได้

ในความเป็นจริงไม่มีระบบกฎหมายของประเทศใดที่จะนำทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาใช้เพียงอย่างเดียว แต่จะใช้ผสมผสานกันระหว่างสองทฤษฎี โดยมีเป้าหมายให้เกิดประสิทธิภาพต่อกระบวนการดำเนินการทางอาญาที่เหมาะสม เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาของแต่ละประเทศ มีความคล้ายคลึงกัน คือเป็นเรื่องของความขัดแย้งกันระหว่างประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์เอกชน ซึ่งประโยชน์สาธารณะ หมายถึง ความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ส่วนประโยชน์เอกชน หมายถึง สิทธิและเสรีภาพของบุคคล⁵⁸

ขั้นตอนในการดำเนินการทางคดีอาญา ก่อนที่จะมีการปล่อยตัวชั่วคราว นั้น โดยปกติจะเริ่มจากการที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม ไม่ว่าจะเป็นการจับตามความผิดซึ่งหน้า หรือจับตามหมายจับแล้วส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีและทำการสอบสวน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 – 83) ซึ่งในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวระหว่างสอบสวนของพนักงานสอบสวน นั้น ย่อมมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40(7) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84/1, 106) จากขั้นตอนการดำเนินการทางคดีอาญาดังกล่าว เห็นได้ว่าในทางปฏิบัติการจับกุมมีแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม ส่วนการปล่อยชั่วคราวนั้นสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม และจากความแตกต่างระหว่างทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมที่มุ่งเน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคมเป็นหลัก และทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยมีการตั้งข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดจริง จึงเห็นได้ว่า การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาเป็นมาตรการหนึ่งในทางกฎหมายที่เป็นการเชื่อมผลประโยชน์ระหว่างระบบการดำเนินคดีอาญาทั้งสองทฤษฎีดังกล่าวเข้าด้วยกัน

⁵⁸ อ้างแล้ว, ประธาน วัฒนวานิชย์, เจริญธรรมที่ 53, หน้า 153

2. แนวคิดการปล่อยชั่วคราว

2.1 หลักการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

ตามแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน และที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย⁵⁹ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้⁶⁰ การจับ และการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ⁶¹ นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้บัญญัติหลักเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไว้ในมาตรา 57 ว่า “ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 78 มาตรา 79 มาตรา 80 มาตรา 92 และมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายนี้ จะจับ ขัง จำคุก หรือค้นในที่รโหฐานส่วนตัวคน หรือสิ่งของต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลสำหรับการนั้นบุคคลซึ่งต้องขัง หรือจำคุกตามหมายศาล จะปล่อยไปได้ก็เมื่อมีหมายปล่อยของศาล”

ในกระบวนการดำเนินการทางคดีอาญา หลังจากที่ผู้ต้องหาถูกจับกุมและนำส่งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีแล้ว พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ทำการสอบสวนปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับคดี เพื่อพิสูจน์การกระทำผิดของผู้ต้องหาได้เป็นเวลา 48 ชั่วโมง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87)

เห็นได้ว่าการจับและการควบคุมนั้น ทำให้ผู้ต้องหาต้องถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนที่ไปมา โดยทั่วไปย่อมเป็นการขัดต่อหลักสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน แต่อย่างไรก็ตามในกระบวนการดำเนินคดีอาญานั้น ในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ในระหว่างคดี เพื่อสอบสวนปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐาน หรือดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด เนื่องจากหากไม่ได้ทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา และจำเป็นที่จะต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานอัยการก็ไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้⁶² นอกจากนี้

⁵⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32

⁶⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29 วรรคหนึ่ง

⁶¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32 วรรคสาม

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

ในชั้นฟ้องคดีของพนักงานอัยการต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งศาลด้วย⁶³ และการพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย⁶⁴ แต่การควบคุมผู้ต้องหาไว้ นั้น ไม่ใช่เป็นการเอาตัวไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือศาลเท่านั้น แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นในกรณีไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น⁶⁵ กล่าวคือจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้เฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น⁶⁶

อย่างไรก็ตาม กรณีผู้ต้องหาถูกควบคุมไว้ในอำนาจรัฐแล้ว เหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังได้ เมื่อมีการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการปล่อยชั่วคราว สามารถที่จะใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ว่ายังมีอยู่หรือไม่ โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล หากเห็นว่ากระทบต่อประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยก็จำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ แต่หากสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบเกินความจำเป็นหรือเกินสมควร และเห็นว่าผู้ต้องหาไม่มีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าไม่หลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว ต้องอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ เพื่อให้ ผู้ต้องหาได้มีโอกาสแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ได้อย่างเต็มที่ตามหลักความเสมอภาค

เมื่อการควบคุมผู้ต้องหาเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โดยหลักแล้วการกระทำเพื่อการควบคุมบุคคลจะกระทำไม่ได้ การควบคุมบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเป็นเพียงข้อยกเว้นที่จะต้องปฏิบัติเพียงเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้และจำเป็นต้องมีเหตุสำคัญประกอบกับการกระทำนั้นๆ ซึ่งจะต้องพอสมควรแก่เหตุเท่านั้น จะนำเรื่องการควบคุมบุคคลมาใช้ข้อข้อยกเว้นใดข้อหนึ่งได้⁶⁷ ดังนั้นเมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐเมื่อไม่ปรากฏว่ามีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในระหว่างคดีแล้ว ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ทุกกรณี ยกเว้นเฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น หากใช้มาตรการควบคุมตัวไว้ จะเป็นการ

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคหนึ่ง

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

⁶⁵ อ้างแล้ว, คณิต ณ นคร, เจียงอรธรที่ 51, หน้า 383

⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1

⁶⁷ รัตนา ธรรมรัตน์, อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544) หน้า 42

ควบคุมเกินกว่าความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี⁶⁸ ย่อมขัดต่อหลักการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

จะเห็นได้ว่ากระบวนการดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่การจับ การควบคุม และการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ถือว่าเป็นกระบวนการเดียวกัน เนื่องจากเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นรัฐจึงต้องมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และต้องไม่กระทำการที่ขัดต่อบทบัญญัติ ว่าด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง

2.2 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด (Presumption of Innocence)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นไม่มีความผิดไว้ในมาตรา 39 วรรคสอง ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด” โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา และเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรม จึงถือได้ว่าหลักการนี้เป็นข้อสันนิษฐานทางกฎหมายอาญาที่สามารถพิสูจน์หักล้างได้⁶⁹ หรือเป็นข้อสันนิษฐานที่ไม่เด็ดขาด เป็นการให้โอกาสแก่คู่ความมีการนำพยานหลักฐานเข้าสู้คดีโต้แย้ง หรือหักล้างได้ ดังนั้นแม้ว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขแห่งการสันนิษฐานได้ ศาลก็จะฟังเป็นอันยุติตามข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐานไม่ได้ เพียงแต่เป็นการผลักภาระหน้าที่นำสืบไปให้คู่ความฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ถ้าอีกฝ่ายนำพยานหลักฐานมาสู้คดีหักล้างไม่ได้ ศาลถึงจะฟังข้อเท็จจริงอันเป็นยุติตามข้อสันนิษฐานนั้น⁷⁰

ในประเทศอังกฤษ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิดนั้น เป็นหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และถือเป็นมูลฐานของสิทธิ เสรีภาพและหลักนิติธรรม ส่วนประเทศอเมริกา ตามหลักนิติธรรม การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญา จะประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ⁷¹ คือ สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือทางคดี สิทธิที่

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคหนึ่ง

⁶⁹ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), หน้า 137

⁷⁰ ปัญญา สุทธิบดี, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รามคำแหง, 2545), หน้า 67

⁷¹ Cherif M. Bassiouni, “Human Rights in the Context of Criminal Justice : Identify Procedural Protections in National Constitution”, Duke Journal of Comparative Law, 3 (1993) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 13

จะได้รับการพิจารณาโดยชอบธรรม สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สำหรับประเทศในภาคพื้นยุโรปได้ยอมรับหลักการนี้มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม โดยปรากฏตามอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ข้อ 6(2) ซึ่งสรุปได้ความว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกดำเนินคดีว่ากระทำความผิดทางอาญา พึงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง”⁷²

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติกระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยมักจะมีการกระทำในลักษณะที่ขัดกับหลักการนี้อยู่บ่อยๆ เช่น การนำตัวผู้ต้องหาไปแถลงข่าวต่อสาธารณชน หรือนักข่าว อยู่บ่อยๆ ทั้งที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง

เห็นได้ว่าแนวคิดหลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิดนี้เป็นหลักการที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นหลัก โดยตราบไต่ที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษา ถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ก็ต้องถือว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ควรที่จะได้รับการปฏิบัติเหมือนกับพลุชนทั่วไปที่ไม่ได้กระทำความผิด ดังนั้นหากไม่มีความจำเป็นแล้ว ก็ไม่ควรที่จะควบคุมผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อมิให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวเป็นเวลานาน โดยไม่มีเหตุจำเป็น และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาไปแสวงหาพยานหลักฐาน ได้อย่างเต็มที่ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง เพื่อให้เป็นไปตามหลักการทางกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ แต่หากควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้โดยไม่มีเหตุจำเป็นอาจมองได้ว่าเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนหนึ่งว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงโทษผู้ต้องหาล่วงหน้าก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นการปฏิบัติที่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์

2.3 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นประกาศของสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนให้เป็นมาตรฐานสากล โดยได้นำแนวคิดทางปรัชญาเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติมาบัญญัติไว้ และมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดยปฏิญญาดังนี้ประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 30 ข้อ⁷³ สำหรับส่วนที่

⁷² ชาติ ชัยเดชสุริยะ, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549), หน้า 62

⁷³ อ่างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 34

เกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้น ได้บัญญัติรับรองไว้ในข้อ 1 ข้อ 9 และข้อ 11(1) โดยบัญญัติไว้ว่า⁷⁴

ข้อ 1 “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์ และสิทธิ...”

ข้อ 9 “บุคคลจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการไม่ได้”

ข้อ 11(1) “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี”

เจตนารมณ์ของปฏิญญาฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญานั้น ครอบคลุมไปถึงที่ไม่มีโอกาสพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด ก็ยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นย่อมมีสถานะ และได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป การที่จะควบคุมไว้ในอำนาจรัฐ ก็ทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น หากไม่มีความจำเป็นแล้ว ก็ต้องปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาได้รับเสรีภาพ มีโอกาสเตรียมตัวแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด

2.4 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว)

(United Nations standard minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules))

เนื่องมาจากแทบทุกประเทศในโลกต่างให้ความสำคัญกับการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ดังนั้นเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน องค์การสหประชาชาติจึงได้ออกกฎขึ้นมาฉบับหนึ่งเรียกว่า “กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว”⁷⁵ รับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป โดยมติที่ 45/110 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990 เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ใช้บังคับกับบุคคลทุกคนที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดี พิเคราะห์คดี หรือลงโทษหรือตลอดทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁷⁶ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดการใช้โทษ

⁷⁴ www.krusutee.blogspot.com/2011/11/universal-declaration-of-human-rights.html, สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2557

⁷⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ, มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2547), หน้า 170 - 185

⁷⁶ กฎโตเกียว ข้อ 2.1 อ้างในสุทธิพันธุ์ ไชยเจริญ, การปล่อยชั่วคราว โดยศาล : ศึกษาความเสมอภาคที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว, (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 7

จำคุก ควบคุมไปกับการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองบุคคลที่ต้องถูกใช้มาตรการทางเลือกอื่นที่ใช่แทนโทษจำคุก

แนวทางปฏิบัติของกฎนี้ ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีมาตรการไม่ควบคุมตัว ที่มีความหลากหลาย มีขอบเขตที่กว้างขวาง เริ่มตั้งแต่ขั้นก่อนการฟ้องร้อง ไปจนถึงขั้นตอนหลังมี คำพิพากษาลงโทษแล้ว โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับลักษณะและความร้ายแรงของความผิด บุคลิกภาพและภูมิหลังของผู้กระทำผิด รวมทั้งการคุ้มครองของสังคม⁷⁷ และสอดคล้องกับหลักการที่ว่า การแทรกแซงเสรีภาพของมนุษย์นั้นพึงกระทำให้น้อยที่สุด⁷⁸

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนชั้นพิจารณาคดี มีการกำหนดให้นำทางเลือกอื่นๆ ที่อาจใช้แทนการคุมขัง มาใช้ตั้งแต่แรกเท่าที่พึงจะกระทำได้ โดยการคุมขังผู้กระทำความผิดนั้นจะนำมาใช้ได้ต่อเมื่อเป็นหนทางสุดท้ายที่ไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าแล้วเท่านั้น โดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการสอบสวนความผิดตามข้อกล่าวหา ตลอดจนการคุ้มครองสังคมและผู้เสียหายเป็นสำคัญ⁷⁹ การคุมขังจะต้องไม่เกินไปกว่าความจำเป็นสำหรับเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสังคม การป้องกันอาชญากรรม การส่งเสริมการเคารพต่อกฎหมายบ้านเมืองและสิทธิของผู้เสียหาย⁸⁰ และในการคุมขังจะต้องปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และอย่างมีมนุษยธรรม⁸¹

2.5 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองฉบับนี้เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่ได้นำหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศ มาทำให้เป็นสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีองค์การสหประชาชาติเป็นผู้ตรวจสอบว่าได้มีการละเมิดกติกาดังกล่าวหรือไม่ มีการรับรองโดยสมาชิกใหญ่สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2519

ข้อความในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมีทั้งหมด 53 ข้อ ส่วนที่เป็นสารบัญญัติ (รับรองสิทธิเสรีภาพ) อยู่ในข้อ 1-27 ส่วนวิธีบัญญัติ

⁷⁷ กฎโตเกียว ข้อ 2.3 อ้างในสิทธิมนุษยชน ไซยเจริญ, เจริญธรรมที่ 76, หน้า 8

⁷⁸ กฎโตเกียว ข้อ 2.6 อ้างในสิทธิมนุษยชน ไซยเจริญ, เจริญธรรมที่ 76, หน้า 8

⁷⁹ กฎโตเกียว ข้อ 6.1 อ้างในสิทธิมนุษยชน ไซยเจริญ, เจริญธรรมที่ 76, หน้า 9

⁸⁰ กฎโตเกียว ข้อ 5.1 อ้างในสิทธิมนุษยชน ไซยเจริญ, เจริญธรรมที่ 76, หน้า 9

⁸¹ กฎโตเกียว ข้อ 6.3 อ้างในสิทธิมนุษยชน ไซยเจริญ, เจริญธรรมที่ 76, หน้า 10

(วิธีการดำเนินงานเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้) อยู่ในข้อ 28-53 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวบัญญัติไว้ในข้อ 9 และข้อ 14 ดังต่อไปนี้⁸²

ข้อ 9(1) “บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงแห่งตน บุคคลจะถูกจับกุม หรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ ยกเว้นโดยเหตุ...ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

(3) “บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำไปยังศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจตุลาการโดยพลัน และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป ไม่ให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้การประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษาเมื่อถึงวาระนั้น”

(4) “บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือควบคุมตัว ย่อมมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลตัดสิน โดยมีชักเข้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัวผู้นั้น และหากการควบคุมตัวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป”

ข้อ 14(2) “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย”

(3) “ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่อดังต่อไปนี้ อย่างเสมอภาค...

(ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกอย่างเพียงพอแก่การเตรียมการ เพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้”

จากกติกาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของกติกามีจุดมุ่งหมายให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ และส่งเสริมให้มีการเคารพสิทธิของประชาชน การจะถูกจับกุม คุมขัง หรือถูกลิดรอนสิทธินั้นทำไม่ได้ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดไว้ เมื่อถูกจับกุมหรือคุมขังก็ต้องนำไปศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายในทันที และได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นการควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ จึงทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ต้องพิจารณาปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก โดยอาจกำหนดให้การประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีในขั้นตอนอื่นของกระบวนการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษาเมื่อถึงวาระนั้นตามข้อ 9(3) ของกติกาดังกล่าว

⁸² Retrieve January 21, 2011, www.nhrc.or.th/enactment/enactment2.html#3 สืบค้นเมื่อวันที่ 10

บทที่ 4

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายต่างประเทศ และประเทศไทย

จากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนๆ ซึ่งต่างเห็นตรงกันว่า การปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในคดีอาญา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผ่อนคลายการที่ผู้ต้องหาต้องถูกจำกัดเสรีภาพในทางร่างกายระหว่างที่ถูกดำเนินคดี เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามหลักสากลที่ทั่วโลกยอมรับ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) หรือประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ต่างก็มีแนวคิดที่จะให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ให้ถูกควบคุมหรือขังจากอำนาจรัฐนานเกินสมควร โดยหลักทั่วไปแล้วจะควบคุมได้เพียงเท่าที่จำเป็น กล่าวคือจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้เฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาหนีคดีหรือจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น ถ้าไม่มีเหตุจำเป็นก็ต้องพิจารณาปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง ดังนั้นจึงควรที่จะทราบถึงหลักกฎหมายและแนวทางการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เพื่อเปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวทางการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1. ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)

1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในเรื่องการปล่อยชั่วคราว ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 8 (The Eight Amendment) โดยวางหลักไว้ว่า “ห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวสูงเกินสมควร” แต่ไม่ได้บัญญัติถึงสิทธิในการได้รับการปล่อยชั่วคราวไว้อย่างชัดเจน แต่ตามกฎหมาย The Federal Judiciary Act 1789 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้ โดยวางหลักไว้ว่า “การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีระวางโทษประหารชีวิต” แต่ถึงแม้จะเป็นคดีที่มีระวางโทษถึงขั้นประหารชีวิต

ศาลก็ยังสามารถใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ โดยให้พิจารณาอย่างระมัดระวังถึงลักษณะและพฤติการณ์แวดล้อมของการกระทำผิด รวมทั้งพยานหลักฐานที่ปรากฏและการใช้กฎหมาย⁸³ และกฎหมาย The Bail Reforms Act 1984⁸⁴ ได้บัญญัติให้ผู้พิพากษาประจำรัฐ หรือมลรัฐ ผู้พิพากษาศาลแขวง หรือนายกเทศมนตรีมีอำนาจพิจารณาและมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว หรือระหว่างอุทธรณ์คดี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 ภาคที่ 18 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาความอาญา หมวด 207 การปล่อยชั่วคราวและการควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณา⁸⁵ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวที่สำคัญไว้ดังต่อไปนี้

1.1.1 การปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณา

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ว่าเมื่อบุคคลใดถูกจับกุมตัว ไม่ว่าจะจับโดยมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม ต้องนำตัวผู้ถูกจับไปศาลโดยพลัน เพื่อให้ศาลได้พิจารณาเหตุในการควบคุมตัว และพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยกฎหมายได้วางหลักให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ไม่ว่าจะโดยมีประกันหรือวางหลักประกัน เว้นแต่ศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวนั้น ไม่สามารถประกันได้อย่างมีเหตุผลสมควรว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด หรือจะไปก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่น หรือสังคม⁸⁶

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวนั้นอาจเสี่ยงต่อการไม่มาปรากฏตัวตามกำหนดนัด หรืออาจก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่เป็นข้อจำกัดน้อยที่สุด เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะไม่กระทำการตามที่กล่าวแล้วข้างต้น เช่น การกักขังไว้ในบ้าน การอาศัยอยู่ในสถานที่ที่กำหนด การยอมให้ตรวจสอบสารเสพติด โดยไม่มีหมายศาล การติดเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับติดตามไว้ที่ตัวบุคคลที่จะปล่อยชั่วคราว หรือการไปเยี่ยมเยียนของพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยมีได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เงื่อนไข ที่กำหนดข้างต้นมีความแตกต่างกันไปตามพฤติการณ์ในแต่ละคดีและความน่าเชื่อถือของ

⁸³ The Judiciary Act of 1789 section 33 อ้างในสุทธิชัย ไซเชจริญ, เจริญธรรมที่ 76, หน้า 21

⁸⁴ 18 U.S. Code, section 3156 (a), 3041 อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 56

⁸⁵ The Federal Rules of Criminal Procedure (U.S. Code : Title 18 – Crimes and Criminal Procedure, Part II – Criminal Procedure, Chapter 207 – Release and Detention Pending Judicial Proceedings) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 56

⁸⁶ 18 U.S. Code, section 3141 – 3150 อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 57

ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น⁸⁷ แต่ศาลจะกำหนดเงื่อนไขทางการเงินที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีไม่ได้⁸⁸ เว้นแต่มีความเป็นไปได้อย่างสูงว่าจำเลยจะหลบหนีภายหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลก็อาจจะกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้นได้ แม้การกำหนดวงเงินประกันไว้สูงดังกล่าวนี้ไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว⁸⁹ นอกจากนี้หลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไปแล้ว หากมีเหตุผลเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดคดีอาญาระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือมีพยานหลักฐานชัดเจนและมีน้ำหนักเพียงพอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ว่าด้วยเหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี หรือไปก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม หรือมีเหตุ เชื่อได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลอาจยกเลิกคำสั่งปล่อยชั่วคราวนั้นได้⁹⁰ และศาลยังสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวเวลาใดก็ได้⁹¹

1.1.2 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ได้วางหลักไว้ว่าบุคคลใดที่ถูกจับกุมและถูกควบคุมตัวแล้ว ต่อมามีการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะในชั้นระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังจากศาลมีคำพิพากษา หรือระหว่างอุทธรณ์ ให้ใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณาคดีด้วย คือ

1) พฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในคดี น้ำหนักของพยานหลักฐานในคดี ตลอดจนบุคลิกภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ อุปนิสัย ประวัติทางครอบครัว อาชีพการงาน ฐานะทางการเงิน ระยะเวลาการพักอาศัยในพื้นที่นั้น ความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน ประวัติการมาศาลตามกำหนดนัด⁹² ประวัติการกระทำผิดทางอาญา หรือขณะที่ถูกจับกุมนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ระหว่างการปล่อยชั่วคราว การถูกคุมประพฤติ หรือถูกลงโทษในคดีอื่นหรือไม่⁹³

⁸⁷ 18 U.S. Code, section 3142 (c) (1) (B) (xiv) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 57

⁸⁸ 18 U.S. Code, section 3142 (c) (2) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 57

⁸⁹ 18 U.S. Code, section 3142 (d) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 57

⁹⁰ 18 U.S. Code, section 3148 (b) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 58

⁹¹ 18 U.S. Code, section 3142 (c) (3) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 58

⁹² 18 U.S. Code, section 3142 (g)(3)(A) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 58

⁹³ 18 U.S. Code, section 3142 (g)(3)(B) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 58

2) ความร้ายแรง หรืออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลใดหรือสังคม ซึ่งศาลอาจจะกำหนดขึ้นเอง หรือโดยคำร้องขอของพนักงานอัยการ⁹⁴

3) ความหนักเบาของความผิดที่ถูกกล่าวหา

1.1.3 ประเภทของการปล่อยชั่วคราว

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้แบ่งประเภทของการปล่อยชั่วคราวไว้ดังต่อไปนี้
คือ⁹⁵

1) การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีการใช้เงินประกันตัว หรือการปล่อยโดยคำรับรอง (Release on Recognizance) เรียกย่อๆ ว่า ROR หรือ OR เป็นวิธีการปล่อยชั่วคราวที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงแต่ให้สัญญาว่าจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดเวลาที่นัดเท่านั้น

2) การปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข (Conditional Release) เป็นวิธีการปล่อยชั่วคราวที่ผู้พิพากษาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปโดยกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ที่ไม่ใช่เงื่อนไขเข้าลักษณะเป็นการเรียกเงินประกัน เช่น ให้มารายงานตัวต่อศาลทุกสัปดาห์

3) การปล่อยชั่วคราวโดยใช้ Unsecured Bond เป็นวิธีการปล่อยชั่วคราวที่ไม่ต้องวางเงินสดเป็นหลักประกัน แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัดจะมีผลให้ถูกปรับเป็นเงินได้

4) การปล่อยชั่วคราวโดยวางหลักประกันทั้งหมดด้วยเงินสด หรือโดยการวางหลักทรัพย์อื่นประกอบ (Cash Bond)

5) การปล่อยชั่วคราวโดยวางเงินมัดจำ (Deposit Bond) เป็นวิธีการปล่อยชั่วคราว ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องวางเงินสดเป็นหลักประกันเช่นเดียวกัน เพียงแต่ใช้เงินสดวางไว้เพียงร้อยละ 10 ของราคาประกันที่ศาลกำหนด แต่ถ้าผิดสัญญาที่จะถูกปรับเต็มจำนวน

6) การปล่อยชั่วคราวที่นายประกัน (Bail Bondsman) จะต้องวางเงินประกัน (Surety Bond) โดยนายประกันจะต้องวางเงินประกันไว้ร้อยละ 10 ของราคาประกันที่ศาลกำหนด

1.1.4 การบังคับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี หรือผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1996 ได้บัญญัติบทลงโทษสำหรับความผิดซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำในระหว่างที่ได้รับการปล่อย

⁹⁴ 18 U.S. Code, section 3142 (g)(4) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 58

⁹⁵ Joel Samaha, (1999), Criminal justice (5th ed.) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52 หน้า 59

ชั่วคราว ไว้ในมาตรา 3147 ส่วนการบังคับกรณีไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว ได้บัญญัติไว้
ไว้ในมาตรา 3148⁹⁶

มาตรา 3147 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกตัดสินว่ากระทำความผิดในระหว่าง
ได้รับการปล่อยชั่วคราวตามที่กำหนดไว้จะต้องถูกเพิ่มเติมโทษซึ่งกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

1. ลงโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ในกรณีที่เป็นการผิดร้ายแรง ลงโทษจำคุกไม่เกิน
1 ปี ในกรณีที่เป็นการผิดเล็กน้อย

2. การกำหนดโทษจำคุกตามมาตรานี้ให้นับโทษต่อจากโทษจำคุกอื่นๆ”

มาตรา 3148 บัญญัติว่า

1) บุคคลที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 3142
ของกฎหมายนี้ และได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว ให้ยกเลิกการปล่อยชั่วคราวนั้น และสั่งขัง
และฟ้องคดีในข้อหาละเมิดอำนาจศาล

2) การยกเลิกการปล่อยชั่วคราว พนักงานอัยการอาจเสนอให้มีการยกเลิก
หมายปล่อย โดยการยื่นคำร้องต่อศาล ผู้พิพากษาอาจออกหมายจับบุคคลที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว
ในข้อหาฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว และให้นำตัวบุคคลดังกล่าวมายังศาลเพื่อดำเนินคดีตาม
บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ นอกจากนี้บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวซึ่งได้
กระทำความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง กฎหมายของรัฐ และกฎหมายท้องถิ่น ในระหว่างที่
ได้รับการปล่อยชั่วคราวให้นำตัวบุคคลนั้นมายังศาลซึ่งได้ออกหมายปล่อย ผู้พิพากษามีอำนาจที่จะ
เพิกถอนหมายปล่อยและออกหมายจับหลังจากที่ได้ดำเนินการไต่สวนและ

(1) เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

ก. มีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวกระทำความผิดต่อกฎหมาย
ของรัฐบาลกลาง กฎหมายของรัฐ และกฎหมายท้องถิ่น ในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือ

ข. มีพยานหลักฐานรับฟังได้โดยปราศจากความสงสัยว่าบุคคล
ดังกล่าวได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขใดๆ ในการปล่อยชั่วคราว และ

(2) เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

ก. ไม่มีเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวซึ่งจะประกันได้ว่าบุคคลดังกล่าว
จะไม่ก่ออันตรายแก่บุคคลอื่นหรือชุมชน ทั้งนี้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3142 (g) ของบทบัญญัตินี้
หรือ

⁹⁶ อ้างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เจริญรอดที่ 52, หน้า 61

ข. บุคคลดังกล่าวมีลักษณะจะไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการปล่อย
ชั่วคราว

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าในระหว่างที่มีการปล่อยชั่วคราว บุคคลดังกล่าว กระทำความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง กฎหมายของรัฐ และกฎหมายท้องถิ่น ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวที่จะประกันได้ว่า บุคคลดังกล่าวจะไม่ก่ออันตรายต่อบุคคลอื่นหรือต่อชุมชน หากเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวที่ได้ประกันได้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่ก่ออันตรายต่อบุคคลอื่นหรือต่อชุมชน และ บุคคลนั้นจะปฏิบัติตามเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว ศาลอาจดำเนินการกับบุคคลนั้นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3142 ของบทบัญญัตินี้ และอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวได้ตามที่เห็นสมควร

ค. เจ้าหน้าที่ศาลสามารถฟ้องคดีฐานละเมิดอำนาจศาลได้ตาม
มาตรา 401 แห่งบทบัญญัตินี้ เมื่อบุคคลใดฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

จากหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องเสรีภาพ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้วางหลักเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ว่า “ห้ามเรียกประกันสูงเกินสมควร” กฎหมาย The Federal Judiciary Act 1789 ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้ว่า “การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีระวางโทษประหารชีวิต” และกฎหมาย The Bail Reforms Act 1984 ได้บัญญัติให้ผู้พิพากษาประจำรัฐ หรือมลรัฐ ผู้พิพากษาศาลแขวง หรือนายกเทศมนตรี มีอำนาจพิจารณาและมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังจากที่ศาลมี คำพิพากษาแล้ว หรือระหว่างอุทธรณ์คดี โดยมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ ประเภท และการบังคับตามสัญญาปล่อยชั่วคราวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 ภาคที่ 18 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาความอาญา หมวด 207 การปล่อยชั่วคราวและการควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณา ดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งบทบัญญัตินี้ดังกล่าวล้วนแต่มุ่งเน้นให้มีการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นโดยไม่มีประกัน มีประกัน หรือวางหลักประกัน โดยจะเห็นว่าในเบื้องต้นเมื่อบุคคลใดถูกจับกุมต้องถูกนำตัวไปศาลโดยเร็ว เพื่อให้ศาลได้พิจารณาเหตุในการควบคุมตัวและพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว และในการพิจารณาปล่อยชั่วคราว ศาลก็มักจะพิจารณาให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวโดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำสัญญาว่าจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดเวลาที่นัด โดยไม่ต้องมีการใช้เงินประกันตัว หรือการปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข หรือการปล่อยชั่วคราวที่ผู้ต้องหา

หรือจำเลยจะต้องวางหลักประกันทั้งหมดด้วยเงินสด หรือหลักทรัพย์อื่นประกอบ หรือวางเงินสด หรือวางเงินประกันบางส่วน หรือหากศาลเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวไม่สามารถรับรองได้ว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยจะมาศาลตามกำหนด หรืออาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ศาลอาจสั่งปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดก็ได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวนั้นไม่สามารถประกันได้อย่างมีเหตุผลสมควรว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด หรือจะไปก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม นอกจากนี้แม้กระทั่งโทษประหารชีวิต ศาลก็ยังสามารถใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ โดยให้พิจารณาอย่างระมัดระวังถึงลักษณะและพฤติการณ์แวดล้อมของการกระทำผิดรวมทั้งพยานหลักฐานที่ปรากฏและการใช้กฎหมาย โดยมีแนวคิดว่าการให้สิทธิปล่อยชั่วคราวก่อนที่จะมีการพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกระทำความผิด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเตรียมต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ช่วยป้องกันไม่ให้มีการลงโทษก่อนที่ศาลจะพิพากษาว่ามีความผิด

1.2 ประเทศอังกฤษ

การปล่อยชั่วคราวในประเทศอังกฤษอยู่ภายใต้กฎหมายหลัก 3 ฉบับ⁹⁷ ได้แก่ Magistrates' Court Act 1952, The Bail Act 1976 และ The Magistrates' Court Act 1980 ซึ่งมี The Bail Act 1976 เป็นหลักเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว โดยมาตรา 4 ของกฎหมายดังกล่าวบัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติของมาตรานี้ บุคคลมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว” นอกจากนี้ยังได้บัญญัติรับรองการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยอีกว่าจะไม่ต้องถูกควบคุมหรือกักขังนานเกินควร หากไม่มีความจำเป็น โดยมีขั้นตอนและวิธีการซึ่งมีทั้งในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และในชั้นพิจารณาของศาล ซึ่งในที่นี่ได้ศึกษาเพียงการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนั้นจึงขอกล่าวถึงการปล่อยชั่วคราวเฉพาะในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจดังนี้ คือ

1.2.1 การปล่อยชั่วคราวชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ

ตาม The Police and Criminal Evidence Act 1984 การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ สามารถกระทำได้ 2 กรณี⁹⁸ คือ

กรณีที่ 1 เป็นการปล่อยเพื่อหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม ซึ่งจะกระทำต่อเมื่อพนักงานควบคุม (Custody Officer) เห็นว่าพยานหลักฐานที่ได้มาไม่เพียงพอที่จะฟ้องผู้ต้องหาได้

⁹⁷ อ้างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เจริญรอดที่ 52, หน้า 63 - 64

⁹⁸ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา, (เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานกฤษฎีกา รัฐมนตรี, 2540) หน้า 54 - 55

จึงปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันเพื่อหาพยานเพิ่มเติม (PACE มาตรา 37(2)) กรณีนี้นำมาใช้กับกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจต้องการเวลาที่จะตัดสินใจว่าควรดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือไม่

กรณีที่ 2 เป็นการปล่อยชั่วคราวหลังจากที่ผู้ต้องหาถูกจับตามหมายจับ โดยอำนาจปล่อยชั่วคราวเป็นของผู้พิพากษาท้องถิ่น (Magistrate) ซึ่งโดยปกติในหมายจับจะระบุแน่ชัดว่าอนุญาตให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือไม่ หากให้ประกันตัวก็จะระบุหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกันตัวไว้ แต่ถ้าเป็นการจับโดยไม่มีหมายจับ อำนาจการปล่อยชั่วคราวเป็นของพนักงานควบคุมที่จะพิจารณาว่าผู้ต้องหาควรจะถูกควบคุม หรือปล่อยชั่วคราว (PACE มาตรา 38) โดยเจ้าพนักงานตำรวจ มีหน้าที่ต้องนำผู้ต้องหามายังศาลแขวง (Magistrate Court) ภายใน 24 ชั่วโมง เว้นแต่มีเหตุอันสมควร ไม่อาจส่งตัวได้ทันตามกำหนดเวลา

เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาไว้ที่สถานีตำรวจ โดยไม่ต้องนำตัวไปที่ศาลแขวง (Magistrate Court) ได้เฉพาะมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหาจะไม่มาตามนัด หรือจะไปยุ่งเหยิงกับ พยานหลักฐาน หรือขัดขวางการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม หรือในกรณีที่ไม่แน่ใจเกี่ยวกับชื่อหรือที่อยู่ของผู้ต้องหาว่าถูกต้องหรือเป็นเท็จ โดยการควบคุมผู้ต้องหาดังกล่าวผู้พิพากษาศาลแขวงจะต้องดำเนินการตรวจสอบอย่างเร่งด่วน ส่วนหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของศาลมีดังต่อไปนี้

1.2.2 หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว

ตามกฎหมาย The Bail Act 1972 มาตรา 3 ของประเทศอังกฤษ ได้มีการบัญญัติห้ามไม่ให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย⁹⁹ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกจับกุม จะได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่ต้องมีประกัน ไม่ต้องมีนายประกันและไม่ต้องมีเงื่อนไขใดๆ เว้นแต่ในบางคดีที่ศาลจะพิจารณากำหนดเป็นพิเศษ ก็อาจเรียกประกันได้โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจ บุคลิกลักษณะ หรือประวัติการกระทำความผิดตลอดทั้งข้อมูลเกี่ยวกับคนใกล้ชิด

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยเรียกประกัน แต่เห็นว่าหลักประกันไม่เพียงพอ ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหาหลักประกันมาเพิ่มอีกได้ แต่หากไม่เรียกหลักประกันเพิ่มศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแทน เช่น กำหนดเงื่อนไขเพื่อไม่ให้หลบหนี หรือไม่ให้ไปกระทำผิดอีกในระหว่าง

⁹⁹ อภิรติ โพธิ์พร้อม และคณะ, ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 181 - 182

การประกันตัว หรือไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐาน หรือให้ไปรายงานตัวที่สถานีตำรวจวันละครั้ง หรือสัปดาห์ละครั้ง หรือกำหนดที่อยู่ให้ โดยให้อยู่กับบิดมารดา ให้แจ้งการย้ายที่อยู่ทุกครั้ง กำหนดเวลาออกและกลับบ้าน ห้ามพูดคุยกับพยานสำคัญของโจทก์ ห้ามเข้าไปในบริเวณใกล้เคียง กับถิ่นที่อยู่ของพยานโจทก์ หรือยึดหนังสือเดินทาง เป็นต้น

1.2.3 การบังคับกรณีจำเลยหลบหนี หรือผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

The Bail Act 1976 มาตรา 6 ของประเทศอังกฤษ¹⁰⁰ ได้ให้ความหมายกรณี จำเลยหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวไว้ว่าหากจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้ว ไม่ยอมมา ปรากฏตัวต่อศาลตามเวลาและสถานที่ที่กำหนด หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ที่ศาลกำหนดไว้เพื่อ สำหรับการปล่อยชั่วคราวยอมถือได้ว่าหลบหนี ศาลมีอำนาจที่จะออกหมายเรียกให้จำเลยมาศาลได้ ตามมาตรา 7(2) หรือถ้าศาลกำหนดให้จำเลยมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล แต่จำเลยไม่ปฏิบัติตามที่ศาล กำหนด ศาลก็มีอำนาจที่จะออกหมายจับจำเลยเพื่อเป็นการป้องกันการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อย ชั่วคราว เจ้าพนักงานตำรวจอาจจะจับกุมจำเลยที่เชื่อว่าจะปฏิบัติตามเงื่อนไขได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ตามมาตรา 7(1)

นอกจากนี้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจจับตัวจำเลยซึ่งสงสัยด้วยเหตุผลอัน สมควรว่าได้ฝ่าฝืนหรือเชื่อว่าจะฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

นอกจากแนวทางการบังคับกรณีจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการปล่อย ชั่วคราวดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในประเทศอังกฤษยังได้มีมาตรการป้องกันกรณีจำเลยไม่ปฏิบัติตาม เงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวไว้อีก คือในกรณีที่ผู้ประกันแจ้งแก่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นลายลักษณ์ อักษรว่าจำเลยจะฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว และผู้ประกันต้องการที่จะยกเลิกภาระข้อผูกพันที่ ทำไว้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็สามารถที่จะจับจำเลยได้ โดยจำเลยที่ถูกจับจะต้องถูกนำตัวไปยังศาลแขวง (Magistrate' Court) โดยเร็วที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ เมื่อศาลแขวงได้รับตัวจำเลยแล้ว และเห็นว่า จำเลยได้ฝ่าฝืนเงื่อนไข หรือเป็นไปได้ที่จะฝ่าฝืนเงื่อนไขบางอย่างของการปล่อยชั่วคราว หรือ เป็นไปได้ที่จะหลบหนี ก็อาจมีคำสั่งให้ยกเลิกการปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขในการปล่อย ชั่วคราวเพิ่มเติมขึ้นอีก

¹⁰⁰ ครอบงวัญ ยุทธชัย, การปล่อยชั่วคราว โดยใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็น หลักประกัน, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 33 – 34

สำหรับโทษในความผิดอันเนื่องมาจากการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ตามกฎหมาย The Bail Act 1976 มาตรา 6 ได้กำหนดวิธีการลงโทษไว้ 3 วิธี¹⁰¹ คือ

1) ความผิดฐานหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะถูกพิจารณาลงโทษจำคุกอย่างสูงถึง 3 เดือน และ หรือปรับ 2,000 ปอนด์

2) หลังเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณาสำหรับความผิดฐานหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ผู้พิจารณาอาจจะส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังศาลสูงชั้นกลาง (Crown Court) เพื่อลงโทษ ถ้า

(1) พิจารณาเห็นเป็นการสมควร

(2) ผู้พิจารณาได้ส่งตัวผู้ต้องหาไปเพื่อการพิจารณาในส่วนของความผิดตามฟ้อง ซึ่งศาลสูงชั้นกลาง (Crown Court) จะเป็นผู้พิจารณาลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ทั้งโทษที่เป็นการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว และโทษอันเกิดจากความผิดในคดีนั้น ซึ่งอำนาจในการลงโทษของศาลสูงชั้นกลาง คือ จำคุก 12 ปี และหรือปรับโดยไม่จำกัดวงเงิน

3) การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยของศาลสูงชั้นกลาง (Crown Court) จะใช้วิธีการใดส่วนไม่ว่าจะเป็นการแบบทางการและไม่เป็นทางการ และผู้พิพากษาสามารถใช้เกณฑ์ต่างๆ หรือใช้พยานหลักฐานอะไรก็ตามที่ปรากฏซึ่งเห็นว่าเหมาะสม และเป็นธรรมเนียมดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย

จากหลักเกณฑ์ และสภาพการบังคับในเรื่องการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบ Common Law นั้น อยู่ภายใต้กฎหมาย 3 ฉบับ คือ 1. Magistrates' Court Act 1952 2. The Bail Act 1976 และ 3. The Magistrates' Court Act 1980 โดยมี The Bail Act 1976 เป็นกฎหมายหลักในเรื่องการปล่อยชั่วคราว ซึ่งในมาตรา 4 ของกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติว่า “ภายใต้บทบัญญัติของมาตรานี้ บุคคลมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว” นอกจากนี้ยังได้บัญญัติรับรองการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกว่าจะต้องไม่ถูกควบคุมหรือกักขังนานเกินควรหากไม่มีความจำเป็น และได้กำหนดให้การปล่อยชั่วคราวมีทั้งหมด 3 ประเภท คือ 1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไข 2. การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขให้ต้องปฏิบัติในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว 3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกัน ส่วนแนวทางการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ได้มีการจำแนก

¹⁰¹ ธีรรัตน์ ชลประเสริฐสุข, การนำมาตรการบังคับทางปกครองมาใช้บังคับแก่การผิดสัญญา ประกันผู้ต้องหาในชั้นเจ้าพนักงาน, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2548), หน้า 52

หลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวออกเป็น 2 กรณี คือ 1. หากเป็นคดีความผิดที่ไม่มีอัตราโทษจำคุก (non-imprisonable offences) ต้องปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก จะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้เพียงกรณีเดียว คือ กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเคยหลบหนีไม่มาตามนัดในครั้งก่อนๆ และน่าจะเชื่อได้ว่า หากได้รับการปล่อยชั่วคราวอีกจะไม่มารายงานตัวตามกำหนดนัด 2. หากเป็นคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก (imprisonable offences) เหตุในการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะมีขอบเขตกว้างกว่าคดีที่ไม่มีอัตราโทษจำคุก เช่น กรณีที่มีเหตุผลเป็นที่เชื่อได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่มารายงานตัวตามกำหนดนัด, จะไปกระทำความผิดทางอาญา, จะไปทำให้เกิดความยุ่งเหยิงแก่พยานหลักฐาน หรือจะดำเนินการในทางที่ขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

สำหรับการรับฟังพยานหลักฐานกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่มารายงานตัวตามกำหนดนัด หรือจะไปกระทำความผิดทางอาญา หรือจะดำเนินการในทางที่ขัดขวางกระบวนการยุติธรรม สามารถพิจารณาจากลักษณะและความร้ายแรงของความผิด พฤติกรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง การต้องโทษในครั้งก่อน สังคมแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาศัยอยู่ บ้านที่ประวัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในครั้งก่อนๆ และน้ำหนักของพยานหลักฐานที่ยืนยันข้อกล่าวหาที่มีต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ส่วนวิธีการปฏิบัติหลังจากที่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็คือผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจตามเวลาที่กำหนด หรือกำหนดให้อยู่อาศัยเฉพาะในสถานที่ที่กำหนด เช่น ที่พักสำหรับผู้ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือห้ามเข้าไปในสถานที่บางแห่งหรือห้ามติดต่อกับบุคคลตามที่ระบุไว้ในเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว¹⁰²

การปล่อยชั่วคราวของประเทศอังกฤษดังกล่าวมาแล้วข้างต้น มีลักษณะที่สอดคล้องกับระบบการปล่อยชั่วคราวของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้กฎหมายระบบ Common Law เหมือนกัน กล่าวคือมีการให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกจับกุม ต้องพิจารณาอนุญาตปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ยกเว้นมีเหตุที่ไม่สามารถปล่อยชั่วคราวดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเท่านั้น จึงจะไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดว่าการให้สิทธิปล่อยชั่วคราวก่อนที่จะมีการพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกระทำความผิด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเตรียมต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ช่วยป้องกันไม่ให้มีการลงโทษก่อนที่ศาลจะพิพากษาว่ามีความผิด ตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด

¹⁰² The Bail Act 1976, Sch.1 section 3(6), Andrew Ashworth, Ibid อ้างในสุรินทร์ มากชูจิต
เชิงอรรถที่ 51, หน้า 69

2. ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

2.1 ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศส พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมได้ 24 ชั่วโมง แต่หากการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานมีหลักฐานชัดเจนว่าผู้ต้องหาที่ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดจริง ก็สามารถขยายเวลาการควบคุมตัวได้อีก 24 ชั่วโมง แต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังครบกำหนด 48 ชั่วโมงแล้ว พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปให้ผู้พิพากษาไต่สวน¹⁰³

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา ได้มีกฎหมายห้ามไม่ให้ควบคุมตัวบุคคลอายุไม่เกิน 10 ปี หรือผู้ต้องหาในคดีความผิดลหุโทษ (Contravention) ไว้ในระหว่างการสอบสวน ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุตั้งแต่ 10 – 13 ปี โดยปกติไม่สามารถควบคุมตัวได้ แต่หากมีความจำเป็นในการสอบสวน ก็อาจกักตัวไว้ที่สถานีตำรวจได้ โดยจะต้องได้รับอนุญาตและอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษา ส่วนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุระหว่าง 13 – 16 ปี สามารถใช้มาตรการควบคุมตัวได้ตามระยะเวลา 24 ชั่วโมง และขยายเวลาได้อีก 24 ชั่วโมง แต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 48 ชั่วโมง¹⁰⁴ สำหรับผู้ต้องหาที่อายุเกิน 16 ปีขึ้นไป ซึ่งได้กระทำความผิดในคดีที่มีอัตราโทษระดับกลาง (Delit) หรือความผิดอาชญากรรม (Crime) สามารถนำมาตราการควบคุมมาใช้ได้ แต่ระยะเวลาการควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวนมีอย่างจำกัด¹⁰⁵

ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวนั้น ประเทศฝรั่งเศสได้มีการกำหนดหลักการทั่วไปไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code de Procedure Penale หรือ C.P.P) มาตรา 137¹⁰⁶ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลใดซึ่งอยู่ภายใต้การพิจารณาคดีของศาล จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ และยังคงได้รับอิสรภาพ อย่างไรก็ตามหากกระบวนการสอบสวนนั้น มีความจำเป็น หรือเพื่อให้เป็นไปตามมาตรการเพื่อความระมัดระวัง บุคคลผู้นั้นอาจถูกบังคับโดยการวินิจฉัยของศาล ถ้าหากบุคคลนั้น ไม่สามารถแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลได้ ในกรณีที่มีความพิเศษอย่างยิ่ง บุคคลนั้นอาจจะถูกคุมขังไว้ในอำนาจได้” โดยได้มีการวางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวไว้ดังต่อไปนี้ คือ

¹⁰³ อ่างแล้ว, อภิรติ โปธิ์พร้อม และคณะ, เจียงอรรถที่ 98, หน้า 185

¹⁰⁴ อุทัย อาทิวา, การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส (ตอนที่ 1), *วารสารอัยการ*, ปีที่ 23 ฉบับที่ 255 (เมษายน – มิถุนายน 2553), หน้า 137

¹⁰⁵ สถาบันกฎหมายอาญา, สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ 2540, หน้า 360 - 362

¹⁰⁶ Code de Procedure Penale, Article 137 อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เจียงอรรถที่ 52, หน้า 42

2.1.1 หลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ในการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น หากเป็นคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และผู้ต้องหาที่ถูกจับเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ หรือไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 3 เดือน โดยไม่มีการรอกการลงโทษไว้ เมื่อผู้ต้องหาถูกส่งตัวมายังผู้พิพากษาแล้ว ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ และถ้าผู้ต้องหาหรือขอปล่อยชั่วคราว ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาสั่งคำร้องให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้มาปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาคั้งแรก หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว ก็ให้ถือว่าผู้ต้องหานั้นถูกปล่อยชั่วคราวโดยอัตโนมัติ¹⁰⁷

ในการสั่งคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งได้ดังต่อไปนี้¹⁰⁸ คือ

- 1) สั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ กรณีนี้พนักงานอัยการสามารถอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวนไปยังผู้พิพากษาไต่สวนชั้นอุทธรณ์ได้
 - 2) สั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยมีเงื่อนไข
 - 3) สั่งไม่อนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาและให้ควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป
- ในกรณีนี้ผู้ต้องหาสามารถอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวนไปยังผู้พิพากษาไต่สวนชั้นอุทธรณ์ได้ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องแสดงเหตุผลในการออกคำสั่งนั้นประกอบด้วยเสมอ

2.1.2 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ในประเทศฝรั่งเศส ถ้าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป (อุกฤษฎ์โทษ หรือความผิดอุกฉกรรจ์) ส่วนมากผู้พิพากษาจะมีคำสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ แต่ถ้าเป็นความผิดนอกจากความผิดอุกฤษฎ์โทษ หรือความผิดอุกฉกรรจ์แล้ว ผู้พิพากษามักจะอนุญาตปล่อยชั่วคราว โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวดังต่อไปนี้คือ

- 1) มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาเองหรือไม่

¹⁰⁷ A.V. Sheenhan, Criminal Procedure in Scotland and France (Edinburgh : Her Majesty's Stationery Office, 1972) อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 43

¹⁰⁸ อ้างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 43

- 2) ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่
- 3) ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไม่
- 4) ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะทำลายพยานหลักฐานหรือไม่

เป็นที่น่าสังเกตว่าในระบบกฎหมายฝรั่งเศส การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ไม่มีกำหนดระยะเวลาและไม่กำหนดจำนวนครั้งที่ขอ กล่าวคือ ผู้ต้องหาจะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเมื่อใด เวลาใดในระหว่างคดีอยู่ในศาลก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เหตุใหม่ที่จะยกขึ้นมากล่าวอ้าง¹⁰⁹ นอกจากนี้ผู้ต้องหายังสามารถเรียกค่าเสียหายจากรัฐได้ หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาคดี แล้วได้รับความทุกข์ทรมาน หรือได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจ หรือจากการถูกควบคุมตัวดังกล่าวทำให้บุคคลที่สามได้รับความเสียหาย แต่ต่อมาภายหลังศาลได้มีคำพิพากษายกฟ้องคดีของผู้ต้องหา

2.1.3 เงื่อนไขที่ใช้กำหนดในการปล่อยชั่วคราว

ถ้าผู้ต้องหาที่อยู่ในอำนาจการควบคุมของศาลอาจต้องรับผิดชอบจากการกระทำในระดับไม่ร้ายแรง (Misdemeanors) ซึ่งมีโทษจำคุก หรือข้อหาที่มีกรรมหนักกว่านั้น และหากศาลจะปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหานั้น ผู้พิพากษาได้สวน หรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจในการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว อาจมีคำสั่งในคำร้องขอปล่อยชั่วคราว บังคับให้ผู้ต้องหาต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อหนึ่งหรือหลายข้อ โดยขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้พิพากษาดังต่อไปนี้¹¹⁰ คือ

- 1) ห้ามออกไปจากภูมิลำเนาหรือท้องที่ที่อยู่อาศัยที่กำหนดโดยผู้พิพากษาได้สวน หรือผู้พิพากษาเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว เว้นแต่ภายใต้เงื่อนไขที่ศาลกำหนดพิจารณา
- 2) ห้ามเดินทางออกนอกพื้นที่ที่ผู้พิพากษาได้สวน หรือผู้พิพากษาผู้พิจารณการควบคุมและการปล่อยชั่วคราวได้กำหนดไว้ และห้ามเปลี่ยนแปลงที่อยู่
- 3) ห้ามไปยังสถานที่ที่ผู้พิพากษาได้สวนหรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราวได้กำหนดไว้
- 4) ให้มาศาลตามกำหนดนัดเป็นระยะๆ ต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ หรือองค์กรใดๆ ที่กำหนดขึ้น โดยผู้พิพากษาได้สวน ผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว ผู้ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบดูแลอย่างเคร่งครัดต่อการกระทำทุกอย่างของผู้ต้องหาที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล

¹⁰⁹ อ่างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เชงอรรถที่ 52, หน้า 45

¹¹⁰ Code de Procedure Penale, Article 138 อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชงอรรถที่ 52, หน้า 45 - 46

- 5) ให้รายงานต่อผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว กรณีเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ศาลได้กำหนดไว้
- 6) ให้ตอบคำถามเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ องค์กร หรือบุคคลใดผู้ได้รับแต่งตั้งโดยผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว และต้องขอมตปฏิบัติตามสภาพแห่งคดี ตามมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับการงานหรือธุรกิจของเขา หรือต้องเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้เรื่องราวใดๆ รวมทั้งมาตรการศึกษาทางสังคม ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อให้บุคคลผู้นั้นมีโอกาสได้กลับสู่สังคมได้ และขณะเดียวกันเป็นการป้องกันมิให้ทำความผิดซ้ำ
- 7) ให้ส่งมอบเอกสารส่วนตัวทุกอย่าง เช่น ใบอนุญาตขับขี่ หรือหนังสือเดินทางแก่เจ้าหน้าที่ของศาลหรือสถานีตำรวจโดยให้ได้รับส่วนซึ่งจะใช้งานได้แทนเอกสารเหล่านั้น
- 8) ต้องจัดหาหลักประกันซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราวได้กำหนดจำนวนและเงินที่จะต้องวางศาล การตรวจสอบบัญชีรายได้หรือรายจ่ายของบุคคล
- 9) ห้ามพบปะหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราวได้กำหนดไว้
- 10) ห้ามเข้าไปเกี่ยวข้องกับพัวพันกับอาชีพหรือกิจกรรมสังคมบางอย่าง
- 11) ห้ามครอบครองหรือพาอาวุธ และถ้าจำเป็นต้องส่งมอบอาวุธใด ที่ครอบครองต่อศาลโดยศาลออกใบรับรองไว้ให้
- 12) ห้ามไม่ให้เบิกเงินตามเช็ค นอกเหนือไปจากเช็คซึ่งได้รับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษตามจำนวนที่ได้รับอนุญาตให้ถอนได้จากผู้ถอนโดยตรง หรือเช็คซึ่งรับรองและในกรณีจำเป็นต้องส่งมอบเช็คใดซึ่งถูกห้ามใช้ต่อเจ้าหน้าที่ศาล
- 13) ต้องจัดหาหลักทรัพย์หรือหลักประกันตามจำนวนและระยะเวลาที่กำหนดโดยผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว
- 14) ต้องพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว หรือต้องจ่ายค่าบำรุงรักษาเป็นการประจำตามที่เขาถูกเรียกร้องให้จ่าย
- 15) ต้องเข้ารับการตรวจสุขภาพ ตรวจรักษา หรือแม้แต่การไปโรงพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเป็นการมีวัตถุประสงค์เพื่อล้างพิษหรือบำบัดยาเสพติด
- 16) ต้องเว้นการขับยานพาหนะบางชนิด ถ้าจำเป็นต้องส่งมอบใบอนุญาตขับขี่ให้แก่ศาลแทน อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาไต่สวนหรือผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว อาจมีดุลยพินิจว่าผู้ต้องหาที่อาจขับรถไปทำงานได้

2.1.4 การฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

กรณีผู้ต้องหาที่อยู่ภายใต้อำนาจการพิจารณาคดีของศาลได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขที่ใช้ในการปล่อยชั่วคราว ศาลผู้มีอำนาจไต่สวนสามารถออกหมายจับหรือหมายเรียกผู้ต้องหา และอาจส่งคดีไปยังผู้พิพากษาผู้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาเรื่องการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว เพื่อให้ควบคุมตัวไว้ ซึ่งไม่ว่าคดีที่ต่อนั้นจะมีอัตราโทษจำคุกเท่าใด ศาลผู้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาเรื่องการควบคุมและการปล่อยชั่วคราวอาจจะมีคำสั่งให้ขังผู้ต่อนั้นได้ และหากผู้ต้องหาที่ทำผิดเงื่อนไขคำสั่งของศาลถูกส่งตัวมาศาล อัยการในเขตพื้นที่ที่อาจส่งคดีไปยังผู้พิพากษาผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการควบคุมและการปล่อยชั่วคราว โดยผู้พิพากษาดังกล่าวมีอำนาจที่จะสั่งให้ขังผู้ต่อนั้นไว้ได้¹¹¹

จากหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสที่มีการกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมได้เป็นเวลา 24 ชั่วโมง และไม่เกิน 48 ชั่วโมง เมื่อการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานมีหลักฐานชัดเจนว่าผู้ต้องหาที่ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดจริง หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปให้ผู้พิพากษาไต่สวน และเมื่อผู้ต้องหามาพบผู้พิพากษาแล้ว ผู้ต้องหาจะมีสิทธิร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ และเมื่อผู้ต้องหาร้องขอปล่อยชั่วคราว ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน และถ้าเป็นการพิจารณาคำร้องปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์ ก็ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน หากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวจะถือว่าผู้ต้องหาถูกปล่อยชั่วคราวโดยอัตโนมัติ ซึ่งถือว่าเป็นการพิจารณาที่ใช้เวลาอันรวดเร็ว และในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้พิพากษามักจะปล่อยชั่วคราวโดยใช้เงื่อนไขแทนการใช้หลักทรัพย์ หรือเงินประกัน ซึ่งเป็นผลดีต่อผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน ทำให้ได้รับความเสมอภาคเช่นเดียวกับผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 137 ยังได้วางหลักทั่วไปในการปล่อยชั่วคราวไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงเห็นได้ว่าในประเทศฝรั่งเศสก็ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ต้องหา ที่ถูกจับกุม ต้องพิจารณานุญาตปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และมักจะปล่อยชั่วคราวโดยใช้เงื่อนไขแทนการใช้หลักทรัพย์ หรือเงินประกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ให้สิทธิปล่อยชั่วคราวก่อนที่จะมีการพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นกระทำความผิด เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเตรียมต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ช่วยป้องกันไม่ให้มีการลงโทษก่อนที่ศาลจะพิพากษาว่ามีความผิด

¹¹¹ Code de Procedure Penale, Article 141-2 อ้างในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 47

2.2 ประเทศญี่ปุ่น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้น กล่าวได้ว่า ขั้นตอนในเรื่องของการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดี และขั้นตอนหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยอยู่ภายใต้การควบคุมซึ่งในที่นี่จะขอกล่าวถึงเฉพาะขั้นตอนในระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้ คือ

2.2.1 การควบคุมตัว

ระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ได้แบ่งการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ออกเป็น 2 ขั้นตอน เช่นเดียวกันกับการปล่อยชั่วคราว ได้แก่การควบคุมตัวก่อนฟ้องคดี และการควบคุมตัวหลังฟ้องคดี โดยการควบคุมตัวก่อนฟ้องคดีนั้นเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ต้องหาถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมดำเนินคดีแล้ว ซึ่งการควบคุมตัวในขั้นตอนนี้กฎหมายได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้ดุลยพินิจการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ โดยหากเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก็จะปล่อยตัวไป แต่ถ้าเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ก็สามารถควบคุมตัวไว้ได้แต่ไม่เกิน 48 ชั่วโมง และหากต้องการควบคุมตัวไว้นานกว่านี้ จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขยายระยะเวลาควบคุมตัวภายใน 24 ชั่วโมง แต่ระยะเวลาการควบคุมทั้งหมดจะต้องไม่เกิน 72 ชั่วโมง¹¹² และศาลเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ โดยศาลมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องขอให้ควบคุมดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา
- 2) ผู้ต้องหาเป็นผู้ที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน
- 3) มีหลักฐานยืนยันว่าผู้ต้องหาจะทำลายพยานหลักฐาน
- 4) ผู้ต้องหาได้หลบหนีไป หรือมีเหตุผลน่าเชื่อว่าได้หลบหนีไป

และหากผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวแล้ว สามีหรือภริยา ญาติ ทนายความ หรือผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอทราบเหตุผลที่ศาลสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ นอกจากนี้ถ้าผู้ต้องหาเห็นว่าถูกควบคุมตัวนานเกินสมควร ตัวผู้ต้องหาเอง ทนายความ หรือญาติอาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการควบคุมตัว หรือร้องขอประกันตัวได้¹¹³ และในกรณีที่เหตุผลใน

¹¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 1 บัญญัติว่า “The purpose of this Code is to clarify the true facts in criminal cases and to apply and effectuate criminal laws fairly and speedily, while at the same time maintaining the public welfare and securing fundamental human right to each citizen” อังในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 52

¹¹³ Shigemitsu Dando, Japanese Criminal procedure, Trans by B.J. George, third edited (Minnesota : West publishing, 1988) อังในสุรินทร์ มากชูชิต, เชิงอรรถที่ 52, หน้า 52

การควบคุมตัว หรือความจำเป็นในการควบคุมตัวหมดไป ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง พนักงานอัยการ ทนายความ หรือญาติสามารถร้องขอต่อศาลให้ยกเลิกการควบคุมตัวได้ กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับ อนุญาตให้ประกันตัว การควบคุมตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ต้องงดไว้

ส่วนการควบคุมตัวหลังฟ้องคดี เป็นช่วงระยะเวลาในการควบคุมตัวจำเลย นับตั้งแต่วันที่พนักงานอัยการฟ้องศาล โดยพนักงานอัยการสามารถควบคุมตัวได้ 2 เดือน และสามารถขอขยายระยะเวลาการควบคุมได้อีก 1 เดือน แต่รวมเวลาแล้วต้องไม่เกิน 3 เดือน

2.2.2 ประเภทของการปล่อยชั่วคราว

ในประเทศไทยได้แบ่งประเภทการปล่อยชั่วคราว ออกเป็น 3 ประเภท¹¹⁴ คือ

1) การปล่อยชั่วคราวโดยการร้องขอ เป็นกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่าตนเองถูก ควบคุมตัวนานเกินสมควร ตัวผู้ต้องหาเอง ทนายความ หรือญาติสามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่ง ยกเลิก การควบคุมตัว หรือร้องขอปล่อยชั่วคราวได้

2) การปล่อยชั่วคราวที่เป็นสิทธิ กล่าวคือ เป็นการปล่อยชั่วคราวหลังจาก ศาลมี คำพิพากษาให้จำเลยอยู่ภายใต้การควบคุม โดยเป็นสิทธิของจำเลยที่จะร้องขอต่อศาล

เพื่อประกันตัวเอง ซึ่งตัวจำเลยเอง ผู้แทน โดยชอบธรรม คู่สมรส ญาติ หรือ ทนายความ สามารถยื่น คำร้องขอประกันตัวต่อศาลได้

3) การปล่อยชั่วคราวที่เป็นดุลยพินิจของศาลว่าจะอนุญาตหรือไม่ กรณีนี้ เป็นเรื่องที่ศาลใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวจำเลยภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ คือ

(1) ความผิดที่จำเลยถูกฟ้องต่อศาลมีโทษตั้งแต่ประหารชีวิต จำคุกตลอด ชีวิต หรือจำคุก หรือกักขังตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

(2) กรณีที่จำเลยถูกตัดสินประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก หรือ กักขังตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

(3) กรณีที่จำเลยถูกตัดสินให้เป็นผู้กระทำผิดคดีฉ้อโกง และได้ถูกฟ้องคดี อีกในความผิดที่สามารถลงโทษจำคุก หรือกักขังได้ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป

(4) มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจำเลยจะทำลายพยานหลักฐาน

(5) มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจำเลยจะทำร้ายบุคคล หรือทรัพย์สินของผู้ร้อง

ทุกข้อ

¹¹⁴ อ้างแล้ว, สุรินทร์ มากชูจิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 53 - 54

2.2.3 การยกเลิกการปล่อยชั่วคราว

ถึงแม้ว่าระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นจะให้อำนาจศาลในการปล่อยชั่วคราวแต่ในขณะเดียวกันหากมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ โดยพนักงานอัยการร้องขอ หรือศาลเห็นเอง ศาลก็สามารถยกเลิกการปล่อยชั่วคราวได้ และมีอำนาจสั่งริบเงินประกันได้ทั้งหมดหรือบางส่วน แต่จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอประกันตัวใหม่ได้

- 1) จำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการประกันตัวที่ศาลสั่ง
- 2) จำเลยทำลายพยานหลักฐานในคดี หรือมีเหตุผลเพียงพอว่าจำเลยจะทำลายพยานหลักฐาน
- 3) จำเลยรบกวน หรือพยายามที่จะรบกวนบุคคล หรือทรัพย์สินคู่กรณี หรือของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 4) จำเลยไม่มาตามหมายเรียก หรือหนีประกัน หรือมีเหตุผลเพียงพอเชื่อว่าจำเลยจะหนีประกัน

การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวมาข้างต้นนั้น โดยสรุปมีอยู่ 2 ขั้นตอน คือขั้นตอนระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดี และขั้นตอนหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยอยู่ภายใต้การควบคุม โดยทั้งสองขั้นตอน ผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราว คือ ศาลเท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าก่อนฟ้องคดีในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิได้รับการประกันตัว หรือปล่อยชั่วคราว แม้กระทั่งในกรณีที่มีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาเกินกว่าระยะเวลา 48 ชั่วโมง หรืออีก 24 ชั่วโมง และได้มีการนำตัวผู้ต้องหาไปขอฝากขัง หรือขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณาพิพากษาคดี ได้อีกไม่เกิน 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 10 วันก็ตาม ผู้ต้องหาก็ยังไม่มีสิทธิได้รับการประกันตัวเช่นกัน เนื่องจากไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจศาลในการพิจารณาคำร้องขอประกันตัวในชั้นพิจารณาคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหา โดยการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวจะมีได้ก็ต่อเมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้อง

เป็นจำเลยตั้งแต่ในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีแล้วเท่านั้น¹¹⁵

จากหลักเกณฑ์การควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น การที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้มีการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ หรือแม้กระทั่งหลังจากที่นำตัวผู้ต้องหาไปขอฝากขังต่อศาล ซึ่งแตกต่างจากประเทศฝรั่งเศส ที่แม้ว่าจะไม่ให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวในชั้น

¹¹⁵ อ่างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เชียงอรรถที่ 52, หน้า 55

สอบสวนของพนักงานสอบสวน แต่เมื่อการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานมีหลักฐานชัดเจนว่า ผู้ต้องหาที่ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดจริง และควบคุมตัวไว้เกิน 48 ชั่วโมงแล้ว พนักงานสอบสวน จะต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปให้ผู้พิพากษาไต่สวนและเมื่อผู้ต้องหามาพบผู้พิพากษาแล้ว ผู้ต้องหาจะมีสิทธิ ร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ และเมื่อผู้ต้องหาร้องขอปล่อยชั่วคราว ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาสั่งคำร้อง ของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน ดังนั้นจึงอาจมองได้ว่าการควบคุมตัวผู้ต้องหาในประเทศ ญี่ปุ่นเป็นการควบคุมที่ไ้ระยะเวลาเนิ่นนาน ทำให้ผู้ต้องหาต้องเสื่อมเสียเสรีภาพ สูญเสียโอกาส แสวงหาพยานหลักฐานเพื่อเตรียมต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ทั้งที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้ กระทำความผิด จึงไม่น่าที่จะสอดคล้องกับหลักการว่าด้วยเรื่องการควบคุมบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด หรือหลักสากลทั่วไปว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลอย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นยังมีกลไกในการกลั่นกรองผู้ต้องหา คดีอาญาซึ่งถูกจับและสอบสวนแล้วมิให้ต้องถูกควบคุมโดยไม่จำเป็น¹¹⁶ ด้วยการกำหนดมาตรการ ให้หน่วยงานของรัฐต้องมีพยานหลักฐานแน่ชัดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายจริง และ เป็นกรณีที่พนักงานอัยการจะต้องมีความเห็นในทางสั่งฟ้อง จึงจะใช้วิธีการควบคุมผู้ต้องหานั้น ไม่เช่นนั้นแล้วเมื่อมีการควบคุมตัวไว้แล้วจะไม่อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวได้เลย

3. หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายประเทศไทย

ในประเทศไทยการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยถือเป็น มาตรการหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผ่อนคลายการที่ผู้ต้องหาหรือ จำเลยต้องถูกจำกัดเสรีภาพในทางร่างกายระหว่างที่ถูกดำเนินคดี ซึ่งอยู่ภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน¹¹⁷ หลักการควบคุมตัวบุคคลไว้ภายในอำนาจรัฐ¹¹⁸ หลักการสันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด¹¹⁹ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติให้การปล่อยชั่วคราวถือเป็นสิทธิของ บุคคล¹²⁰

¹¹⁶ อ่างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 55

¹¹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 26 และ 27

¹¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29

¹¹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39

¹²⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(7)

3.1 การควบคุมตัว

การควบคุมตัวผู้ต้องหาตามระบบกฎหมายไทยนั้น หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว สามารถแบ่งการควบคุมออกได้เป็นการควบคุมตัวในชั้นเจ้าพนักงานและการควบคุมในชั้นศาล

3.1.1 การควบคุมตัวในชั้นเจ้าพนักงาน

เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นและมีการจับกุมผู้ต้องหาดำเนินคดีตามข้อกล่าวหาแล้ว เจ้าพนักงานอาจมีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ภายในอำนาจรัฐเพื่อดำเนินคดีอาญา เช่น

ต้องสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อพิสูจน์การกระทำผิดของผู้ต้องหา หรือผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือ ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องนำมาตราการการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐมาบังคับใช้ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี¹²¹ ในกรณีที่เป็นความผิดลหุโทษ จะควบคุมไว้ได้เพียงเท่าเวลาที่จะถามคำให้การ และที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของผู้ต้องหาว่าอยู่ที่ไหนเท่านั้น¹²² ส่วนความผิดนอกจากนี้ถ้าผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน และมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้เพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดี พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมไว้ได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 48 ชั่วโมง และจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน¹²³ หากจำเป็นต้องควบคุมไว้อีก ดังนั้นการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นเจ้าพนักงาน ถ้าเป็นความผิดลหุโทษสามารถควบคุมได้เพียงสอบถามรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดี และข้อมูลเกี่ยวกับชื่อและ ที่อยู่ของผู้ต้องหาเท่านั้น ส่วนความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษ เจ้าพนักงานมีระยะเวลาการควบคุมทั้งหมดไม่เกิน 48 ชั่วโมงเท่านั้น เมื่อพ้นกำหนดเวลานี้แล้ว หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป จะต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งควบคุม ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ควบคุมผู้ต้องหาในชั้น เจ้าพนักงาน กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีก็เพื่อให้การควบคุมผู้ต้องหา

¹²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 1

¹²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 2

¹²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 3

เป็นไปตามความหนักเบาของข้อหา กล่าวคือการควบคุมตัวผู้ต้องหาต้องคำนึงถึงความหนักเบาแห่งข้อหาป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจเกินขอบเขต ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวเป็นเวลาเกินความจำเป็น และเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 29 ที่บัญญัติให้การควบคุมตัวบุคคลนั้นกระทำได้แต่เพียงอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น อันเป็นการปฏิบัติตามหลักการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

3.1.2 การควบคุมตัวในชั้นศาล

การควบคุมตัวในชั้นศาลนั้น เกิดขึ้นต่อเมื่อกรณีเจ้าพนักงาน เช่น พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ เป็นต้น มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เป็นเวลานานเกินกว่าเวลา 48 ชั่วโมง ซึ่งอาจเกิดจากการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานยังไม่แล้วเสร็จ และผู้ต้องหาเองก็ไม่ได้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว กรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับผู้ต้องหานั้นไว้ ภายในระยะเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยกฎหมายบัญญัติให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ซึ่งในการคัดค้านผู้ต้องหาอาจต้องนำพยานหลักฐานมาประกอบคำคัดค้านของตน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าพนักงานไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้อีกและศาลอาจเรียกเจ้าพนักงานมาชี้แจงเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ หรืออาจเรียกพยานหลักฐานอื่นๆ มาเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องก็ได้¹²⁴

การควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นศาลนั้น ถ้าเป็นความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกิน 7 วัน¹²⁵

ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 6 เดือนแต่ไม่ถึง 10 ปี หรือปรับเกินกว่า 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 48 วัน¹²⁶

ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 84 วัน¹²⁷ กรณีนี้เมื่อศาลสั่งขังครบ 84 วันแล้ว หากเจ้าพนักงานยื่นคำร้อง

¹²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 3

¹²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 4

¹²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 5

¹²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 6

ต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล¹²⁸

ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาขึ้นศาล โดยปกติศาลมักจะสั่งควบคุมผู้ต้องหาไว้ที่เรือนจำของกรมราชทัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้น

3.2 การปล่อยชั่วคราว

ในระบบกฎหมายของประเทศไทยแบ่งการปล่อยชั่วคราวออกเป็น 2 ขั้นตอน¹²⁹ คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีและขั้นตอนหลังฟ้องคดี ส่วนหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราว โดยทั่วไปเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา, ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดวิธีการและแนวทางปฏิบัติว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการปล่อยชั่วคราวในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีตามลำดับดังต่อไปนี้

3.2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวไว้ในหมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1) รูปแบบการปล่อยชั่วคราว

มาตรา 106 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้ต้องหาต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล...” ดังนั้นจึงแบ่งรูปแบบการปล่อยชั่วคราวออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

(1) การปล่อยโดยไม่มีประกัน

เป็นกรณีที่ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไป โดยไม่มีการทำสัญญาประกัน เพียงแต่ให้สาบาน หรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกเท่านั้น¹³⁰ ซึ่งการปล่อยโดยไม่มีประกัน ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามนัดหรือตามหมายเรียก ถือว่าไม่เป็นการผิดสัญญาประกัน เพราะไม่มีการทำสัญญาประกันไว้¹³¹

¹²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 7

¹²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 วรรค 1(1) – (3)

¹³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111

¹³¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา, พิมพ์ครั้งที่ 5 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร : จีรัชการพิมพ์, 2549), หน้า 428

(2) การปล่อยโดยมีประกัน

การปล่อยโดยมีประกัน¹³² เป็นการปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือบุคคลอื่น เข้าทำสัญญาประกันกับเจ้าพนักงาน หรือศาล ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียก¹³³ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามนัดหรือตามหมายเรียกถือว่าผิดสัญญาประกัน และจะต้องชดใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน และเนื้อหาของสัญญาประกันอาจมีการกำหนดภาระหน้าที่หรือเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้เอาประกันต้องปฏิบัติด้วยก็ได้ แต่จะกำหนดเกินกว่าความจำเป็นแห่งความผิดไม่ได้

(3) การปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน

เป็นกรณีการปล่อยชั่วคราว ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือบุคคลอื่น ต้องทำสัญญาประกันกับเจ้าพนักงาน หรือศาล ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียก และขณะเดียวกันจะต้องวางหลักประกันตามที่เจ้าพนักงาน หรือศาลกำหนดอีก และภายหลังหากผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่มาตามนัดหรือตามหมายเรียกถือว่าผิดสัญญาประกัน และจะต้องถูกยึดหลักประกันนั้น ซึ่งหลักประกันที่นำมาวางมีอยู่ 3 ประเภท¹³⁴ ได้แก่

ก. เงินสด เป็นหลักประกันที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือบุคคลอื่น จะต้องนำมาให้เจ้าพนักงาน หรือศาล ยึดไว้ตามจำนวนที่เจ้าพนักงาน หรือศาลกำหนด

ข. หลักทรัพย์อื่น เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 ก), พันธบัตรรัฐบาล, สลากออมสิน, สมุดฝากเงินธนาคารประเภทฝากประจำ, ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร, ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว, ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรอง, หนังสือรับรองของธนาคารเพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีที่ผิดสัญญาประกัน เป็นต้น

ค. บุคคล โดยแสดงหลักทรัพย์ หมายถึง ผู้ประกันนำบุคคลภายนอก มาเป็นหลักประกันตนอีกทีหนึ่ง ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องรับประกันการปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญาประกันของผู้ประกัน และจะต้องนำหลักทรัพย์มาแสดง จะเป็นเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นก็ได้ โดยบุคคลภายนอกนั้น ไม่ต้องวางหลักทรัพย์ให้เจ้าพนักงานหรือศาลยึดไว้¹³⁵

¹³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112

¹³³ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2549), หน้า 371

¹³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114

¹³⁵ หยุต แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2507), หน้า 770 – 771

2) หลักเกณฑ์การพิจารณาปล่อยชั่วคราว

เมื่อผู้ต้องหา หรือจำเลยที่ถูกควบคุมตัวไว้ตามกฎหมาย ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อเจ้าพนักงาน หรือศาลแล้ว เจ้าพนักงาน หรือศาลผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องดังกล่าว ต้องรีบพิจารณาสั่งอย่างรวดเร็วตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ และให้ถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว¹³⁶

สำหรับข้อพิจารณาที่เจ้าพนักงาน หรือศาลเห็นสมควรว่าจะปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 กำหนดให้พิจารณาจากเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

กรณีเจ้าพนักงานหรือศาลมีคำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว ต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว ส่วนหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวินิจฉัยปล่อยชั่วคราว ให้พิจารณาจากข้อเหล่านี้¹³⁷ ประกอบในการวินิจฉัย ได้แก่

(1) ความหนักเบาแห่งข้อหา หมายถึงข้อหาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิด ว่ากระทำความผิดข้อหาอะไร เป็นความผิดร้ายแรงหรือความผิดลหุโทษ มีอัตราโทษสูงหรือต่ำ เช่นข้อหาปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษถึงขั้นประหารชีวิต¹³⁸ หากเจ้าพนักงานหรือศาลเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี จะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวก็ได้

(2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด หมายถึง พยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้จากการสอบสวนแล้ว มีน้ำหนักพอที่จะรับฟังได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ หรือว่าไม่พอที่จะรับฟังว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา

¹³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107

¹³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108

¹³⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 340 วรรค 5

(3) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร หมายถึง ข้อเท็จจริงแห่งคดีที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร มีมูลเหตุชักจูงใจมาจากอะไร มีผู้ร่วมกระทำผิดกับผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ จำนวนเท่าใด

(4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด พิจารณาจากหน้าที่การงาน ฐานะทางเศรษฐกิจ หรืออุปนิสัยของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับการยื่นคำร้อง รวมทั้งหลักประกันที่นำมาวางมีเพียงพอ และหลักฐานเอกสารถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

(5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ กรณีนี้สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ถิ่นฐานที่อยู่อันเป็นหลักแหล่งของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง โอกาสที่จะหลบหนีก็น้อย แต่หากเป็นคนเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไป ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจหลบหนีได้ และยากแก่การติดตามตัวมาดำเนินคดี จะทำให้การดำเนินคดีของรัฐเสียหาย เนื่องจากไม่มีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพิจารณาพิพากษาคดี

(6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด พิจารณาจากลักษณะอุปนิสัย ประวัติการใช้อิทธิพลข่มขู่ หรือประทุษร้ายผู้เสียหาย หรือพยาน หรือจะมีการทำลายพยานหลักฐาน และสร้างพยานหลักฐานเท็จขึ้นมาหรือไม่

(7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้ว่ามีเหตุผลน่าเชื่อหรือไม่และเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเจ้าพนักงาน หรือศาลซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับข้อพิจารณาดังกล่าวข้างต้น เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการปล่อยชั่วคราว สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เจ้าพนักงานหรือศาลผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราวต้องคำนึง คือ หลังจากปล่อยชั่วคราวไปแล้วทำอย่างไรจะไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไป และยังมีตัวให้ดำเนินคดีตามขั้นตอนของกฎหมาย นอกจากกฎหมายจะได้กำหนดข้อพิจารณาและวินิจฉัยการปล่อยชั่วคราวไว้ดังกล่าวข้างต้น เจ้าพนักงานหรือศาลยังต้องอาศัยข้อมูลอันเป็นพฤติการณ์แห่งคดีและพฤติการณ์แวดล้อมต่างๆ เช่น ประวัติภูมิหลังอาชีพ หน้าที่การงานของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตลอดจนความผูกพันที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีต่อครอบครัว หรือสังคมแวดล้อม ประกอบการวินิจฉัยด้วย

นอกจากกฎหมายจะกำหนดให้เจ้าพนักงานหรือศาลผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราว ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาและวินิจฉัยการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้กำหนดให้พิจารณาถึงรูปแบบการปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย โดยรูปแบบการปล่อยชั่วคราวนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางหลักเกณฑ์ให้พิจารณาตามความร้ายแรงของความผิด หรือความหนักเบาแห่งข้อหา และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ยังกำหนดให้พิจารณาถึงสาเหตุและพฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกลักษณะ นิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย โดยมีหลักเกณฑ์ว่าการปล่อยชั่วคราวที่ต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ใช้เฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปี ขึ้นไปเท่านั้น ส่วนในคดีอย่างอื่นนอกจากนี้จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ส่วนการเรียกประกันหรือหลักประกันนั้นจะเรียกจนเกินความจำเป็นแห่งความผิดนั้นไม่ได้ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา¹³⁹

3) การกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

ในกรณีที่เจ้าพนักงานหรือศาลผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราว อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้¹⁴⁰ ส่วนเงื่อนไขอื่นใดที่เจ้าพนักงานหรือศาลจะกำหนดนั้น ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาล โดยอาจนำพฤติการณ์แห่งคดีหรือพฤติการณ์แวดล้อมต่างๆ มาประกอบการพิจารณา เช่น ห้ามการเดินทาง ห้ามเข้าพื้นที่ ห้ามกระทำการใดๆ เป็นต้น ตัวอย่างเงื่อนไขที่ศาลใช้ในการปล่อยชั่วคราว ได้แก่ คดีที่ นายจตุพร พรหมพันธุ์ และนายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ พร้อมด้วยแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) รวม 24 คน ถูกดำเนินคดีข้อหาร่วมกันก่อการร้าย ต่อมา นายจตุพรฯ กับพวก ได้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อศาลอาญา ซึ่งศาลได้อนุญาตโดยมีประกันและหลักประกัน และได้ตีราคาประกันคนละ 600,000 บาท โดยกำหนดเงื่อนไข ห้ามกระทำการใดๆ ในลักษณะดูหมิ่นผู้อื่น

¹³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110

¹⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรค 3

ย้าย ปลุกปั้น ปลุกกระดม เพื่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง หรืออาจก่อให้เกิดอันตรายกระทบต่อเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ของผู้อื่น หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และห้ามเดินทางออกนอกราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล ตามคดีของศาลอาญา คดีหมายเลขคำที่ อ.2542/2553¹⁴¹

3.2.2 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาและระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว

1) ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

นอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวไว้ดังกล่าวมาแล้ว ในมาตรา 110 วรรคสาม แห่งกฎหมายดังกล่าวยังได้กำหนดให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวไว้อีกหลายประการ โดยในที่นี้จะขอล่าถึงเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาค ดังต่อไปนี้

(1) หลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือไม่มีประกัน

ในการใช้ดุลยพินิจของศาลว่าจะปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีประกันหรือไม่มีประกันนั้น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา¹⁴² ได้กำหนดให้ศาลพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งข้อหา สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกลักษณะนิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิด สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลย

หากมีเหตุจำเป็นและสมควรที่จะปล่อยชั่วคราวโดยต้องมีประกัน ก็ให้กำหนดวงเงินประกันให้เหมาะสมแก่ข้อหาและสภาพแห่งคดี รวมทั้งแนวโน้มที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ในกรณีที่จะต้องเรียกประกัน ให้พิจารณาถึงหลักประกันนั้นว่าคุ้มกับวงเงินประกันที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของผู้ขอประกัน หลักประกัน และฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลยประกอบด้วย

¹⁴¹ www.breakingnews.nationchannel.com, สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2557

¹⁴² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 4

(2) แนวทางการกำหนดวงเงินประกัน

การกำหนดวงเงินประกันกรณีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน
ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา¹⁴³ ได้วางแนวทางไว้โดยมีสาระสำคัญ คือ

ก. ความผิดลหุโทษหรือโทษปรับสถานเดียว ให้ปล่อยชั่วคราวโดย
ไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับ
ขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น

ข. ความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจซึ่งมีอัตราโทษปรับสูง ไม่ว่าจะ
จะมีโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรือ หลักประกันก็ได้ แต่ไม่ควร
กำหนดวงเงินให้เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงในความผิดนั้น และไม่ว่ากรณีใดต้องไม่
กำหนดวงเงินประกันหรือหลักประกันให้เกินอัตราโทษปรับขั้นสูง เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะ
บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ค. คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ให้ศาลใช้ดุลยพินิจ
อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงิน
ประกันไม่เกิน 100,000 บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะสั่งเป็นอย่างอื่นก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดแจ้ง

ง. คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป การอนุญาตให้ปล่อย
ชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่วงเงินประกันต้องไม่สูงเกินควรแก่กรณี
โดยในกรณีที่พฤติการณ์แห่งคดีมิได้มีลักษณะเป็นพิเศษอย่างอื่น การกำหนดวงเงินประกันที่ไม่สูง
เกินควรแก่กรณีดังกล่าวนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ก) คดีที่มีโทษจำคุกแต่ไม่มีโทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุก
รวมอยู่ด้วย ให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกิน 20,000 บาท ต่อระวางโทษจำคุก 1 ปี ทั้ง
ในส่วนที่เป็นอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ

ข) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน
600,000 บาท

ค) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน
800,000 บาท

¹⁴³ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน
หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 5

คดีที่มีหลายข้อหา ไม่ว่าจะเป็ความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท หรือความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวงเงินประกัน

จ. ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็เด็กหรือเยาวชน ให้ศาลใช้ดุลยพินิจกำหนดวงเงินประกันตามที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่สูงกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา¹⁴⁴

(3) แนวทางกำหนดวงเงินต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ

แนวทางการกำหนดวงเงินประกันต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ เป็ไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ดังต่อไปนี้

ก. ในกรณีผู้ขอประกันเป็ญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส หรือผู้ขอประกันใช้หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็หลักประกัน หรือกรณีความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำด้วยความจำใจหรือด้วยความยากจน ศาลจะกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติก็ได้ หากผู้ขอประกันซึ่งเป็ญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส เป็ผู้ใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นของผู้ขอประกันที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็หลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ผู้ขอประกันวางเงินสดหรือหลักทรัพย์นั้นเพียงจำนวนร้อยละยี่สิบจากจำนวนวงเงินประกันที่ศาลกำหนดก็ได้¹⁴⁵

ข. ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็หญิงมีครรภ์หรือมีบุตรอายุไม่เกิน ๓ ปี อยู่ในความดูแล หรือเป็ผู้เจ็บป่วยซึ่งถ้าต้องขังจะเป็อันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือเป็ผู้พิการ หรือสูงอายุซึ่งโดยสภาพร่างกายหรือจิตใจอาจเกิดความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติในระหว่างต้องขัง ให้ศาลใช้ดุลยพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ¹⁴⁶

¹⁴⁴ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 9

¹⁴⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 7

¹⁴⁶ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 8

ค. ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่สูงกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา¹⁴⁷

2) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548¹⁴⁸ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ดังต่อไปนี้

(1) การพิจารณาจากลักษณะของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นการเฉพาะตัว โดยกำหนดให้การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจเสนอข้อมูล หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ตลอดจนบุคลิกลักษณะ นิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพ การงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม โดยศาลอาจมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานศาลช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องขอในการดำเนินการเสนอข้อมูลหรือข้อเท็จจริง รวมทั้งให้จัดทำรายงานหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรค 2¹⁴⁹

(2) กำหนดแนวทางของการสร้างเงื่อนไขในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยแนวทางดังกล่าวศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราว เช่น กำหนดห้ามการเดินทางไปนอกสถานที่อยู่อาศัย จำกัดการประกอบอาชีพหรือการงานบางอย่าง จำกัดการเข้าไปในสถานที่บางแห่งที่อาจจะก่อให้เกิดการกระทำความผิดอีก รายงานตัวต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลตามที่ศาลเห็นสมควร เป็นต้น หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ศาลสามารถเพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้¹⁵⁰

¹⁴⁷ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 9

¹⁴⁸ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2548 เล่ม 122 ตอนที่ 105 ก

¹⁴⁹ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 3

¹⁵⁰ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 8

3) ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงาน

อัยการ พ.ศ. 2547

ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ดังต่อไปนี้ คือ

(1) การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจของรัฐ โดยให้ชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษา ความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลถูกกระทบเกินความจำเป็น หรือเกินสมควร โดยเฉพะอย่างยิ่งเมื่อ เห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไม่มีเหตุที่จำเป็นและสมควรแล้ว ต้องปล่อยตัวบุคคล หรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอเป็นหลัก¹⁵¹

(2) พนักงานอัยการต้องพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาโดยไม่ชักช้า หากสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน กรณีสั่งไม่อนุญาตต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมเหตุผลให้ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบ ความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือความผิดอื่นที่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจควบคุม จะสั่งควบคุมผู้ต้องหาไม่ได้ ทำได้แต่เพียงให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อทราบวันและเวลานัดเพื่อมาพบพนักงานอัยการตามกำหนด ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปีขึ้นไป หากอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ให้ตระหนักว่ากฎหมายมิได้บัญญัติให้ต้องมีหลักประกันด้วยเสมอไป และหากปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน จะกำหนดจำนวนเงินหรือเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้¹⁵²

(3) การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกัน ให้พิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ร้องจากอาชีพ สถานภาพ ชื่อเสียงทางสังคมหรือคุณสมบัติอื่นๆ ของผู้ร้องและผู้ต้องหามีสิทธิร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันได้¹⁵³

4) ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ในลักษณะ 7 บทที่ 1 โดยได้แบ่งการปล่อยชั่วคราวเป็น 3

¹⁵¹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 32

¹⁵² ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 33

¹⁵³ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 34

กรณี คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกัน¹⁵⁴

การพิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนต้องสั่งโดยไม่มีข้อซักถาม โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้¹⁵⁵ คือ

- (1) ความหนักหนาแห่งข้อหา เช่น อัตราโทษตามกฎหมายบัญญัติในความผิด
- (2) พยานหลักฐานที่นำมาสืบแล้วเพียงใด เช่น พอที่จะดำเนินคดีนั้นทางศาล
- (3) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร เช่น เป็นคดีที่ประชาชนตื่นเต้น

เอาใจใส่การดำเนินงานของพนักงานสอบสวนเพียงใด

(4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด ต้องมีหลักฐานไม่ใช่แต่เพียงใช้ความศรัทธาไม่เป็นที่เชื่อถือ

(5) ผู้ต้องหา น่าจะหลบหนีหรือไม่ ต้องมีเหตุผลประกอบการชี้แจงให้พอควรในข้อที่น่าจะหลบหนี ไม่ใช่อยู่ๆ ก็คิดหนีเอาตามใจชอบโดยปราศจากเหตุผล

(6) ภัยอันตราย หรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ เช่น ผู้ต้องหาเป็นคนมีอำนาจทางนักร้อง ทางพรรคพวก ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงคดีให้เสียความยุติธรรม หรือทำให้พยานหวาดกลัวจนไม่กล้าให้ความสัตย์ความจริง

สำหรับการสั่งปล่อยชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจในทางปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน เว้นแต่คดีสำคัญซึ่งหากปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันแล้วจะทำให้เกิดความเสียหายในความเป็นธรรมแก่คดีนั้นๆ¹⁵⁶

คดีที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่า 1 ปี เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยตัวไป ต้องให้ผู้ต้องหาสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียก¹⁵⁷

¹⁵⁴ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้อ 176, ข้อ 178

¹⁵⁵ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้อ 179

¹⁵⁶ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้อ 179

¹⁵⁷ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้อ 180

5) กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกัน หรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2549

กฎกระทรวงฉบับนี้ ได้กำหนดแนวทางในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนไว้ดังต่อไปนี้ คือ

การเรียกประกันหรือหลักประกัน¹⁵⁸ การใช้นุคคลเป็นประกัน หรือการกำหนดให้หลักทรัพย์ใดเป็นหลักประกัน¹⁵⁹ ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกามาใช้บังคับโดยอนุโลม และในการกำหนดวงเงินประกัน ห้ามมิให้กำหนดวงเงินประกันเกิน 3 ใน 4 ของวงเงินประกันที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

6) คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551 ลงวันที่ 30 มกราคม 2551

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 80/2551 ลงวันที่ 30 มกราคม 2551 เป็นคำสั่งที่ว่าด้วยการกำหนดวงเงินประกัน การกำหนดหลักทรัพย์ที่อาจใช้เป็นหลักประกันและการใช้นุคคลเป็นประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 ประกอบพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 11(4) เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรค 3, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2549 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 โดยคำสั่งดังกล่าวได้วางแนวทางเกี่ยวกับการกำหนดวงเงินประกัน การกำหนดหลักทรัพย์ที่อาจใช้เป็นหลักประกัน และการใช้นุคคลเป็นประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนไว้ คือ

(1) การกำหนดวงเงินประกัน

ในการกำหนดวงเงินประกัน ไม่มีการกำหนดวงเงินอัตราขั้นต่ำ แต่มีการกำหนดวงเงินอัตราขั้นสูงไว้ โดยพิจารณาจากความหนักเบาของความผิด เช่น คดีความผิดลหุโทษ หรือที่มีโทษปรับสถานเดียว วงเงินประกัน อัตราขั้นสูงไม่เกินร้อยละ 37.5 ของอัตราโทษปรับ ขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น, คดีที่มีโทษประหารชีวิต วงเงินประกันอัตราขั้นสูงไม่เกิน 600,000 บาท คดีที่มีหลายข้อหา เช่น ความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท หรือความผิด หลายกรรมต่างกัน

¹⁵⁸ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2549 ข้อ 1

¹⁵⁹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2549 ข้อ 2

ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์ หรือพิจารณาจากพฤติการณ์ในการขอลดโทษชั่วคราว เช่น ผู้ขอเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส จะกำหนดวงเงินประกันต่ำกว่าปกติก็ได้ หรือกรณีผู้ต้องหาเป็นหญิงมีครรภ์, มีบุตรอายุไม่เกิน 3 ปี อยู่ในความดูแล เป็นผู้พิการหรือผู้สูงอายุ ซึ่งโดยสภาพร่างกายหรือจิตใจอาจจะเกิดความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติในระหว่างต้องขัง กำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ เป็นต้น

(2) การกำหนดหลักทรัพย์ที่อาจใช้เป็นหลักประกัน

หลักทรัพย์ที่อาจใช้เป็นหลักประกันได้ คือ เงินสด ที่ดินมีโฉนด, ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์, ห้องชุด, ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบนที่ดิน, หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล, สลากออมสิน, เช็กที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน

(3) การใช้บุคคลเป็นหลักประกัน

บุคคลที่เป็นหลักประกันได้อาจแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

ก. ผู้ขอประกันเป็นบุคคลธรรมดา ผู้ขอประกันต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือมีรายได้แน่นอน และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหา หรือเป็นบุคคลที่เห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่เห็นสมควรให้ประกันได้ ซึ่งวงเงินสัญญาประกันสำหรับผู้ขอประกันเป็นบุคคลธรรมดาให้พิจารณาจากเงินเดือนหรือรายได้โดยให้ทำสัญญาไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ข. ผู้ขอประกันเป็นนิติบุคคล กรณีผู้ต้องหาเป็น กรรมการผู้แทน หุ่นส่วน พนักงาน ลูกจ้างของนิติบุคคล การกำหนดวงเงินสัญญาประกัน ให้พิจารณาตามที่เห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป

ค. ผู้ขอประกันเป็นส่วนราชการ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาคดีอาญา ให้พิจารณาวงเงินสัญญาประกันตามที่เห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป

ง. ผู้ต้องหาทำสัญญาประกันตนเอง ถ้าผู้ต้องหาเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน การกำหนดวงเงินสัญญาประกัน ให้พิจารณาจากเงินเดือน หรือรายได้โดยให้ทำสัญญาไม่เกิน 10 เท่าของอัตราเงินเดือน หรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนผู้ต้องหาเป็นพนักงาน หรือผู้ประกอบการวิชาชีพ เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้สอบบัญชี ครุ ผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นที่เห็นสมควรให้ประกันได้ และการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพนั้น

ให้พิจารณาจากเงินเดือน หรือรายได้โดยให้ทำสัญญาไม่เกิน 15 เท่าของอัตราเงินเดือน หรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

การปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายไทยดังกล่าวข้างต้น พบว่าในการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว สามารถกระทำได้ในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดี โดยในชั้นก่อนฟ้องคดี หากผู้ต้องหายังถูกควบคุมในอำนาจของพนักงานสอบสวน ให้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต่อมาได้มีความเห็นสั่งฟ้องและส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ ก็ให้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อพนักงานอัยการ¹⁶⁰ หากเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนได้นำผู้ต้องหาขอฝากขังต่อศาลไว้ระหว่างการสอบสวน ให้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล¹⁶¹ ในชั้นหลังฟ้องคดี เป็นอำนาจของผู้พิพากษาที่จะสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลย ดังนั้นจึงต้องยื่นคำร้องต่อศาล¹⁶² สำหรับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว ที่ใช้โดยทั่วไปเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ส่วนการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน นอกจากต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาแล้ว ยังต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 80/2551 อีก

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แบ่งประเภทของการปล่อยชั่วคราวออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน, มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าระบบกฎหมายไทยว่าด้วยเรื่องการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา, ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว, ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานอัยการ, และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีที่ใช้เป็นแนวทางในการปล่อยชั่วคราว โดยเนื้อหาในกฎหมาย หรือระเบียบนั้น มีเจตนารมณ์ที่จะให้เกิดความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราว มุ่งเน้นให้มีการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับหลักว่าด้วยหลักการควบคุมบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด จึงมีการบัญญัติให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล

¹⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 วรรค 1(1)

¹⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 วรรค 1(2), (3)

สามารถใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวได้อย่างกว้างขวาง โดยเลือกปล่อยชั่วคราวได้ทั้ง ไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ส่วนจะปล่อยชั่วคราวด้วยวิธีไหนให้พิจารณาจากความหนักเบาของความผิด พยานหลักฐาน ที่ปรากฏ พฤติการณ์แห่งคดี ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการได้รับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งหากเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และมีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎหมายจริงๆ คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็จะได้รับการปล่อยชั่วคราวอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาเท่าที่พบเห็น ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล มักจะเลือกการปล่อยชั่วคราวด้วยวิธีมีประกันและหลักประกันเพียงวิธีเดียว ไม่ว่าความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดจะหนักเบาเพียงใดหรือไม่ และไม่ได้นำพฤติการณ์แห่งคดี พยานหลักฐานที่ปรากฏ และพฤติการณ์ที่จะหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลยขึ้นมาประกอบการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เป็นการพิจารณาที่มุ่งเน้นเอาแต่เพียงหลักประกันเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีเพียงอย่างเดียว ซึ่งบางครั้งเกรงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี ก็มีการเรียกหลักประกันสูงกว่าวงเงินประกันที่กฎหมายกำหนดเสียอีก

การเลือกปล่อยชั่วคราวด้วยวิธีมีประกันและหลักประกันเพียงอย่างเดียวหากมองด้านหนึ่ง เป็นผลดีต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ที่มีหลักประกันการหลบหนีของผู้ต้องหา หรือจำเลย ป้องกันผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ให้หลบหนี ทำให้มีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยดำเนินคดีได้ แต่หากพิจารณาอีกด้านหนึ่ง จะพบปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาเงินหรือหลักทรัพย์อื่นมาประกันตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็จะทำให้ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว นำไปสู่ความไม่เสมอภาคในแง่บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี ทั้งที่กระทำความผิดเหมือนกัน ด้วยสาเหตุเพียงอย่างเดียว คือ ไม่สามารถจะหาบุคคลหรือหลักประกันมาแสดงให้เป็นที่พอใจแก่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลได้ จึงต้องถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี อาจถือได้ว่าเป็นการขัดต่อหลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นจึงสมควรที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว และเสนอแนวทางแก้ไขในบทต่อไป

บทที่ 5

วิเคราะห์สภาพปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาค

ดังได้กล่าวมาแล้วว่ารัฐที่ปกครองด้วยระบอบนิติรัฐ (Legal State) นั้น สิ่งที่สำคัญคือต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ประชาชนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตอย่างเสรี เว้นแต่บางกรณี บางเรื่องเท่านั้นที่ไม่สามารถจะทำได้ ซึ่งเรื่องที่ทำไม่ได้หรือห้ามนั้นถือเป็นข้อยกเว้นของระบอบการปกครองนี้ และการที่รัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะทำได้จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น

ในประเทศไทยได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนเอาไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29)

การจับกุมคุมขังบุคคลไม่ว่ากรณีใดๆ ถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทำให้ผู้ต้องหาต้องถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนที่ไปมา โดยทั่วไปย่อมเป็นการขัดต่อหลักสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งปกติหากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้กระทำได้ ก็ไม่สามารถที่จะจับกุมคุมขังบุคคลใดได้¹⁶²

อย่างไรก็ตามในกระบวนการดำเนินคดีอาญานั้น ในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ในระหว่างคดี เพื่อสอบสวนปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐาน หรือดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด เนื่องจากหากไม่ได้ทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาและจำเป็นที่จะต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานอัยการก็จะไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ นอกจากนี้ในชั้นฟ้องคดีของพนักงานอัยการต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งศาลด้วย และการพิจารณาคดีในชั้นศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย แต่การควบคุมผู้ต้องหาไว้เช่นนั้นไม่ใช่เป็นการเอาตัวไว้เพื่อสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลเท่านั้น

¹⁶² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32 วรรค 3

แต่ต้องเป็นการเอาตัวไว้เพราะความจำเป็นในกรณีไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น¹⁶³ ตามหลักว่าด้วยการควบคุมบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ กล่าวคือจะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้เฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น¹⁶⁴

แต่ถึงแม้ว่าผู้ต้องหาจะถูกควบคุมไว้ในอำนาจรัฐแล้ว เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา และเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมในทางกฎหมายก็ยังให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ดังนั้นต้องถือว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงควรที่จะได้รับการปฏิบัติเหมือนกับบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้กระทำความผิด หากไม่มีความจำเป็นแล้ว ก็ไม่ควรที่จะควบคุมผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ ควรจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อมิให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวเป็นเวลานานเกินสมควร โดยไม่มีเหตุจำเป็น และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาไปแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง เป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ และตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้¹⁶⁵ แต่หากควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้โดยไม่มีเหตุจำเป็น อาจมองได้ว่าเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนหนึ่งว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลงโทษผู้ต้องหาล่วงหน้าก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นการปฏิบัติที่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่าการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างดำเนินคดี มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ 3 ประการ¹⁶⁶ คือ (1) เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย (2) เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหา (3) เพื่อประกัน การบังคับโทษ

การควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างการดำเนินคดีกับการออกหมายเรียกและการจับ ต่างเป็นกรณีที่เกิดจากความจำเป็นเท่านั้น เช่น การที่ต้องเรียกผู้ต้องหามาพบพนักงานสอบสวนก็เพราะมีความจำเป็นต้องได้ตัวผู้ต้องหามาเพื่อการไต่สวนอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น เพื่อสอบสวนปากคำผู้ต้องหา หรือการที่ต้องจับผู้ต้องหา ก็เพราะอาจมีความจำเป็นต้องเอาตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่เมื่อความจำเป็นนั้นหมดไปในภายหลัง ก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

แต่การออกหมายเรียกและการจับไม่ถือเป็นเหตุที่จะก่อให้เกิดอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาแก่พนักงานสอบสวนหรือศาลได้โดยอัตโนมัติ ส่วนการควบคุมตัวไว้ระหว่างคดีจะต้องเกิดจากความจำเป็นในแง่ที่ว่าหากไม่ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างการดำเนินคดีของ

¹⁶³ คณิต ฒ นคร, อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 50, หน้า 383

¹⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1

¹⁶⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรค 2

¹⁶⁶ อ้างแล้ว, คณิต ฒ นคร, เชิงอรรถที่ 51, หน้า 357-359

พนักงานสอบสวน หรือในระหว่างการพิจารณาของศาลแล้ว การดำเนินคดีหรือการพิจารณาคดีดังกล่าวจะไม่อาจกระทำได้¹⁶⁷ ในทางปฏิบัติได้มีการแยกการจับกับการควบคุมหรือขังออกต่างหากจากกัน โดยการพิจารณาว่าจะจับได้หรือไม่ จะต้องพิจารณาถึงเหตุที่จะออกหมายจับ หรือเหตุที่จะจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับเป็นหลัก¹⁶⁸ แต่เมื่อมีการจับแล้ว จะต้องควบคุมหรือขังไว้เลย เว้นแต่ผู้ต้องหาจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จึงเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหลังการจับของพนักงานสอบสวนหรือศาล และแม้ว่าพนักงานสอบสวนได้ควบคุมตัวผู้ต้องหาตามจนครบกำหนดเวลาตามอำนาจที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจที่จะขอให้ศาลสั่งขังผู้ต้องหานั้นต่อไปได้อีกโดยอัตโนมัติ ซึ่งโดยปกติแล้วศาลก็มักจะสั่งขังตามคำขอ จนกว่าพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนคดีเสร็จสิ้น หรือจนกว่าพนักงานอัยการจะสั่งคดีนั้นเสร็จ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และอย่างไรก็ตามเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว ถ้าศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จำเลยนั้นก็จะถูกขังต่อไปโดยอัตโนมัติเช่นเดียวกัน¹⁶⁹ โดยไม่ได้คำนึงถึงการควบคุมหรือขังต่อไปหลังการจับนั้นได้กระทำไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด เช่น การคุมขังผู้ต้องหาตามความผิด พ.ร.บ.อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯลฯ พ.ศ. 2490 ซึ่งตามกฎหมายศาลมีอำนาจสั่งขังได้ 48 วัน¹⁷⁰ หรือมากกว่านั้น ถ้าเข้าลักษณะเป็นเหตุฉุกเฉิน หากผู้ต้องหาไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ก็จะถูกคุมขังไว้โดยอัตโนมัติภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แม้ว่าภายหลังศาลจะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่ส่วนใหญ่แล้วศาลมักจะให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษจำเลยไว้¹⁷¹

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าในทางกฎหมาย การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จะสามารถทำได้เท่าที่จำเป็นเฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ เป็นการกระทำเพียงเพื่อประโยชน์แห่งความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน หรือศาล โดยมุ่งเน้นเพียงเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย และประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน หรือระหว่างการพิจารณาของศาลเป็นเท่านั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้

¹⁶⁷ คณิต ฒ นคร, อ่างแล้ว, เจริญธรรมที่ 51, หน้า 359

¹⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78

¹⁶⁹ คณิต ฒ นคร, นิติธรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548) หน้า 127

¹⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 5

¹⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 56

ในอำนาจรัฐแต่อย่างใด ทั้งที่คดีบางประเภทอัตราโทษไม่สูง และอาจไม่มีการบังคับโทษในคดีนั้นเลย แม้ศาลจะพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดจริง แต่ก็อาจให้รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษจำเลยไว้ อีกทั้งไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาเองมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานใด หรือจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ไว้ อีก แต่ต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐโดยอัตโนมัติหลังจากที่ถูกจับกุมแล้ว เพียงเพื่อทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย และประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน หรือระหว่างการพิจารณาของศาล ส่วนจุดมุ่งหมายเพื่อประกันการบังคับโทษเป็นเพียงจุดมุ่งหมายรองเท่านั้น ดังนั้นผลของการไม่คำนึงถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่อง ความไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะประเด็นสำคัญ คือ เรื่องการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเกิดความแตกต่างในลักษณะที่คดีความผิดฐานเดียวกัน ผู้ต้องหาบางคนได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่บางคนกลับถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐตลอดระยะเวลาของการถูกดำเนินคดี โดยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ความไม่เสมอภาคของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติรับรองไว้¹⁷² จึงเกิดขึ้น

ตามระบบกฎหมายประเทศไทยการปล่อยชั่วคราวสามารถกระทำได้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ซึ่งในที่นี่จะขอกกล่าวถึงเฉพาะขอบเขตความไม่เสมอภาคการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น โดยในทางกฎหมายนั้นเมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาส่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดี พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้โดยอัตโนมัติ และควบคุมตัวไว้ได้เป็นระยะเวลา 48 ชั่วโมง¹⁷³ ขณะเดียวกันระหว่างที่ถูกควบคุมตัว ผู้ต้องหาเองก็มีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว¹⁷⁴ กรณีผู้ต้องหายื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนจะต้องรับคำร้องไว้พิจารณาและรีบสั่งว่าจะอนุญาต หรือไม่อนุญาต¹⁷⁵ หากพนักงานสอบสวนสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา กฎหมายก็บัญญัติให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวได้ 3 รูปแบบ¹⁷⁶ คือ (1) ไม่มีประกัน (2) มีประกัน (3) มีประกันและหลักประกัน โดยให้นำข้อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 มาประกอบการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว หากไม่อนุญาตต้องแสดงเหตุผล

¹⁷² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30

¹⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 3

¹⁷⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(7)

¹⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106

¹⁷⁶ เรื่องเดียวกัน

และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว¹⁷⁷

หากดูตามเนื้อหาที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ไม่ว่าจะป็นรัฐธรรมนูญหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้นก็มึเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา สอดคล้องกับหลักสากลที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก จึงได้มีการบัญญัติให้พนักงานสอบสวนสามารถเลือกใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเลือกปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันดังกล่าวข้างต้น แต่ในทางปฏิบัติการปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันต่างยึดถือเป็นอย่างเดียวกันทั่วประเทศ คือใช้รูปแบบการปล่อยชั่วคราวด้วยการมีประกันและหลักประกันเพียงรูปแบบเดียว โดยมีการกำหนดวงเงินประกันหรือราคาหลักประกันที่มีค่าทางเศรษฐกิจอันเป็นเงื่อนไขแห่งการประกันตัวไว้เป็นมาตรฐานสำหรับคดีความผิดประเภทเดียวกัน¹⁷⁸ และพนักงานสอบสวนก็มักจะใช้ดุลยพินิจกำหนดวงเงินประกันแก่ผู้ต้องหาทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะความผิดที่ผู้ต้องหากระทำจะมีอัตราโทษเพียงใด โดยมิได้พิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหา ข้อเท็จจริงของผู้ต้องหา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ สภาพความเป็นอยู่มาพิจารณา โดยมีแนวคิดว่าการปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันมาวางไว้ จะเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหลบหนี แต่หากไม่มีหลักประกันมาวาง ภายหลังจากผู้ต้องหาหลบหนี อาจเป็นเหตุให้ต้องถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนเอาผิดทางคดีอาญาและคดีวินัย ดังนั้นในเมื่อกฎหมายบัญญัติให้เลือกรูปแบบการปล่อยชั่วคราวได้ดังกล่าวข้างต้น จึงได้นำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันมาใช้บังคับเพียงอย่างเดียว

การปล่อยชั่วคราวด้วยการใช้เงิน หรือหลักประกันที่มีค่าทางเศรษฐกิจมาเป็นหลักประกันเพียงอย่างเดียว นั้น เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องหาได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคเนื่องจากผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานเดียวกัน คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าย่อมมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าคนที่ฐานะยากจน¹⁷⁹ ทั้งนี้ก็เพราะว่าคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าย่อมสามารถที่จะหาหลักทรัพย์ หรือมีเครดิตหยิบยืมทรัพย์สินเงินทองใครมาขอประกันตัวได้ง่าย ส่วนคนที่ฐานะยากจนมักจะไม่มีทรัพย์สินเงินทอง หรือไม่มีเครดิตที่จะหยิบยืมทรัพย์สินเงินทองใครได้ หรือแม้จะมีเงินทองอยู่บ้างแต่อาจต้องเก็บไว้

¹⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1

¹⁷⁸ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551

¹⁷⁹ คณิต ฅ นคร, อ้างแล้ว, เชนงอรธที่ 51, หน้า 384

เลี้ยงชีพบุคคลในครอบครัว หรืออาจไม่เพียงพอกับราคาหลักประกัน ย่อมไม่สามารถที่จะนำมาใช้ประกันออกตัวไปได้ จึงทำให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวแต่มีฐานะยากจนต้องถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐโดยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เพียงเพราะมีความแตกต่างในด้านฐานะทางเศรษฐกิจเท่านั้น ดังนั้นการที่พนักงานสอบสวนใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวด้วยการมีประกันและหลักประกัน และกำหนดวงเงินประกันหรือราคาหลักประกันที่มีค่าทางเศรษฐกิจตามที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดไว้ในคำสั่งที่ 80/2551 โดยไม่เลือกใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวรูปแบบอื่นเลย ทั้งที่กฎหมายก็ได้บัญญัติให้สามารถใช้ดุลยพินิจเลือกใช้รูปแบบการปล่อยชั่วคราวได้ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 โดยให้นำข้อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 มาประกอบการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวก็ตาม ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในเรื่องการปล่อยชั่วคราวระหว่างผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า กับผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาที่ทำให้พนักงานสอบสวนต้องเลือกใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวด้วยรูปแบบมีประกันและหลักประกันเพียงรูปแบบเดียว โดยไม่ใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวในรูปแบบอื่นอีก อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวขึ้น โดยจะวิเคราะห์กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขต่อไป

การปล่อยชั่วคราว หรือการประคองผู้ต้องหาในคดีอาญาตามระบบกฎหมายประเทศไทย ถือเป็นมาตรการในการประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวน โดยเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายหรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เปลี่ยนที่ทางของผู้ต้องหา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ได้บัญญัติรับรองให้ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหมวด 3 ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (มาตรา 106 – 119) ก็ได้วางหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะส่งเสริมให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจกับผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่สามารถที่จะดำเนินการตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างแท้จริง หรือเข้าลักษณะมีกฎหมายแต่บังคับใช้ไม่ได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ปัญหาเกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว โดยมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนแน่นอน ไม่ว่าจะป็นหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551 นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัญหาอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยจะขอวิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่ง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ได้วางหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวไว้หลายประการ แต่จากการศึกษาที่พบมีปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พอจำแนกออกได้ 3 ประการ คือ (1) การกำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวตามความร้ายแรงของความผิด (2) การกำหนดหลักประกัน (3) การกำหนดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว (4) การกำหนดให้รับฟังข้อเท็จจริงประกอบคำวินิจฉัยการปล่อยชั่วคราว ซึ่งจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาดังต่อไปนี้

1.1 การกำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวตามความร้ายแรงของความผิด

เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 กำหนดหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวต้องพิจารณาจากความร้ายแรงของความผิด ในกรณีคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวจะต้องมีประกันแต่จะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 110 เกี่ยวกับความร้ายแรงของความผิด¹⁸⁰ โดยเปลี่ยนเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ สำหรับคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 110 เกี่ยวกับความร้ายแรงของความผิด เพื่อจะกำหนดรูปแบบของการปล่อยชั่วคราว โดยขยายอัตราโทษจำคุกจาก 3 ปี เป็น 5 ปี ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการวางหลักเกณฑ์ในทางที่ส่งเสริมให้การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน โดยไม่มีหลักประกันด้วย สามารถทำได้มากยิ่งขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนได้รับการปล่อยชั่วคราว เนื่องจากการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องมีหลักประกันมาวางไว้ โดยการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันนั้น ไม่จำเป็นต้องทำสัญญาประกัน หรือมีประกัน¹⁸¹ ผู้ต้องหาเพียงแต่สาบาน หรือปฏิญาณตนต่อพนักงานสอบสวนว่าจะมาตามนัด หรือหมายเรียกเท่านั้น หากผู้ต้องหาไม่มาตามนัดหรือหมายเรียกจะถือว่าผิดสัญญาประกันไม่ได้

¹⁸⁰ พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547

¹⁸¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111

เนื่องจากไม่มีสัญญาประกัน¹⁸² สำหรับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ผู้ต้องหา หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อพนักงานสอบสวนว่าจะปฏิบัติตามนัด หรือหมายเรียกของพนักงานสอบสวนซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว และเมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้ โดยจำนวนเงินในสัญญาเรียกว่า “ค่าประกัน”¹⁸³ และอาจมีการกำหนดเงื่อนไขในสัญญาประกันว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราว หรือผู้ประกันแล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของพนักงานสอบสวนซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว¹⁸⁴

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าว ที่มีการกำหนดให้ปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป และการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้สำหรับคดีอย่างอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ในแง่ของกฎหมายเองนั้นมีเจตนารมณ์ที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาเป็นหลัก จึงได้มีการกำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวไว้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ซึ่งการที่กำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวไว้ในลักษณะเช่นนี้ ทำให้สามารถปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดหลักประกันได้ในทุกคดีไม่ว่าคดีนั้นจะมีอัตราโทษเท่าใด และแม้เป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปีก็ตาม การกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังกล่าวแม้ว่าจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการฟ้องปรน สามารถพิจารณาผู้ต้องหาเฉพาะรายหรือเฉพาะกรณีได้ว่าผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์ที่จะเป็นอันตรายต่อการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ โดยไม่พิจารณาเฉพาะฐานความผิดเพียงอย่างเดียว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 และตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ.2548 ข้อ 4 แต่อย่างไรก็ตามการปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันดังกล่าว โดยไม่ได้กำหนดขอบเขตให้ชัดเจนว่าให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ไม่มีประกัน หรือมีประกัน โดยไม่ต้องให้เลือกใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวได้ทั้ง 3 รูปแบบ นั้น จึงเป็นหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะกว้างเกินไป โดยพนักงานสอบสวนสามารถเลือกใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวด้วยรูปแบบใดก็ได้ใน 3 รูปแบบดังกล่าว การที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้เป็นเพียงดุลยพินิจ ไม่ได้กำหนดขอบเขตที่ชัดเจน อีกทั้งยังบัญญัติให้สามารถเลือกรูปแบบการปล่อยชั่วคราวได้กว้างอีกเช่นนี้ จึงเป็นการเปิด

¹⁸² กุศล บุญเย็น, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2536), หน้า 126

¹⁸³ อ่างแล้ว, อภิรดี โทธีพร้อม และคณะ, เจงอรรถที่ 99, หน้า 189

¹⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 วรรคสอง

โอกาสให้พนักงานสอบสวนสามารถพิจารณาเลือกปล่อยชั่วคราวได้โดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก โดยไม่ได้เลือกการปล่อยชั่วคราวด้วยรูปแบบอื่น เช่น ไม่มีประกัน หรือมีประกัน โดยไม่มีหลักประกัน มาบังคับใช้ ในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2549 หรือ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551 ที่ประกาศบังคับใช้เพื่อรองรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็มีแต่การกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกประกันและหลักประกันเท่านั้น โดยไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะให้พนักงานสอบสวนเลือกใช้รูปแบบการปล่อยชั่วคราวด้วยวิธีอื่น ไปได้เลย เสมือนหนึ่งที่กำหนดให้มีการปล่อยชั่วคราวได้แต่ในรูปแบบมีประกันและหลักประกัน อย่างเดียว ทั้งที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 7 บทที่ 1 ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยทั้งไม่มีประกัน หรือมีประกัน โดยไม่ต้องมีหลักประกันก็ได้ แต่พนักงานสอบสวนก็ไม่ได้นำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวมาบังคับใช้ในการปล่อยชั่วคราว สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 ได้วางหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวไว้ในลักษณะที่กว้างเกินไป จึงเปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนเลือกใช้รูปแบบการปล่อยชั่วคราวอย่างไรก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนมักจะปล่อยชั่วคราว โดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก โดยเฉพาะการเรียกหลักประกันในวงเงินที่สูง เนื่องจากจะเป็นการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องหา ซึ่งจะไม่ทำให้ต้องถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนเอาผิดทางคดีอาญาและคดีวินัย แต่หากปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาไปโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันเพียงอย่างเดียว และผู้ต้องหาหลบหนีไป อาจถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนเอาผิดทางคดีอาญาและคดีวินัย ทำให้บั่นทอนต่อหน้าที่การงาน ดังนั้นเมื่อกฎหมายเปิดโอกาสให้เลือกใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวได้ทั้ง 3 รูปแบบ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และประกันการมีตัวของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจึงมักจะเลือกการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเป็นหลัก ซึ่งการที่พนักงานสอบสวนเลือกใช้รูปแบบการปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกัน ก็สามารถทำได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่การพิจารณาปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเพียงอย่างเดียว ดังได้กล่าวมาแล้วว่าได้ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกับผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจกับผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน แม้จะมีการแก้ไขกฎหมายให้ผู้ต้องหาที่มีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันมากขึ้น แต่ก็ไม่สามารถปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

1.2 การกำหนดหลักประกัน

จากที่กล่าวไว้แล้วในข้อ 1.1 นอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 จะกำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวไว้ 3 รูปแบบ คือ ไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันแล้ว ในวรรคสามยังกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกประกันหรือหลักประกัน กรณีมีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันไว้อีก ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 ได้กำหนดให้หลักประกันมีอยู่ 3 ชนิด ได้แก่ การวางเงินสด การวางหลักทรัพย์อื่น และการมีบุคคลแสดงหลักทรัพย์เป็นหลักประกัน โดยหลักเกณฑ์การเรียกประกันหรือหลักประกันตามมาตรา 110 วรรคสาม วางหลักไว้ว่าจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีได้ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกาแล้วแต่กรณี”

หากพิจารณาถึงหลักประกันตามมาตรา 114 ทั้ง 3 ชนิดแล้ว จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักประกันนั้นล้วนแต่ให้ความสำคัญไปที่คุณค่าตัวเงินและทรัพย์สินที่มีค่าทางด้านเศรษฐกิจ เป็นหลัก เช่น เงินสด โฉนดที่ดิน สมุดบัญชีเงินฝาก พันธบัตรรัฐบาล บุคคลผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือมีรายได้ที่แน่นอน ถึงแม้กฎหมายจะผ่อนปรนในเรื่องหลักทรัพย์โดยกำหนดให้บุคคลเข้าประกันได้ แต่ก็ต้องแสดงหลักทรัพย์ที่มีค่าทางเศรษฐกิจอยู่ดี บุคคลที่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้ที่แน่นอนก็ไม่สามารถประกันได้ และในทางปฏิบัติการเรียกประกันหรือหลักประกันนั้น มักจะเรียกในลักษณะที่กำหนดวงเงินประกันตายตัวสำหรับการกระทำความผิด โดยไม่พิจารณายืดหยุ่นตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดี ฐานะของผู้ต้องหา รวมถึงโอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนีประกอบพิจารณากำหนดวงเงินประกัน ถึงแม้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 จะกำหนดหลักเกณฑ์ห้ามมิให้เรียกประกันหรือหลักประกันเกินควรแก่กรณีก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็มีลักษณะที่กว้างเกินไป ไม่ได้กำหนดเป็นจำนวนที่ชัดเจน ว่าจำนวนเท่าใดจึงจะไม่เกินควรแก่กรณี ส่วนจะสมควรกำหนดเป็นจำนวนเท่าใดนั้น คงประมาณได้เพียงว่าเป็นจำนวนที่เพียงพอที่จะประกันว่าผู้ต้องหาจะมาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวน ตามกำหนดนัด เงินประกันที่เกินกว่านั้นถือว่าสูงเกินสมควรแก่กรณี¹⁸⁵

ในทางปฏิบัติการกำหนดหลักประกันสำหรับปล่อยชั่วคราวพบว่ามีปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากไม่มีการนำบทบัญญัติของกฎหมายและแนวทางปฏิบัติมาใช้ให้เกิดผลในการสร้างความเสมอภาคอย่างแท้จริง โดยไม่ว่าจะเป็นศาล หรือพนักงานสอบสวน ล้วนแต่ใช้ตัว

¹⁸⁵ อริย์พร กลั่นนุรักษ์, การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2545), หน้า 82

เงินเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก มีการกำหนดวงเงินประกันที่แน่นอนตายตัวตามความร้ายแรงของความคิด เช่น วงเงินประกันในส่วนของศาลได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา พ.ศ. 2548 ซึ่งออกตามความในมาตรา 110 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนพนักงานสอบสวนการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนกำหนดวงเงินประกันโดยนำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกามาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนกำหนดวงเงินประกันเกิน 3 ใน 4 ของวงเงินประกันที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา¹⁸⁶ ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ได้ออกคำสั่ง¹⁸⁷ มารองรับการกำหนดวงเงินประกันดังกล่าว สอดคล้องกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกา โดยในคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าว ก็ได้มีการกำหนดวงเงินประกันที่มีลักษณะแน่นอนสำหรับการกระทำความผิด เช่น คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน 75,000 บาท เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าในคำสั่งจะกำหนดให้เรียกวงเงินประกันได้ไม่เกินกำหนดในคำสั่ง โดยสามารถที่จะเรียกวงเงินประกันให้ต่ำลงไปได้อีก แต่ทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะเรียกวงเงินประกันตายตัวโดยเรียกเต็มจำนวนที่กำหนดไว้ในคำสั่ง หรือบางครั้งมีการเรียกวงเงินประกันเกินกว่าที่กำหนดไว้ในคำสั่ง เช่น ถ้านำโฉนดที่ดินมาเป็นหลักประกัน ก็จะตีราคาหลักประกันมากเป็นสองเท่าของเงินสด ไม่ยืดหยุ่นตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดีและฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา รวมถึงโอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนี เป็นการเฉพาะรายเฉพาะกรณี

การกำหนดหลักประกันในลักษณะที่ใช้ตัวเงินหรือทรัพย์สินที่มีค่าทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเกณฑ์ และมีการกำหนดวงเงินประกันที่แน่นอนตายตัวและค่อนข้างสูง โดยไม่ดูรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดี ฐานะของผู้ต้องหา รวมถึงโอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนี ประกอบการพิจารณากำหนดวงเงินประกันเป็นการเฉพาะรายเฉพาะกรณีเช่นนี้ ส่งผลให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราวไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน แม้พฤติการณ์แห่งคดีและฐานความผิดจะเป็นเช่นเดียวกันก็ตาม และแม้ว่าวงเงินประกันอาจถูกกำหนดเป็นจำนวนไม่มาก แต่ก็ยังเป็นปัญหาและเกินความสามารถของผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนที่จะซื้ออิสรภาพให้กับตนเองได้

¹⁸⁶ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2549

¹⁸⁷ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551

1.3 การกำหนดให้รับฟังข้อเท็จจริงประกอบคำวินิจฉัยการปล่อยชั่วคราว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวจากความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด¹⁸⁸ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการดังกล่าวพนักงานสอบสวนอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการสืบหา

ข้อเท็จจริง ทำรายงานหรือความเห็น เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้¹⁸⁹

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจของศาลในการพิจารณาว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่ต้องมีประกัน โดยให้ศาลพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งข้อหา สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกลักษณะนิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลย¹⁹⁰ และสาระสำคัญไม่เหมือนกัน กลับเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาค

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี¹⁹¹ ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่ต้องมีประกันไว้เช่นกัน โดยมีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา เหตุที่กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เช่นนี้ ก็เพราะในการพิจารณาว่าผู้ต้องหามีความเหมาะสมที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ หรือจะปล่อยชั่วคราวด้วยรูปแบบใดนั้น สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ โอกาส หรือความเป็นไปได้ที่

ผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อกวนอันตรายประการอื่น หรือผู้ต้องหาจะตกอยู่ในอันตรายหรือไม่ ดังนั้นจึงต้องอาศัยพฤติการณ์แห่งคดีและพฤติการณ์แวดล้อมต่างๆ เช่น ภูมิหลัง ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมทั้งหน้าที่การงานของผู้ต้องหา หรือความผูกพัน

¹⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคหนึ่ง

¹⁸⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง

¹⁹⁰ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 4

¹⁹¹ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้อ 178

ที่ผู้ต้องหาติดต่อครอบครัวหรือสังคมแวดล้อม ประกอบการวินิจฉัยด้วย

การพิจารณาปล่อยชั่วคราวบนพื้นฐานของข้อมูลดังกล่าวข้างต้น หากสามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริงก็จะทำให้การปล่อยชั่วคราวมีความเหมาะสมกับตัวผู้ต้องหาเป็นการเฉพาะราย เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนซึ่งไม่มีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะก่ออันตรายประการอื่น มีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น ทำให้เกิดความเสมอภาคสำหรับผู้ต้องหาทุกคนในความผิดฐานเดียวกัน แต่สำหรับการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนพบว่ามีปัญหาในทางปฏิบัติ กล่าวคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 กำหนดให้การรับฟังข้อเท็จจริงเป็นเพียงดุลยพินิจ จะรับฟังข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวหรือไม่ก็ได้ และข้อบังคับ หรือระเบียบที่บังคับใ้ข้อผู้มีการกำหนดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้ต้องหาไว้อย่างกว้างๆ แต่ไม่กำหนดแนวทางข้อเท็จจริงที่ชัดเจน ให้พนักงานสอบสวนได้ถือปฏิบัติ เช่น กรณีการรับฟังพฤติการณ์ว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงอะไรบ้าง แหล่งข้อเท็จจริงที่จะได้มาจากที่ใด ใช้หลักฐานเอกสารประกอบหรือไม่ เป็นต้น นอกจากนี้การที่พนักงานสอบสวนจะได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหานั้น ทำได้แต่เพียงสอบถามจากผู้ต้องหาเท่านั้น ไม่สามารถจะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาจากแหล่งข้อเท็จจริงอื่น เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา ญาติ ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนันได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านปริมาณคดีที่เข้าสู่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนซึ่งมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งการควบคุมตัวผู้ต้องหา มีระยะเวลาจำกัดเพียง 48 ชั่วโมง บางครั้งถ้าผู้ต้องหาถูกจับกุมในวันศุกร์ พนักงานสอบสวนก็ต้องรีบสอบสวนปากคำและนำตัวผู้ต้องหาไปขอฝากขังต่อศาลเพื่อให้ทันในวันเสาร์ก่อนเที่ยงวัน จึงไม่มีเวลาพอที่จะสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาให้ได้รายละเอียด จากปัญหาเรื่องปริมาณสำนวนการสอบสวนที่มีจำนวนมาก และเวลาที่มีน้อยเช่นนี้ ทำให้การพิจารณาคำร้องปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนไม่ได้ลงไปรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา หรือไม่มีการรับฟังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาเลย และถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการสืบหาข้อเท็จจริง ทำรายงาน หรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องได้ แต่ในปัจจุบันก็ไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานใดที่จะทำหน้าที่สืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหามาเสนอต่อพนักงานสอบสวนได้ เมื่อกฎหมายกำหนดให้เป็นเพียงดุลยพินิจ และไม่มีบุคคลหรือหน่วยงานใดที่จะทำหน้าที่สืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหามาเสนอต่อ พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงไม่ได้มีการรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นจากที่ใด มาประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวและยังคงพิจารณาปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก โดยเห็นว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะสามารถประกันได้ว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนี และจะมาปรากฏตัวต่อ

พนักงานสอบสวน ตามกำหนดคดี ทำให้ไม่สามารถพิจารณาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาเป็นการเฉพาะรายหรือเฉพาะกรณี ด้วยรูปแบบการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน แต่ไม่มีหลักประกัน หรือยึดหยุ่นหลักประกันได้ตามความเหมาะสม ส่งผลให้ผู้ต้องหาที่ไม่มีพฤติการณ์จะหลบหนี หรือจะไปก่อภัยอันตรายแก่ผู้เสียหายหรือพยานหลักฐาน แต่มีฐานะยากจน ไม่มีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว เนื่องจากไม่มีหลักประกันที่จะนำมาประกัน

1.4 การกำหนดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

เงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวนั้น บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม โดยกำหนดให้ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขนี้ ในทางกฎหมายเป็นมาตรการในเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพ¹⁹² สามารถส่งเสริมการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาคแก่ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนได้ โดยพนักงานสอบสวนสามารถพิจารณาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา โดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาปฏิบัติ โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดหลักประกันในการปล่อยการปล่อยชั่วคราวก็ได้ อย่างไรก็ตามแม้หลักเกณฑ์ดังกล่าวจะเป็นแนวทางที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการปล่อยชั่วคราว ทำให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนได้รับความเสมอภาค แต่ในทางปฏิบัติ สำหรับศาล ถึงแม้จะมีระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 8 วางข้อจำกัดเกี่ยวกับเงื่อนไขไว้ เช่น ให้รายงานตัวต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลตามที่ศาลเห็นสมควร วางข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานที่อยู่อาศัยหรือการเดินทางออกนอกสถานที่อยู่อาศัย วางข้อจำกัดเกี่ยวกับการประกอบหรือการงานบางอย่าง หรือวางข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าไปอยู่ในสถานที่บางแห่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำผิดอีก แต่การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขของศาลก็มักจะใช้กับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันด้วยเสมอ เช่น คดีที่นายจตุพร พรหมพันธุ์ พร้อมด้วยแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) รวม 24 คน ถูกดำเนินคดีข้อหาร่วมกัน ก่อการร้าย ต่อมานายจตุพรฯ กับพวก ได้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว และศาลมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน และกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติตาม¹⁹³ เป็นต้น สำหรับในส่วน of พนักงานสอบสวน นอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นระเบียบ หรือคำสั่งที่ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน ไม่ได้กำหนดให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขไว้ ทั้งนี้เหตุที่ไม่มีการนำหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนด

¹⁹² อ่างแก้ว, สุทธิณัฐ ไชยเจริญ, เจริญรอดที่ 75, หน้า 69

¹⁹³ อ่างแก้ว, เจริญรอดที่ 141

เงื่อนไขมาใช้บังคับ น่าจะมาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นแนวปฏิบัติใหม่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เงื่อนไขในกฎหมายกำหนดไว้อย่างกว้างๆ ไม่มีรายละเอียดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน และกฎหมายกำหนดให้เป็นเพียงดุลยพินิจ โดยการปล่อยชั่วคราวจะกำหนดเงื่อนไขด้วยหรือไม่ก็ได้ ทำให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวไม่ทราบว่าจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรให้ผู้ต้องหา ปฏิบัติที่สำคัญหากปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขไปแล้ว ไม่ทราบว่าจะให้หน่วยงานหรือบุคคลใดควบคุมติดตามผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เนื่องจากในประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานใด โดยเฉพาะที่จะมารองรับการปฏิบัติในเรื่องการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข เพื่อที่จะควบคุม ติดตามการปฏิบัติของผู้ต้องหาให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด ในทางปฏิบัติเกิดความยุ่งยาก ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง อีกทั้งเสี่ยงต่อการที่ผู้ต้องหาจะหลบหนี ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงเลือกที่จะไม่นำหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขมาใช้ในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่น่าเสียดาย ทั้งที่หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราว โดยสามารถที่จะนำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขมาใช้กับการปล่อยชั่วคราวได้ทั้งรูปแบบ ไม่มีประกัน หรือมีประกันโดยไม่ต้องมีหลักประกัน จะเป็นการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องหาได้

1.5 การกำหนดความผิดฐานหลบหนีประกัน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหา หรือจำเลยหนีหรือจะหลบหนี ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่พบการกระทำความผิดดังกล่าวมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้ แต่ในกรณีที่บุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันเป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิด อาจขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานได้ทันท่วงที ก็ให้มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด และให้เจ้าพนักงานนั้น รับผิดชอบผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยังเจ้าพนักงานหรือศาล โดยคิดค่าพาหนะจากบุคคลซึ่งทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันนั้น”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่ากรณีผู้ต้องหาหลบหนี หรือจะหลบหนี กฎหมายกำหนดเพียงให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่พบการกระทำความผิดมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ และเมื่อจับแล้วให้มีการนำตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อบังคับตามสัญญาประกัน ซึ่งเป็นเรื่องของการบังคับสัญญาประกันในทางแพ่งเท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดว่าผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนี หรือไม่มาตามกำหนดนัดของพนักงานสอบสวน จะมีความผิดฐานใด และจะถูกลงโทษอย่างไร

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 ก็บัญญัติไว้แต่เพียงในส่วนของผู้ต้องหาที่หลบหนีไประหว่างที่ถูกควบคุมหรือขังตามอำนาจของพนักงานสอบสวน โดยบัญญัติว่า “ผู้ใด

หลบหนีไประหว่างที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาล ของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดดังกล่าวมาในวรรคแรกได้กระทำโดยแหกที่คุมขัง โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดตามมาตรานี้ได้กระทำ โดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ผู้กระทำต้องระวางโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ในสองวรรคก่อนถึงหนึ่ง”

โดยมาตรานี้ก็ไม่ได้มีการกำหนดความผิดเกี่ยวกับกรณีที่ต้องหาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวหลบหนีหรือไม่มาตามกำหนดนัดของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด หากผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วหลบหนีไปก็ไม่ใช่ความผิดตามมาตรา นี้ ซึ่งการกำหนดไว้เพียงเท่านี้ โดยที่ไม่ได้กำหนดฐานความผิด และอัตราโทษกรณีหลบหนีไประหว่างการได้รับปล่อยชั่วคราวไว้ ทำให้ผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่เกรงกลัวต่อการหลบหนีการปล่อยชั่วคราว จึงมีโอกาสที่จะหลบหนีได้ง่าย ส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่กล้าที่จะปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาไปในรูปแบบที่ไม่ต้องมีหลักประกัน ซึ่งหากปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันและหลักประกัน และต่อมาผู้ต้องหาหลบหนี อาจถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนเอาผิดทางคดีอาญาและคดีวินัยได้

2. นโยบายผู้บังคับบัญชา และหลักประกันการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

2.1 นโยบายการไม่ให้ผู้ต้องหาบางคดีได้รับการปล่อยชั่วคราว

ตามหลักกฎหมายดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยปกติการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จะกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นในกรณีไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น นอกจากนี้กฎหมายยังให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนเป็นผู้กระทำผิดไม่ได้ หากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐแล้วก็ต้องปล่อยชั่วคราว โดยอยู่บนหลักการพื้นฐานการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก การควบคุมตัวเป็นข้อยกเว้น

การปล่อยชั่วคราวเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาไม่ให้ได้รับความเสียหายในระหว่างที่ยังไม่ถูกตัดสินว่าเป็นผู้กระทำผิด แต่ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่ผ่านมามีผู้ต้องหาจำนวนไม่น้อยซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมายและถูกดำเนินคดี โดยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่ต่อมาในภายหลังศาลได้มีคำตัดสินยกฟ้องว่าไม่ได้

กระทำผิดทำให้ได้รับความเสียหายทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ชื่อเสียง และเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น คดีของนายชรินทร์ ชำเกตุ เป็นต้น

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว คือ การตกเป็น ผู้ต้องหาในคดีซึ่งมักจะพิจารณาว่าเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูง หรือส่งผลกระทบต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม หรือความรู้สึกของประชาชนอย่างกว้างขวาง เช่น คดีฆ่าผู้อื่น คดีปล้นทรัพย์ คดียาเสพติดให้โทษ เป็นต้น ซึ่งคดีเหล่านี้ในทางปฏิบัติผู้บังคับบัญชาเหนือพนักงานสอบสวนมักจะให้ นโยบายโดยสั่งทางวาจาหรือถือปฏิบัติสืบต่อกันมาว่าไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้น พนักงานสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนแนะนำผู้ต้องหาให้ไปขอประกันตัวต่อศาล หลังจากที่ นำตัวผู้ต้องหาไปขอฝากขังต่อศาลแล้ว โดยยกเหตุผลเพียงว่าเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงเกรงว่า ผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือมีแนวคิดว่าคดียาเสพติดให้โทษเป็นคดีที่รัฐมีนโยบายต้องปราบปราม อย่างเด็ดขาด ทั้งผู้ค้าและผู้เสพ และมีทัศนคติต่อผู้ต้องหาว่าเป็นภัยต่อสังคม หรือเป็นต้นเหตุของ อาชญากรรม ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวน ส่วนใหญ่ ก็ต้องปฏิบัติตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา เนื่องจากหากไม่ปฏิบัติตามแล้วและถ้าเกิด ผิดพลาดผู้ต้องหาหลบหนี อาจจะถูกกลงโทษทางวินัย จึงไม่กล้าที่จะปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในคดี ตามนโยบายผู้บังคับบัญชาตั้ง ทั้งที่ในคดีเหล่านั้น บางครั้งพยานหลักฐานอาจจะรับฟังไม่ได้ว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด และศาลได้มีคำตัดสินยกฟ้องในที่สุด หรือคดียาเสพติดให้โทษที่มีปริมาณ ของกลางเพียงเล็กน้อย เช่น เมทแอมเฟตามีน(ยาบ้า) จำนวน 4-5 เม็ด ซึ่งส่วนใหญ่ศาลมักจะ พิพากษาลงโทษปรับ ส่วนโทษจำคุกให้รอไว้ เป็นต้น

หากมองในด้านของเจ้าหน้าที่รัฐ การไม่ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในคดีที่รุนแรงก็ จะเป็นประโยชน์ในด้านการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ไม่ให้หลบหนีและหากมีการตัดสินลงโทษก็จะ สามารถลงโทษผู้ต้องหาดังกล่าวได้ทันที แต่หากมองในด้านสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของ ผู้ต้องหาแล้ว การที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ต่อมาในภายหลังศาลได้มีคำตัดสินยกฟ้อง ว่าไม่ได้กระทำผิด หรือลงโทษในสถานเบา น้อยกว่าระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ ก็จะทำให้ ได้รับความเสียหายหลายๆ ด้าน และไม่ได้รับความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวอย่างเช่น ผู้ต้องหาในคดีอื่นๆ ดังนั้นนโยบายผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนที่ไม่ให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราว อาจจะทำให้เกิดการควบคุม บุคคลไว้ในอำนาจรัฐ และหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์

2.2 หลักประกันการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ พนักงานสอบสวนสามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวางดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยปกติในการ

ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา นั้น พนักงานสอบสวนจะต้องยึดถือกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมีข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปริมาณคดีที่มีจำนวนมาก ระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหา ปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว และที่สำคัญประการหนึ่ง คือ มาตรการที่จะไม่ถูกลงโทษทั้งทางอาญาหรือทางวินัยจากการใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา กล่าวคือ ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งใด ที่จะรองรับว่ากรณีพนักงานสอบสวน ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาไป ต่อมาภายหลังผู้ต้องหาได้หลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวแล้วจะไม่ทำให้พนักงานสอบสวนต้องถูกตั้งกรรมการสอบสวนเอาผิดทั้งทางอาญาและทางวินัย ขณะเดียวกันกลับมีกฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องรับผิดชอบกรณีที่ผู้ต้องหาหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว เช่น ในทางคดีอาญา ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 191 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดประการใดให้ผู้ที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาล ของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา หลุดพ้นจากการคุมขังไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ส่วนในทางวินัยเบื้องต้น หากผู้ต้องหาหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวน ก็จะมีการตั้งกรรมการสืบสวนข้อเท็จจริงพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หากผลการสืบสวนปรากฏว่าเหตุที่ผู้ต้องหาหลบหนีเกิดจากความประมาทของพนักงานสอบสวน เช่น มีการปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน แต่ไม่เรียกหลักประกัน เป็นต้น ก็จะถูกตั้งกรรมการสอบสวนเอาผิดทางวินัย และหากผลการสอบสวนทางวินัยพบว่าการปล่อยชั่วคราวข้างต้นจริง ก็จะถูกลงโทษทางวินัย เช่น กักขัง หรือกักขัง อีก ตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 หมวด 5 ว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัย ทำให้ในปีงบประมาณที่ถูกลงทัณฑ์ทางวินัย ไม่ได้รับขึ้นเงินเดือน ซึ่งการที่พนักงานสอบสวนต้องถูกดำเนินคดีอาญาและถูกลงโทษทางวินัย นั้น ส่งผลให้ขาดขวัญ กำลังใจ และเสียโอกาสความก้าวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่ในอนาคต

การที่ไม่มีหลักประกันในการใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวที่แน่นอนดังกล่าวดังกล่าว ประกอบกับกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวไว้อย่างกว้างๆ พนักงานสอบสวนสามารถเลือกใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง พนักงานสอบสวนจึงมักที่จะเลือกปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญกับหลักประกันเป็นหลัก โดยไม่สนใจที่จะนำหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวอย่างอื่นมาบังคับใช้ เนื่องจากเชื่อว่าหากปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักประกันผู้ต้องหาจะไม่หลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ยิ่งถ้าเลือกหลักประกันที่มีวงเงินจำนวนมากๆ ก็จะทำให้ผู้ต้องหาไม่หลบหนี แต่ถึงแม้ว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี ก็ยังอ้างเหตุผลได้ว่าการเรียกหลักประกันในวงเงินที่สูง และเป็น

มาตรการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหลบหนีแล้ว ไม่ได้ประมาทเดินเล่อที่จะทำให้ผู้ต้องหาหลบหนี จึงอาจไม่ต้องถูกลงโทษทางคดีอาญาและคดีวินัย

จากหลักการและเหตุผลของการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งหลักกฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน การควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จะกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เฉพาะในกรณีที่ต้องหาผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น นอกจากนี้ตรรกะที่ศาลยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ผู้ต้องหาก็ยังเป็นผู้บริสุทธิ์ จะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ดังนั้นหากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐแล้วก็ต้องปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก การควบคุมตัวเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น

ระบบกฎหมายประเทศไทยเองก็ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่างก็มุ่งที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักการควบคุมตัวเป็นเพียงข้อยกเว้นเช่นกัน และได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวไว้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁹⁴ นอกจากนี้ยังมีระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งออกมารองรับหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกหลายฉบับ เช่น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548, ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี, คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551 เป็นต้น แต่จากการศึกษากฎหมาย ระเบียบ คำสั่งที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวดังกล่าว ยังพบว่ามีปัญหาในด้านการบังคับใช้หลายประการ นอกจากนี้ยังพบปัญหาอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบายของผู้บังคับบัญชา หลักประกันการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนดังกล่าวไว้แล้วในบทนี้ โดยปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาทั้งสิ้น ซึ่งจะได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขในบทต่อไป

¹⁹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106-119

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในคดีอาญา โดยเป็นการปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย ให้ได้รับอิสรภาพไปชั่วเวลาหนึ่งภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ในระหว่างที่ถูกดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็นระหว่างการสอบสวน หรือการพิจารณาคดี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผ่อนคลายการที่ต้องถูกจำกัดเสรีภาพในทางร่างกายระหว่างที่ถูกดำเนินคดี เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามหลักการควบคุมตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐที่จะควบคุมไว้ได้เพียงเท่าที่จำเป็นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เฉพาะในกรณีที่ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นเท่านั้น และหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิด หากไม่มีความจำเป็นที่จะควบคุมตัวในอำนาจรัฐแล้วก็ต้องปล่อยชั่วคราวไป เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีเวลาเตรียมคดีในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรม การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น

การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก การควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐเป็นเพียงข้อยกเว้นนั้นเป็นหลักสากล เกือบทุกประเทศทั่วโลกต่างยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ดังจะเห็นได้จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นประกาศของสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยการรับรองสิทธิมนุษยชนให้เป็นมาตรฐานสากล ได้บัญญัติรับรองการปล่อยชั่วคราวไว้ว่า “บุคคลจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการไม่ได้ กรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย” กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเน้นให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ และส่งเสริมให้มีการเคารพสิทธิของประชาชน การจะถูกจับกุม คุมขัง หรือถูกลิดรอนสิทธินั้นทำไม่ได้ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดไว้ เมื่อถูกจับกุมหรือคุมขังก็ต้องนำตัวไปศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายในทันที และได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นการ

ควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ จึงทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ต้องพิจารณาปล่อยชั่วคราวเป็นหลักใน กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว) ได้กำหนดมาตรการไม่ควบคุมตัวที่มีความหลากหลาย มีขอบเขตที่กว้างขวาง เริ่มตั้งแต่ขั้นตอน ก่อนการฟ้องร้อง ไปจนถึงขั้นตอนหลังมีคำพิพากษาลงโทษแล้ว โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับ ลักษณะและความร้ายแรงของความคิด บุคลิกภาพและภูมิหลังของผู้กระทำผิด รวมทั้งการคุ้มครอง สังคม โดยขั้นตอนก่อนการฟ้องร้องนั้นผู้ต้องหาจะต้องไม่ถูกควบคุมตัว โดยทางเลือกอื่นๆ ที่อาจ นำมาใช้แทนการคุมขังนั้น ต้องถูกนำมาใช้ตั้งแต่แรกเท่าที่จะทำได้ การคุมขังจะนำมาใช้ต่อเมื่อเป็น หนทางสุดท้าย ซึ่งไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าแล้วเท่านั้น และการคุมขังนั้นจะต้องไม่เกินไปกว่า ความจำเป็นในการสอบสวนความผิดตามข้อกล่าวหา การคุ้มครองสังคม การป้องกันอาชญากรรม การเคารพต่อกฎหมายบ้านเมืองและสิทธิของผู้เสียหาย ทั้งนี้รัฐจะต้องบังคับใช้มาตรการดังกล่าว โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้กระทำผิดทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่าง เสมอภาค สำหรับประเทศไทยได้นำหลักการไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในขั้นตอนก่อน ฟ้องร้องมาใช้บังคับเช่นกัน โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 ได้หลักไว้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เป็นเพียงข้อยกเว้น มาตรา 106 กำหนดให้เลือกการปล่อยชั่วคราวได้ 3 รูปแบบ คือ ไม่มีประกัน มี ประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน และเฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป เท่านั้น ที่ต้องปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ (มาตรา 110 วรรค หนึ่ง) ส่วนคดีอย่างอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยหรือ มี ประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ (มาตรา 110 วรรคสอง) นอกจากนี้ตามมาตรา 108 วรรคหนึ่ง ยังได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือศาลนำข้อพิจารณา (1) – (7) มาประกอบการ วินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว วรรคสอง กำหนดให้ใช้ดุลยพินิจรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือ ความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการ พิจารณาสั่งคำร้อง และวรรคสามกำหนดให้ใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ เพื่อป้องกันการ หลบหนี หรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราว

อย่างไรก็ตามสำหรับประเทศไทยในทางกฎหมายแม้จะมีการกำหนดหลักการไว้ให้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และได้กำหนดหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว ไว้อย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติยังมีผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องถูกควบคุมตัว ไว้ในระหว่างการดำเนินคดี โดยที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เหมือนกับผู้ต้องหาหรือจำเลยคน อื่นๆ ทั้งที่มีพฤติการณ์แห่งคดีและเป็นความผิดฐานเดียวกัน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากส่วนใหญ่มีการ

ปล่อยชั่วคราวโดยใช้รูปแบบมีประกันและหลักประกันเป็นหลัก และมีการกำหนดหลักประกันตามความสำคัญของฐานความผิด โดยไม่ได้พิจารณาถึงตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ ภูมิหลัง ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมทั้งหน้าที่การงานของผู้ต้องหา หรือความผูกพันที่ผู้ต้องหาติดต่อครอบครัว หรือสังคมแวดล้อมมาประกอบการวินิจฉัย เพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบการปล่อยชั่วคราว หรือหลักประกัน นอกจากนี้ยังไม่ได้นำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวรูปแบบอื่นที่ไม่ต้องมีหลักประกัน เช่น ไม่มีประกัน หรือมีประกัน มาบังคับใช้อีก ทั้งที่กฎหมายกำหนดให้เป็นดุลยพินิจของศาลหรือเจ้าพนักงานที่สามารถกระทำได้ จึงส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนไม่สามารถจะหาหลักประกันมาวางต่อศาล หรือเจ้าพนักงานได้

การพิจารณาการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยทั่วไปสิ่งที่รัฐต้องคำนึงถึงก็คือหลักประกันที่เมื่อปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปแล้ว จะยังคงมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ดำเนินคดี และผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่ไปก่อให้เกิดความเสียหายต่อพยานหลักฐาน หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่น ดังนั้นเพื่อป้องกันเหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือไปก่อให้เกิดความเสียหายต่อพยานหลักฐาน หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่น และยังคงมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ดำเนินคดี จึงได้นำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในลักษณะมีประกันและหลักประกันมาใช้เป็นมาตรการในการปล่อยชั่วคราว โดยมีความคิดว่าการมีประกันและหลักประกันจะเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ซึ่งการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดหลักประกันและให้ความสำคัญไปที่หลักประกันนั้น ได้ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นระหว่างผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากับผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน โดยผู้ต้องหาที่มีฐานะดีกว่าย่อมมีโอกาสที่จะหาหลักประกันมาประกันตัวเองได้โดยง่าย ส่วนผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนไม่สามารถ ที่จะหาหลักประกันมาประกันตัวได้ นับเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและยังไม่ได้รับการแก้ไข ทั้งที่กฎหมายก็ได้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาไว้ เช่น การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน แต่ไม่ต้องมีหลักประกัน ศาลหรือเจ้าพนักงานสามารถรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้น เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้อง หรือกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ มาใช้ควบคู่กับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาเป็นการเฉพาะราย หรือเฉพาะกรณี เพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวได้ แต่ก็ไม่ได้มีการนำมาใช้ในทางปฏิบัติอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน และมีประกัน แต่ไม่มีหลักประกัน ที่สามารถแก้ปัญหาค่าความไม่เสมอภาคได้ ก็ไม่เคยถูกนำมาใช้เป็นมาตรการในการปล่อยชั่วคราวแต่อย่างใด สำหรับสาเหตุที่มีการปล่อยชั่วคราวโดยใช้รูปแบบมีประกันและหลักประกันเป็นหลัก และมีการกำหนดหลักประกันตามความสำคัญของฐานความผิดนั้น เท่าที่ได้

ศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ปัญหาเกิดจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการปฏิบัติหน้าที่ในการปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวน ซึ่งก่อนที่จะเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา ผู้ศึกษาจะขอเสนอหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมายของต่างประเทศทั้งในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ และกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ได้แก่ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น มาสรุปไว้พอสังเขปอีกครั้ง เพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางเสนอแก้ไข ปัญหา คือ

กลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมาย The Federal Judiciary Act 1789 ได้วางหลักให้การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีระวางโทษประหารชีวิต แต่ถึงแม้จะเป็นคดีที่มีระวางโทษถึงขั้นประหารชีวิต ศาลก็ยังสามารถใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ โดยให้พิจารณาอย่างระมัดระวังถึงลักษณะและพฤติการณ์แวดล้อมของการกระทำผิดรวมทั้งพยานหลักฐานที่ปรากฏและการใช้กฎหมาย¹⁹⁵ และรัฐธรรมนูญได้กำหนดห้ามมิให้มีการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวสูงเกินสมควร ส่วนหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้นำตัวผู้ถูกจับ ไม่ว่าจะจับโดยมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม ไปศาลโดยพลัน เพื่อให้ศาลได้พิจารณาเหตุในการควบคุมตัว และพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยกฎหมายได้วางหลักให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ไม่ว่าจะโดยมีประกันหรือวางหลักประกัน เว้นแต่ศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวนั้น ไม่สามารถประกันได้อย่างมีเหตุผลสมควรว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด หรือจะไปก่ออันตรายต่อบุคคลอื่น หรือสังคม¹⁹⁶ สำหรับรูปแบบการปล่อยชั่วคราวนั้น มีอยู่ 6 รูปแบบ¹⁹⁷ ได้แก่ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีการใช้เงินประกันตัว หรือการปล่อยโดยคำรับรอง, การปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข, การปล่อยชั่วคราวที่ไม่ต้องวางเงินสดเป็นหลักประกัน แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด จะต้องถูกปรับเป็นเงิน, การปล่อยชั่วคราวโดยวางหลักประกันด้วยเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่น, การปล่อยชั่วคราวโดยวางเงินมัดจำร้อยละ 10 ของราคาประกันที่ศาลกำหนด แต่ถ้าผิดสัญญาจะถูกปรับเต็มจำนวน และการปล่อยชั่วคราวที่นายประกันต้องวางเงินประกันร้อยละ 10 ของราคาประกันที่ศาลกำหนด

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวนั้นอาจเสี่ยงต่อการไม่มาปรากฏตัวตามกำหนดนัด หรืออาจก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่ง หรือหลาย

¹⁹⁵ อ่างแล้ว, สุทธิณัฐ ไชยเจริญ, เจริญรอดที่ 76, หน้า 21

¹⁹⁶ อ่างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เจริญรอดที่ 86, หน้า 57

¹⁹⁷ อ่างแล้ว, สุรินทร์ มากชูชิต, เจริญรอดที่ 95, หน้า 59

อย่างที่เป็นข้อจำกัดน้อยที่สุด เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะไม่กระทำการตามที่กล่าวแล้วข้างต้น เช่นการกักขังไว้ในบ้าน การอาศัยอยู่ในสถานที่ที่กำหนด การยอมให้ตรวจสอบสารเสพติดโดยไม่มีหมายศาล การคิดเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับติดตามไว้ที่ตัวบุคคลที่จะปล่อยชั่วคราว หรือการไปเยี่ยมเยียนของพนักงานเจ้าหน้าที่โดยมิได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เงื่อนไขที่กำหนดข้างต้นมีความแตกต่างกันไปตามพฤติการณ์ในแต่ละคดีและความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น แต่ศาลจะกำหนดเงื่อนไขทางการเงินที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีไม่ได้ เว้นแต่มีความเป็นไปได้สูงว่าจำเลยจะหลบหนีภายหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลก็อาจจะกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้นได้ การใช้ดุลยพินิจกำหนดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวดังกล่าว ต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดี น้ำหนักของพยานหลักฐานในคดี ข้อมูลของผู้ต้องหาหรือจำเลย ความร้ายแรง หรืออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลใดหรือสังคมและความหนักเบาของความผิดที่ถูกลกล่าวหา มาพิจารณาประกอบคำวินิจฉัยด้วย

ประเทศอังกฤษ กฎหมาย The Bail Act 1976 มีหลักการที่สำคัญ คือ การปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง โดยขั้นตอนการปล่อยชั่วคราวมีทั้งในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และชั้นพิจารณาคดีของศาล โดยในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจสามารถปล่อยชั่วคราวได้ 2 กรณี คือ 1. ปล่อยชั่วคราวโดยมิประกัน เมื่อพนักงานควบคุมเห็นว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องผู้ต้องหา จึงปล่อยชั่วคราวเพื่อหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม 2. กรณีผู้ต้องหาถูกจับตามหมายจับ ผู้พิพากษาท้องถิ่นมีอำนาจปล่อยชั่วคราว ซึ่งโดยปกติในหมายจับจะระบุแน่ชัดว่าอนุญาตให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือไม่ หากให้ประกันตัวก็จะระบุหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกันไว้ ถ้าจับโดยไม่มีหมายจับ อำนาจการปล่อยชั่วคราวเป็นของพนักงานควบคุม เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่เพียงนำตัวผู้ต้องหามายังศาลแขวง ภายใน 24 ชั่วโมง¹⁹⁸ เท่านั้น ส่วนรูปแบบการปล่อยชั่วคราว ในมาตรา 3 แห่งกฎหมายดังกล่าว บัญญัติไม่ให้เรียกหลักประกันในการให้ประกันตัว กล่าวคือ ให้ปล่อยชั่วคราวไปโดย ไม่ต้องมีประกัน ไม่ต้องมีนายประกันและไม่ต้องกำหนดเงื่อนไขใดๆ เว้นแต่ศาลพิจารณากำหนดเป็นพิเศษเฉพาะบางคดี ก็มีอำนาจเรียกประกันได้โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจ บุคลิกลักษณะ หรือประวัติการกระทำผิด รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับคนใกล้ชิด¹⁹⁹ หากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ แต่ยังไม่พอใจในหลักประกัน ศาลอาจจะกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหาหลักประกันเพิ่มเติม หรืออาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติในขณะที่ได้รับปล่อยชั่วคราว แทนการเรียกหลักประกัน เช่น วางเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อไม่ให้หลบหนี, วางเงื่อนไขไม่ให้ไปกระทำ

¹⁹⁸ อ้างแล้ว, ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เชิงอรรรถที่ 98, หน้า 54 - 55

¹⁹⁹ อ้างแล้ว, อภิรติ โปธิพร้อม, เชิงอรรรถที่ 99, หน้า 181 - 182

ความผิดอีกในระหว่างการประกันตัว, วางเงื่อนไขไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐาน, ให้ไปรายงานตัวที่สถานีตำรวจวันหรือสัปดาห์ละครั้ง, ยึดหนังสือเดินทาง, กำหนดที่อยู่ให้, ห้ามพูดคุยกับพยานสำคัญของโจทก์ หรือห้ามเข้าไปในบริเวณใกล้เคียงกับถิ่นที่อยู่ของพยานโจทก์ เป็นต้น

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ไม่ว่าจะประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศอังกฤษต่างก็มุ่งเน้นที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก การไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นเพียงข้อยกเว้น ดังจะเห็นได้จากรูปแบบการปล่อยชั่วคราวทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ต่างก็กำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มุ่งเน้นไปที่หลักประกันเป็นสำคัญ หากเป็นกรณีศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวอาจเสี่ยงต่อการไม่มาปรากฏตัวตามกำหนดนัด หรืออาจก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างที่เป็นข้อจำกัดน้อยที่สุด เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะไม่กระทำการตามที่กล่าวแล้วข้างต้น แทนการเรียกหลักประกันได้ แต่ศาลจะกำหนดเงื่อนไขทางการเงินที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีไม่ได้ จึงเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ นั้น ได้แก้ปัญหการปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกัน เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไประหว่างการได้รับปล่อยชั่วคราว ด้วยการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติในขณะที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแทน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เจ้าพนักงานตำรวจไม่มีอำนาจปล่อยชั่วคราว ถึงแม้ในประเทศอังกฤษจะกำหนดให้มีการปล่อยชั่วคราวในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ แต่การปล่อยชั่วคราวก็เป็นอำนาจของพนักงานควบคุม หรือศาลท้องถิ่น เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจเพียงนำตัวไปศาลภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ ในประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 137 โดยมีสาระสำคัญ คือ บุคคลที่อยู่ภายใต้การพิจารณาคดีของศาล ต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และยังคงได้รับอิสรภาพ โดยวางหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวไว้ คือ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมได้ 24 ชั่วโมง และขยายเวลาการควบคุมตัวได้อีก 24 ชั่วโมง หากมีพยานหลักฐานเชื่อได้ว่าผู้ต้องหานั้นจะเป็นผู้กระทำผิดจริง เมื่อครบ 48 ชั่วโมงแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปพบผู้พิพากษาเพื่อไต่สวน หรือมิฉะนั้นต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปเมื่อผู้ต้องหาได้มาพบผู้พิพากษาไต่สวนแล้ว ผู้ต้องหาสามารถร้องขอประกันตัวได้²⁰⁰ การยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว หากเป็นคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และผู้ต้องหา ที่ถูกจับมี

²⁰⁰ อ่างแล้ว, อภิรตี โพธิ์พร้อม และคณะ, เจริญธรรมที่ 99, หน้า 185

ภูมิลาเนาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ หรือถูก
ลงโทษจำคุกเกินกว่า 3 เดือน โดยไม่มีการรอกการลงโทษมาก่อน ผู้พิพากษาต้องพิจารณาสั่งคำร้อง
ให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้มาปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาครั้งแรก หากผู้
พิพากษาสั่งไม่อนุญาต ผู้ต้องหาสามารถอุทธรณ์คำสั่งไปยังผู้พิพากษาได้สวนชั้นอุทธรณ์ได้ ซึ่งผู้
พิพากษาได้สวนชั้นอุทธรณ์จะต้องพิจารณาคำร้องให้เสร็จภายใน 15 วัน หากพ้นกำหนดเวลา
ดังกล่าว ถือว่าผู้ต้องหาพ้นปล่อยชั่วคราวโดยอัตโนมัติ ในกรณีผู้พิพากษาได้สวนมีคำสั่งอนุญาต
ให้ปล่อยชั่วคราว ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ให้ผู้ต้องหาปฏิบัติตาม เช่น ห้ามออกไปจากภูมิลาเนา
หรือห้องที่ที่อยู่อาศัย ห้ามเดินทางออกนอกพื้นที่ ห้ามเปลี่ยนแปลงที่อยู่ ห้ามไปยังสถานที่ที่กำหนด
ห้ามพบปะบุคคลที่กำหนดไว้ ห้ามครอบครองหรือพาอาวุธ เป็นต้น หากผู้ต้องหาทำผิดเงื่อนไขผู้
พิพากษามีอำนาจออกหมายจับได้

หลักเกณฑ์การพิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราว ให้พิจารณาจากเหตุจำเป็นที่ต้อง
ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาเองหรือไม่ ผู้ต้องหาที่มีพฤติกรรมจะไปกระทำผิด
อีกหรือไม่ จะข่มขู่พยานหรือไม่ หรือจะทำลายพยานหลักฐานหรือไม่ สำหรับการกระทำความผิด
อาญาที่โทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป (อุกฉกรรจ์ หรือความผิดอุกฉกรรจ์) ส่วนใหญ่ผู้พิพากษาจะมี
คำสั่งให้ควบคุมตัวไว้ จากหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นได้ว่าในประเทศ
ฝรั่งเศส การสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ผู้พิพากษาที่ได้สวน
จะใช้วิธีกำหนดเงื่อนไขสำหรับผู้ต้องหาปฏิบัติ แต่จะไม่กำหนดหลักทรัพย์หรือจำนวนเงินที่ต้อง
วางประกัน คดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปเท่านั้น จึงจะมีคำสั่งให้ควบคุมตัวไว้ การใช้
รูปแบบการปล่อยชั่วคราวในลักษณะนี้ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลักนั้น
นับเป็นการแก้ไขปัญหาการปล่อยชั่วคราวที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก
สามารถ ทำให้ผู้ต้องหาทุกคนได้รับความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน

การปล่อยชั่วคราว หรือการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามระบบกฎหมายประเทศ
ญี่ปุ่น นั้น ก่อนการพิจารณาคดีของศาล ในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ
ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิได้รับการประกันตัว หรือปล่อยชั่วคราว พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัว
ผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง พนักงานอัยการควบคุมตัวได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง หรือแม้แต่ในกรณีที่มี
เหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกว่าระยะเวลา 48 ชั่วโมง หรือ 24 ชั่วโมง และมีการนำตัว
ผู้ต้องหาไปขอฝากขัง หรือขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณาพิพากษาคดีได้
อีกไม่เกิน 2 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 10 วันก็ตาม ผู้ต้องหาก็กไม่มีสิทธิได้รับการประกันตัว²⁰¹ สำหรับ

²⁰¹ อ่างแล้ว, สุรินทร์ มากชูจิต, เจริญธรรมที่ 52, หน้า 55

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวที่กำหนดให้ศาลปฏิบัตินั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดการปล่อยชั่วคราวไว้ 3 ประเภท ได้แก่ การปล่อยชั่วคราวประเภทที่ต้องมีการร้องขอ เป็นกรณีที่ต้องหาหรือจำเลยเห็นว่าถูกควบคุมตัวเป็นเวลานานเกินไป, การปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิ กรณีจำเลยถูกศาลพิพากษาให้อยู่ภายใต้การควบคุม กุ่มรส ญาติ ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือทนายความ สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อประกันตัวได้ และการปล่อยชั่วคราวที่เป็นดุลยพินิจของศาลว่าจะอนุญาตหรือไม่ ซึ่งการที่ศาลจะใช้ดุลยพินิจอนุญาตหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเหล่านี้ คือ คดีที่จำเลยถูกฟ้องต่อศาลในความผิดที่มีโทษตั้งแต่ประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก หรือกักขังตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป, ในกรณีที่จำเลยถูกตัดสินประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก หรือกักขังตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป, ในกรณีที่จำเลยถูกตัดสินให้เป็นผู้กระทำผิดติดนิสัย และได้ถูกฟ้องคดีอีกในความผิดที่สามารถลงโทษจำคุก หรือกักขังได้ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป, ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจำเลยจะทำลายพยานหลักฐาน หรือในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจำเลยจะทำร้ายบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้ร้องทุกข์

การกำหนดวงเงินประกันกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการประกันตัว ศาลจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ทำให้มั่นใจว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวตามนัด รวมทั้งเหตุอื่นๆ ประกอบ ได้แก่ ประเภทความผิด พยานหลักฐาน บุคลิกลักษณะและฐานะทางการเงินของจำเลย การกำหนดวงเงินประกันต้องอยู่บนพื้นฐานที่จะไม่เรียกเงินเกินควร และการประกันตัวจะมีผลต่อเมื่อจำเลยนำเงินวางที่ศาล และศาลสามารถอนุญาตให้ประกันด้วยบุคคลหรือหลักทรัพย์หรือสัญญาประกัน²⁰²

จากหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในระบบกฎหมายชีวิตลวันนั้น เห็นได้ว่าทั้งประเทศฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น นั้น พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจปล่อยชั่วคราว ศาลเท่านั้นที่มีอำนาจปล่อยชั่วคราว แต่หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว ประเทศฝรั่งเศสศาลมีอำนาจปล่อยชั่วคราวได้ตั้งแต่ขึ้นก่อนการพิจารณาคดี และมุ่งเน้นที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก โดยมีการนำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขสำหรับให้ผู้ต้องหาปฏิบัติมาบังคับใช้ แต่จะไม่กำหนดหลักทรัพย์หรือจำนวนเงินที่ต้องวางประกัน ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องหาทุกคนได้รับการปล่อยชั่วคราวอย่างเสมอภาค ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นในชั้นก่อนการพิจารณาคดี ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่ทั้งนี้ประเทศญี่ปุ่นนั้นจะให้ความสำคัญกับการถ่วงดุลการใช้มาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐอย่างเคร่งครัด กล่าวคือจะใช้หลักเหตุแห่งพยานหลักฐานมาพิจารณาว่ามีเหตุอันควรสงสัยโดยแน่ชัด (Strong Suspicion) ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ หากมีพยานหลักฐาน

²⁰² อ่างแล้ว, อภิรติ โปธิพร้อม และคณะ, เชิงอรรถที่ 99, หน้า 186

ในเบื้องต้นตามสมควรที่เพียงพอให้น่าเชื่อได้ว่าผู้ต้องหา นั้นกระทำความผิดจึงจะมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ แต่ถ้าไม่แน่ชัดแล้วก็จะไม่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหา²⁰³

จากการศึกษาถึงหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศทั้งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ที่ได้ยกตัวอย่างไว้ในที่นี้ จะพบว่าในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจของทุกประเทศนั้น พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจที่จะปล่อยชั่วคราว ศาลเท่านั้นที่มีอำนาจปล่อยชั่วคราว

สำหรับระบบกฎหมายประเทศไทย ได้กำหนดให้มีการปล่อยชั่วคราวได้ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางหลักเกณฑ์ให้ถือปฏิบัติปฏิบัติอย่างเดียวกัน มีเพียงการปฏิบัติบางอย่างเท่านั้นที่ปฏิบัติแตกต่างกันแล้วแต่ละหน่วยงานจะกำหนดภายใต้หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังได้กล่าวมาแล้วว่าโดยทั่วไปหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้วางไว้อย่างชัดเจนว่าผู้ต้องหาทุกคนพึงได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก คำร้องขอปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาโดยเร็ว และห้ามมิให้เรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณี โดยในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวนนั้น กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวที่ออกโดยประธานศาลฎีกา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้กำหนดให้พิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่ปรากฏ หรือพฤติการณ์ต่างๆ ของการกระทำความผิด ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาประกอบการวินิจฉัยปล่อยชั่วคราว

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว กฎหมายได้กำหนดให้ปล่อยชั่วคราวได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ไม่มีประกัน มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ซึ่งโดยหลักกฎหมายแล้วบังคับเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไปเท่านั้น ที่ต้องใช้รูปแบบการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและจะกำหนดให้มีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนคดีอื่นนอกจากนี้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน โดยเพียงแต่ให้ผู้ต้องหาสาบาน หรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามกำหนดนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น หรือจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน โดยผู้ประกันซึ่งอาจจะเป็นผู้ต้องหาเอง หรือบุคคลอื่นเข้าทำสัญญาประกันกับพนักงานสอบสวนว่าผู้ต้องหาจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียก เมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้เท่านั้น หรือจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันก็ได้ นอกจากหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวด้วยรูปแบบดังกล่าวแล้ว

²⁰³ สิทธิพร บุญคุ้ม, การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา โดยการปล่อยชั่วคราว, (คดียุติพนธ์นิติศาสตร์คดียุติพนธ์ มหาวชิราวุธวิทยาลัย, 2550), หน้า 56

เพื่อให้สามารถปล่อยชั่วคราวได้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแล้ว โดยมีหลักประกันว่ายังมีตัวผู้ต้องหาไว้ดำเนินคดี กฎหมายยังได้กำหนดให้รับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้อง ปล่อยชั่วคราว หรือให้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็นการเหมาะสมกับผู้ต้องหาเฉพาะรายเฉพาะบุคคล หรือรูปแบบการปล่อยชั่วคราวรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลักประกันที่ไม่เกินควรแก่กรณี อันเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการปล่อยชั่วคราว ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก โดยพนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวแต่ก็สามารถป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องหาได้ เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก โดยไม่ได้มุ่งเน้นในเรื่องหลักประกันแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามแม้บทบัญญัติแห่งกฎหมายจะไม่ได้ให้ความสำคัญในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวโดยมุ่งเน้นไปที่หลักประกันเพียงอย่างเดียว แต่ขณะเดียวกันก็มีปัญหาที่จะนำหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันมาใช้เป็นมาตรการในการปล่อยชั่วคราว ทั้งในบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และในทางปฏิบัติ กล่าวคือในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางหลักเกณฑ์รูปแบบการปล่อยชั่วคราวสำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ไว้ในลักษณะที่กว้าง เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนสามารถใช้ดุลยพินิจสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่ว่าคดีจะมีอัตราโทษเป็นอย่างไร พนักงานสอบสวนก็เลือกที่จะปล่อยชั่วคราวโดยให้มีประกันและหลักประกันได้ทุกคดี และบทบัญญัติที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการปล่อยชั่วคราวที่มุ่งเน้นไปที่หลักประกันเพียงอย่างเดียว ก็มีความไม่ชัดเจนแน่นอน ยากที่จะนำมาปฏิบัติได้จริง เช่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงาน เพื่อนำมาพิจารณากำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราว หรือหลักประกัน และวรรคสาม ที่ปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องหา หรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราว แต่ด้วยข้อจำกัดในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับข้อมูลผู้ต้องหา และเงื่อนไขก็ยังไม่มีการกำหนดที่ชัดเจนถึงลักษณะหรือวิธีการที่พนักงานสอบสวนจะสามารถนำไปใช้บังคับได้จริง เพียงแต่กำหนดเงื่อนไขไว้อย่างกว้างๆ และยังไม่มียุทธวิธี หรือหน่วยงานใดที่จะมาให้ข้อเท็จจริง และดูแลให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่พนักงานสอบสวนกำหนดโดยเฉพาะ ประเทศไทยถึงแม้ว่าจะมีการนำเงื่อนไขมาใช้เป็นมาตรการในการปล่อยชั่วคราว แต่ส่วนใหญ่ก็ใช้ในชั้นศาล และศาลมักใช้ควบคู่กับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเสมอ ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ

กฎหมายที่ต้องการให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มุ่งเน้นไปที่หลักประกัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราว จากปัญหาดังกล่าวทำให้ ในทางปฏิบัติแล้วแม้พนักงานสอบสวนจะใช้ดุลยพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ มักจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเสมอ และจะกำหนดจำนวน หลักประกันที่แน่นอนตายตัวแก่ผู้ต้องหาเหมือนกันทุกคนสำหรับการกระทำผิดในข้อหาเดียวกัน โดยไม่ได้รับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงาน และไม่มีการนำเงื่อนไขดังที่ กล่าวมาแล้วข้างต้น มาใช้เป็นมาตรการในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งการการปล่อยชั่วคราวในลักษณะ เช่นนี้ ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากปัญหาการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทยที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคดังได้กล่าว มาแล้วข้างต้น และจากการที่ได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามระบบกฎหมาย ต่างประเทศข้างต้น นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหาความไม่เสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวชั้นพนักงาน สอบสวนตามระบบกฎหมายประเทศไทย สามารถที่จะนำหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวของบาง ประเทศ ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความไม่เสมอภาคในการ ปล่อยชั่วคราวได้ จึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงเรื่องการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนตามระบบกฎหมาย ประเทศไทย นั้น พบว่ามีปัญหาหลายประการที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการปล่อยชั่วคราว ทั้งปัญหาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่ง และปัญหาผลกระทบจากการ ปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราว ให้สามารถบังคับใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ พนักงานสอบสวนเลือกใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราว โดยกำหนดหลักประกันเฉพาะกรณีที จำเป็นเท่านั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาคความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นในการปล่อยชั่วคราวดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่ง

2.1.1 การกำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวตามความร้ายแรงของความผิด

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคหนึ่ง และวรรค สอง ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน กำหนดให้เฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไปเท่านั้น ที่ต้องปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอย่างอื่นจะ ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ ผู้ศึกษาเห็น

ว่าในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี นั้น กฎหมายได้วางรูปแบบการปล่อยชั่วคราวไว้ในลักษณะที่กว้างเกินไป ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่ว่าคดีจะมีอัตราโทษเป็นอย่างไร พนักงานสอบสวนก็เลือกที่จะใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวโดยให้มีประกันและหลักประกันได้ทุกคดี ทั้งที่คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ส่วนใหญ่แล้วศาลมักจะมีการรอกการลงโทษไว้ในประเทศฝรั่งเศส การส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ผู้พิพากษาที่ไต่สวนจะปล่อยชั่วคราวโดยใช้วิธีกำหนดเงื่อนไขสำหรับผู้ต้องหาปฏิบัติ แต่จะไม่กำหนดหลักทรัพย์หรือจำนวนเงินที่ต้องวางประกัน ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป จะมีคำสั่งให้ควบคุมตัวไว้ ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่สามารถแก้ไขปัญหาการปล่อยชั่วคราวโดยไม่เสมอภาคได้พอสมควร ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหา และทำให้เกิดความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราว จึงเห็นควรนำหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวประเทศฝรั่งเศสดังกล่าวมาปรับใช้เป็นแนวทางการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในประเทศไทย โดยขอเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสอง เป็นดังนี้

“ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน โดยไม่ต้องมีหลักประกันก็ได้ กรณีเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราว หรือศาลเห็นว่าเพื่อเป็นการป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราว จะกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 108 วรรคสาม ให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติก็ได้”

2.1.2 การกำหนดหลักประกัน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม ที่ห้ามมิให้มีการเรียกประกันหรือหลักประกันจนเกินควรแก่กรณี ในกรณีที่มีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน นั้น เมื่อพิจารณาแล้วการบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เป็นกำหนัดไว้ในลักษณะที่กว้างเช่นเดียวกับการกำหนดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวตามวรรคสอง เนื่องจากไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าจำนวนหลักประกันที่นำมาประกันควรจะเป็นเท่าใด การกำหนดจำนวนหลักประกันจะพิจารณาจากอะไร ในทางปฏิบัติมีการกำหนดวงเงินประกันไว้ในลักษณะที่แน่นอนตายตัว ดังนั้นจึงขอเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม เป็นดังนี้

“การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่ง จะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ ส่วนจะเรียกเป็นจำนวนเท่าใดนั้น ให้พิจารณาจากความหนักเบาแห่งข้อหา พฤติการณ์แห่งคดี ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไม่ รายได้ และฐานะทางการเงินของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

นอกจากแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม ดังกล่าวข้างต้นแล้ว เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรที่จะแก้ไขข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551 โดยไม่ให้มีการกำหนดหลักประกันในลักษณะที่เป็นวงเงินแน่นอนตายตัว ดังเช่นที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

การแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในมาตรา 110 ดังกล่าวข้างต้นเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากพนักงานสอบสวน จะเลือกใช้ดุลยพินิจได้อย่างจำกัด และเลือกที่จะปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันน้อยลง ไม่เลือกได้ทุกคดีเหมือนหลักเกณฑ์เดิม การเรียกประกันหรือหลักประกัน ก็จะเป็นไปในลักษณะที่ไม่สูงเกินควรแก่กรณี โดยจะมีความเหมาะสมกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเฉพาะรายหรือเฉพาะกรณี ซึ่งเมื่อเทียบกับหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญไปที่หลักประกัน แต่เปิดกว้างให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10ปี ได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีหลักประกัน เพียงแต่กำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติ แนวทางที่เสนอแก้ไขก็ยังคงถือว่าไม่เปิดกว้างเท่ากับของประเทศฝรั่งเศส

2.1.3 การรับฟังข้อเท็จจริงประกอบคำวินิจฉัยการปล่อยชั่วคราว

ในการพิจารณาสั่งคำร้องปล่อยชั่วคราวว่าจะปล่อยชั่วคราวในรูปแบบใดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคหนึ่ง ให้พิจารณาจากความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใด ประกอบการวินิจฉัยคำร้องปล่อยชั่วคราว และวรรคสองบัญญัติว่าเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการสืบหาข้อเท็จจริง ทำรายงานหรือความเห็น เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้ นอกจากนี้ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีก็ได้ ออกข้อบังคับ และระเบียบ รองรับหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว เพื่อให้ศาล หรือพนักงานสอบสวนถือปฏิบัติ ผู้ศึกษาเห็นว่า การกำหนดให้วินิจฉัยการปล่อยชั่วคราวด้วยข้อพิจารณาดังกล่าว มีความเหมาะสม ทำให้สามารถเลือกใช้รูปแบบการปล่อยชั่วคราวแก่ผู้ต้องหาได้เป็นการเฉพาะราย หรือเฉพาะกรณี เป็นการลดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวโดยการ

กำหนดหลักประกันให้น้อยลง เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราว แต่สำหรับการกำหนดให้รับฟังข้อเท็จจริงจากเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการสืบค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ นั้น กฎหมายกำหนดให้เป็นเพียงดุลยพินิจเท่านั้น ไม่มีสภาพบังคับ กล่าวคือจะรับฟังข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ได้ และไม่ได้กำหนดรายละเอียดของข้อเท็จจริง ที่ชัดเจนว่าเป็นข้อเท็จจริงใด แหล่งข้อเท็จจริงมาจากที่ใดบ้าง และที่สำคัญ ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบการรายงานข้อเท็จจริง ในทางปฏิบัติจึงมีปัญหา เนื่องจากพนักงานสอบสวนเองไม่มีเวลาพอที่จะค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตัวเองได้ เนื่องจากมีปริมาณคดีเข้าสู่การสอบสวนจำนวนมากประกอบกับมีเวลาจำกัด จึงไม่สามารถรับฟังข้อมูลได้จากที่ใด นอกจากตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง ซึ่งก็ไม่ครบถ้วนเพียงพอ เมื่อกฎหมายกำหนดให้เป็นเพียงดุลยพินิจ พนักงานสอบสวนก็จะไม่มีการรับฟังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาแต่อย่างใด ทำให้ไม่สามารถนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้บังคับได้จริง ดังนั้นจึงเห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสอง โดยบัญญัติให้การรับฟังข้อเท็จจริงมีลักษณะที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ใช่เป็นเพียงดุลยพินิจ กำหนดรายละเอียดข้อเท็จจริง เช่น บุคลิกลักษณะ นิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจการศึกษา การประกอบอาชีพการงาน รายได้ สถานภาพและฐานะทางครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหา ประวัติความประพฤติและการกระทำความผิดในอดีต สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำผิด และข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาปล่อยชั่วคราว และกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่จะเข้ามารับผิดชอบในการสืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา แล้วรายงานไปยังพนักงานสอบสวนก่อนที่จะพิจารณาปล่อยชั่วคราว กรณีที่เป็นการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อให้พนักงานสอบสวนมีข้อเท็จจริงมาประกอบการพิจารณาปล่อยชั่วคราวให้เหมาะสมกับผู้ต้องหาเป็นการเฉพาะราย หรือเฉพาะกรณี จะได้ช่วยลดรูปแบบการปล่อยชั่วคราวที่มีการกำหนดหลักประกันให้น้อยลง ทำให้เกิดความเสมอต่อผู้ต้องหาทุกคน ซึ่งในขณะที่ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง สำหรับการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน เห็นควรให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ออกระเบียบ หรือคำสั่ง กำหนดให้งานป้องกันและปราบปรามในแต่ละ สถานีตำรวจ ซึ่งทำงานใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ มีอำนาจหน้าที่สืบหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา แล้วรวบรวมทำรายงานพร้อมประเมินผลและเสนอความเห็นให้พนักงานสอบสวนรวมไว้กับคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

2.1.4 การกำหนดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

เงื่อนไขสำหรับการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสาม นั้น หากมองในแง่กฎหมายสามารถส่งเสริมการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาค

แก่ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนได้ แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ในลักษณะค่อนข้างกว้าง ไม่มีความชัดเจน และที่สำคัญไม่ได้กำหนดให้หน่วยงานใดมีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมติดตามผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว จึงทำให้ผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวไม่สามารถนำรูปแบบการปล่อยชั่วคราวมาใช้ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นเห็นควรแก้ไขปัญหาแนวทางการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขดังนี้

1) กำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีการะเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี หรือคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งสามารถแก้ไขปรับปรุงให้ทันต่อเหตุการณ์ได้ง่าย เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่ชัดเจนให้พนักงานสอบสวนนำไปใช้ในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวแก่ผู้ต้องหา ซึ่งเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวที่กำหนดไว้ในประเทศฝรั่งเศส นั้น มีการกำหนดไว้ค่อนข้างชัดเจน สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในประเทศไทยได้ เช่น

(1) ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในที่อยู่อาศัย หรือกำหนดให้อยู่ในสถานที่อื่นที่อยู่ในความดูแลของหน่วยงานทางราชการ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างบุคคลทั่วไปภายในบริเวณดังกล่าวและเวลาที่กำหนด

(2) การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

(3) ห้ามออกนอกสถานที่ที่ควบคุมไว้ในระยะเวลาที่กำหนดไว้

(4) ห้ามไปยังสถานที่ที่กำหนดไว้

(5) มารายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่กำหนดตามระยะเวลาที่วางไว้

(6) ห้ามพบปะหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลที่กำหนดไว้

(7) ยึดใบอนุญาตขับขี่ หรือหนังสือเดินทาง

(8) ห้ามครอบครองหรือพาอาวุธใด ๆ

(9) ให้เข้ารับการตรวจสุขภาพ หรือตรวจรักษากรณีบำบัดยาเสพติด หรือล้างสารพิษ

2) กำหนดให้มีหน่วยงานที่จะเข้ามาควบคุมติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นไปตามเงื่อนไขที่พนักงานสอบสวนกำหนด เช่น การรับรายงานตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งหน่วยงานที่เหมาะสมที่จะเข้ามารองรับการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวนี้ น่าจะเป็นกรมคุมประพฤติ สังกัดกระทรวงยุติธรรม เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมความ

ประพจน์ สอดส่อง คูแกล และฟื้นฟูผู้ต้องหาหรือจำเลยทั้งในชั้นก่อนและหลังการพิจารณาคดี จึงมีความรู้ ความเข้าใจ และเชี่ยวชาญงานในลักษณะนี้

2.1.5 การกำหนดความผิดฐานหลบหนีการปล่อยชั่วคราว

จากการศึกษาพบว่าตามระบบกฎหมายประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดบัญญัติให้การหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวเป็นความผิดและถูกลงโทษ ซึ่งการที่กฎหมายไม่มีบัญญัติให้การหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวเป็นความผิดและถูกลงโทษนั้น ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่เกรงกลัวความผิด หากหลบหนีไประหว่างการปล่อยชั่วคราว จึงมีโอกาสหลบหนีได้ง่าย ส่งผลให้เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลต้องใช้ความระมัดระวังในการปล่อยชั่วคราว และส่วนมากมักจะปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญไปที่ หลักประกันเป็นหลัก เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราว ในประเทศอังกฤษ ก็ได้วางแนวทางบังคับผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว โดยกำหนดโทษสำหรับความผิดอันเนื่องมาจากการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวไว้ในกฎหมาย The Bail Act 1976 มาตรา 6 ซึ่งวางหลักไว้ว่าความผิดฐานหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะถูกพิจารณาลงโทษมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงถึง 3 เดือน และ หรือปรับ 2,000 ปอนด์²⁰⁴ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการปล่อยชั่วคราว จึงเห็นควรนำแนวทางของประเทศอังกฤษดังกล่าวมาบังคับใช้ในประเทศไทย โดยมีการกำหนดฐานความผิดหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว และอัตราโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 และแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 ว่า “ผู้ใดหลบหนีไประหว่างที่ถูกคุมขัง หรือระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวตามอำนาจของศาล ของพนักงานอัยการ ของพนักงานสอบสวน หรือของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ.....”

การกำหนดฐานความผิดและอัตราโทษสำหรับการหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราวไว้ เชื่อว่าจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเกิดความเกรงกลัวที่จะได้รับโทษเพิ่มอีก จึงไม่คิดจะหลบหนี เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลก็จะประกันได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลตามกำหนดนัด ทำให้เกิดความมั่นใจที่จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่ให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก

²⁰⁴ อ่างแล้ว, ธิดารัตน์ ชลประเสริฐสุข, เจริญรอดที่ 101, หน้า 52

2.2 นโยบายของผู้บังคับบัญชาและหลักประกันการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

จากประสบการณ์การทำงานในหน้าที่พนักงานสอบสวนของผู้ศึกษาในระยะเวลา 20 กว่าปี พบว่าสาเหตุที่ทำให้พนักงานสอบสวนปล่อยชั่วคราว โดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลักนั้น นอกจากปัญหาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งแล้ว นโยบายของผู้บังคับบัญชาเหนือพนักงานสอบสวนที่มิใช่ นโยบายไม่ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในบางคดี เช่น คดีฆ่าผู้อื่น หรือคดียาเสพติด และหลักประกันการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ในเรื่องที่จะไม่ถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนเอาผิดทางคดีอาญาหรือคดีวินัย กรณีผู้ต้องหาหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ก็มีผลทำให้พนักงานสอบสวนต้องใช้ความระมัดระวังในการปล่อยชั่วคราวเช่นกัน ปกติมักจะ ไม่ปล่อยชั่วคราวในรูปแบบไม่มีประกันหรือมีประกันเพียงอย่างเดียว โดยจะให้ความสำคัญกับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเสมอ ซึ่งคงได้กล่าวไว้แล้วว่าการปล่อยชั่วคราว โดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก นั้น ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้การปล่อยชั่วคราวให้เป็นไปอย่างเสมอภาค สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงควรออกระเบียบ หรือคำสั่ง กำหนดให้ชัดเจนว่าการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา นั้น ให้เป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนว่าจะปล่อยชั่วคราวได้หรือไม่ และจะปล่อยชั่วคราวด้วยรูปแบบใด โดยห้ามมิให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวใช้อำนาจหน้าที่แทรกแซงการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนให้เป็นไปในลักษณะที่จะไม่ให้มีการปล่อยชั่วคราว หรือทำให้การปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามความประสงค์ของตน ในกรณีที่พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว แม้ต่อมาภายหลังผู้ต้องหาจะหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว ก็ไม่ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาหรือทางวินัย

การออกระเบียบ หรือคำสั่งที่ชัดเจนข้างต้น จะทำให้พนักงานสอบสวนมีอิสระในการใช้ดุลยพินิจออกคำสั่งปล่อยชั่วคราว และมั่นใจว่าจะไม่ถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนเอาผิดทางคดีอาญาหรือทางวินัย กรณีผู้ต้องหาหลบหนีไประหว่างการปล่อยชั่วคราว ซึ่งจะส่งผลให้พนักงานสอบสวนสามารถเลือกใช้ดุลยพินิจปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาภายใต้หลักเกณฑ์แห่งกฎหมายไปในทางที่ก่อให้เกิดความเสมอภาค เหมาะสมกับผู้ต้องหาเฉพาะราย หรือเฉพาะกรณี โดยไม่ต้องหวาดกลัวว่าจะถูกอำนาจ หรืออิทธิพลอื่นใดแทรกแซง หรือถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวนเอาผิดทางคดีอาญาหรือคดีวินัย ทำให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีหลักประกันมาวางมากยิ่งขึ้น

จากปัญหาที่ได้กล่าวไว้ในที่นี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าแต่ละปัญหาล้วนแต่เกิดจากผลพวง อันเนื่องมาจากการปล่อยชั่วคราว โดยให้ความสำคัญไปที่หลักประกันเป็นหลัก ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความเสมอภาคในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาเป็นอย่างมากในประเด็นความแตกต่างระหว่างผู้ต้องหาที่

มีฐานะร่ำรวยย่อมมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนด้วยเหตุที่ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนไม่มีทรัพย์สิน หรือเครดิตความน่าเชื่อถือที่จะประกันตนเองได้ จึงถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ โดยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว แม้ต่อมาภายหลังคดีจะถูกศาลพิพากษายกฟ้อง ด้วยเหตุพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามที่กล่าวหา ก็ตาม ในปัจจุบันแม้บทบัญญัติแห่งกฎหมายจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวให้กว้างขึ้น เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลสามารถเลือกใช้ดุลยพินิจได้กว้างขวาง โดยมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคมากยิ่งขึ้นก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่ามีปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โดยไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลักษณะมีกฎหมายแต่ไม่สามารถบังคับใช้ได้ ทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลและระบบกฎหมายของต่างประเทศ และเกิดประโยชน์ต่อกระบวนการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในประเทศไทย และทำให้ผู้ต้องหาทุกคนได้รับการปล่อยชั่วคราวตามหลักกฏด้วยสิทธิ เสรีภาพ ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อย่างเสมอภาคกัน ไม่ว่าผู้ต้องหานั้นจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเพียงใดก็ตาม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกัน การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2549
- กรกาญจน์ อรุณปลอด (2543) การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการ บังคับใช้ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ (2547) มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2555) หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน ว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และ กฎหมาย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- _____ (2555) หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน ว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และ กฎหมาย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2549) คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการ ดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จักร์ราชการพิมพ์
- กุศล บุญเย็น (2536) คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ
- กุลพล พลวัน (2538) พัฒนาการสิทธิมนุษยชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548
- คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 80/2551
- คณิต ฒ นคร (2555) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- _____ (2549) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- _____ (2548) นิติธรรมอำนาจในนิติศาสตร์ไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- _____ (2537) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เนติธรรม
- ครองขวัญ ยุทธชัย (2549) การปล่อยชั่วคราวโดยใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย เป็นหลักประกัน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จิตติมา กำธรวิวรรธน์ (2549) การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข : ศึกษาเปรียบเทียบกับ ประเทศสหรัฐอเมริกา วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

- ชาติ ชัยเดชสุริยะ (2549) มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ (2540) รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา (เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักนายกรัฐมนตรี)
- ธิดารัตน์ ชลประเสริฐสุข (2548) การนำมาตรการบังคับทางปกครองมาใช้บังคับแก่การผิดสัญญาประกันผู้ต้องหาในชั้นเจ้าพนักงาน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- นันทวัฒน์ บรมานันท์ (2548) คำแปลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2538) คำอธิบายกฎหมายมหาชนเล่ม 1 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- บรรเจิด สิงคะเนติ (2555) หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- ปรีดี พนมยงค์ (2535) คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน ในแนวความคิดประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์
- ประธาน วัฒนวานิชย์ (กันยายน – พฤศจิกายน 2520) ระบบความยุติธรรมทางอาญา แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2
- ปัญญา สุทธิขันธ์ (2545) กฎหมายลักษณะพยาน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์รามคำแหง
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ประมวลกฎหมายอาญา
- โกคิน พลกุล (2525) เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายมหาชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548
- ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี
- รัตนา ฆรมรัตน์ (2544) อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- หลวงประดิษฐมนูธรรม (2522) “คำอธิบายกฎหมายปกครอง” ในประชุมกฎหมายมหาชนและ
 เอกชนของปรีดี พนมยงค์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- หยุด แสงอุทัย (2535) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 ประกายพริก
- _____. (2518) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- _____. (2511) คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กรุงเทพมหานคร
 สำนักพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์
- _____. (2507) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา
 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2543) สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน
- _____. (2538) สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
 วิญญูชน
- ศศิวิมล เสมอใจ (2552) การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการออกมายจับโดยศาล วิทยานิพนธ์
 นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สมบัติ จันทรวงศ์ (2550) บรรณาธิการแปลและเขียนบทนำ เดอะเฟเดอรัลลิสต์เปเปอร์เอกสาร
 ความคิดทางการเมืองอเมริกัน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมยศ เชื้อไทย (2535) คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เรือนแก้ว
 การพิมพ์
- สมคิด เลิศไพฑูรย์ (มิถุนายน 2543) หลักความเสมอภาค วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 30 ฉบับที่ 2
- สิทธิพร บุญคุ้ม (2550) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยการ
 ปลดปล่อยชั่วคราว คุชฎีนิพนธ์นิติศาสตรคุชฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุริรัตน์ ประจันปัจฉินิก (2554) กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง
 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุนทร มณีสวัสดิ์ (2554) กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองชั้นสูง กรุงเทพมหานคร
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุทธิพันธุ์ ไชยเจริญ (2549) การปล่อยชั่วคราวโดยศาล : ศึกษาความเสมอภาคที่จะได้รับการ
 ปลดปล่อยชั่วคราว สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- โสภณ รัตนากร (2549) คำอธิบายพยานหลักฐาน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติบรรณการ

- สถาบันกฎหมายอาญา (2540) สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ
 อุทัย อาทิวา (เมษายน – มิถุนายน 2553) การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส (ตอนที่ 1) *วารสาร
 อัยการ ปีที่ 23 ฉบับที่ 255*
- อภิรดี โพธิ์พร้อม และคณะ (2550) ปัญหาความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม
 ที่ประชาชนได้รับ กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- อารีย์พร กลั่นนุรักษ์ (2545) การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
- Albert Bleckmann (1997) Staatsrecht II – Die Grundrecht 4 Aufl.
- A.V. Sheenhan (1972) Criminal Procedure in Scotland and France Edinburgh : Her Majesty's
 Stationery Office.
- Cherif M. Bassiouni (1993) Human Rights in the Context of Criminal Justice : Identify
 Procedural Protections in National Constitution Duke Journal of Comparative Law.
- Code de Procedure Penale, Article 137.
- Code de Procedure Penale Article 138.
- Code de Procedure Penale Article 141-2.
- Gorg Haverkate (1992) Verfassungslehre Verlag C.H. Beck Minchen.
- Herbert Packer (1968) The Limit of The Criminal Sanction California Stanford University Press.
- Joel Samaha (1999) Criminal justice (5th ed.)
- The Judiciary Act of 1789.
- The Federal Rules of Criminal Procedure (U.S. Code : Title 18 – Crimes and Criminal
 Procedure Part II – Criminal Procedure Chapter 207 – Release and Detention
 Pending Judicial Proceedings).
- The Bail Act 1976 Sch.1 section 3(6) Andrew Ashworth Ibid.
- Shigemitsu Dando (1988) Japanese Criminal procedure Trans by B.J. George third edited
 Minnesota : West publishing.
- <http://forensicnews.isranews.org>.
- www.breakingnews.nationchannel.com.
- www.krusutee.blogspot.com/2011/11/universal-declaration-of-human-rights.html.
- www.nhrc.or.th/enactment/enactment2.html#3.
- www.pub-law.net.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน
ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. ๒๕๔๘

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๕ บัญญัติห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจนเกินควรแก่กรณี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ วรรคสาม บัญญัติให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับวางหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ประธานศาลฎีกาจึงออกข้อบังคับนี้ซึ่งมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ และมาตรา ๓๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๘”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในกรณีที่มิระบียบ ประกาศหรือคำสั่งอื่นใด ซึ่งขัดหรือแย้งกับข้อบังคับนี้ ให้ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้แทน

ข้อ ๔ เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่สมควรให้ปล่อยชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ ก็ให้ศาลพิจารณาว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่มีประกัน

ในการพิจารณาว่าการปล่อยชั่วคราวควรมีประกันหรือไม่ต้องมีประกัน ให้ศาลพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งข้อหา สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกลักษณะ นิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลย

หากการพิจารณาตามวรรคสองมีเหตุจำเป็นและสมควรที่จะปล่อยชั่วคราวโดยต้องมีประกัน ก็ให้กำหนดวงเงินประกันให้เหมาะสมแก่ข้อหาและสภาพแห่งคดี รวมทั้งแนวโน้มที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะหลบหนีหากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป

ในกรณีที่ต้องเรียกหลักประกัน ก็ให้พิจารณาว่าหลักประกันนั้นคุ้มกับวงเงินประกันที่กำหนด หรือไม่ โดยให้คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของผู้ขอประกัน หลักประกัน และฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลย ประกอบด้วย

ข้อ ๕ การกำหนดวงเงินประกันให้พิจารณาดังนี้

๕.๑ คดีความผิดหูโทยหรือที่มีโทยปรับสถานเดียว ให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้อง มีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับ ความผิดนั้น

๕.๒ เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น คดีความผิดที่มีผลกระทบ ทางเศรษฐกิจซึ่งมีอัตราโทษปรับสูง ไม่ว่าจะมิโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม จะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือหลักประกันก็ได้ แต่ไม่ควรกำหนดวงเงินให้เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น และไม่ว่ากรณีใดต้องไม่กำหนดวงเงินประกันหรือหลักประกันให้สูงเกินอัตราโทษปรับขั้นสูง

๕.๓ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๕ ปี ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อย ชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะสั่งเป็นอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดแจ้ง

๕.๔ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๕ ปีขึ้นไป การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่วงเงินประกันต้องไม่สูงเกินควรแก่กรณี

ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งคดีมิได้มีลักษณะเป็นพิเศษอย่างอื่น การกำหนดวงเงินประกัน ตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) คดีที่มีโทษจำคุกแต่ไม่มีโทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุกรวมอยู่ด้วย ให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อดังโทยจำคุก ๑ ปี ทั้งในส่วนที่เป็น อัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ

(๒) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท

(๓) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท

๕.๕ คดีที่มีหลายข้อหา ไม่ว่าจะเป็ความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทหรือความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวงเงินประกัน

ในกรณีที่ยำเลยถูกฟ้องหลายคดีต่อศาลเดียวกัน ไม่ว่าจะถูกฟ้องพร้อมกันหรือต่างเวลายันศาลอาจกำหนดวงเงินประกันในแต่ละคดีให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยให้ใช้หลักประกันร่วมกันก็ได้ แต่วงเงินประกันรวมสำหรัทุกคดีต้องไม่น้อยกว่าเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง

ข้อ ๖ กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี ไม่ว่าจะเป็คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้ โดยมีประกันและหลักประกัน แต่วงเงินประกันไม่ควรสูงเกินกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน ๓ ปี และศาลเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้ โดยมีประกันและหลักประกัน หากศาลเห็นว่าสมควรกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้นจากที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ ก็ให้กำหนดวงเงินประกันเพิ่มขึ้นได้แต่ไม่ควรเพิ่มเกินกึ่งหนึ่ง

ข้อ ๗ ในกรณีผู้ขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส หรือผู้ขอประกันใช้หลักทรัพย์มีค่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกัน หรือกรณีความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำด้วยความจำใจหรือด้วยความยากจน ศาลจะกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติก็ได้

หากผู้ขอประกันซึ่งเป็ญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส เป็นผู้ใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์มีค่างอื่นของผู้ขอประกันที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ผู้ขอประกันวางเงินสดหรือหลักทรัพย์นั้นเพียงจำนวนร้อยละสิบจากจำนวนวงเงินประกันที่ศาลกำหนดก็ได้

ข้อ ๘ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็หญิงมีครรภ์หรือมีบุตรอายุไม่เกิน ๓ ปีอยู่ในความดูแลหรือเป็นผู้เจ็บป่วยซึ่งถ้าต้องขังจะเป็อันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือเป็นผู้พิการหรือสูงอายุซึ่งโดยสภาพร่างกายหรือจิตใจอาจจะเกิดความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติในระหว่างต้องขัง ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ

ข้อ ๙ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็เด็กหรือเยาวชน ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่สูงกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้

ข้อ ๑๐ การปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน อาจใช้หลักทรัพย์ดังต่อไปนี้

๑๐.๑ ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือห้องชุดโดยมีโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงานที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วยก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน และหนังสือประเมินราคาส่งปลูกสร้างที่นำเชือถือประกอบด้วย

๑๐.๒ หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์วิสาหกิจของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ใบรับเงินฝากประจำธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่าย และธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตั๋วสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน และหนังสือรับรองของธนาคารหรือบริษัทประกันภัย เพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น ทั้งนี้ ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้ศาลตรวจสอบเพื่อขอคำยืนยันจากธนาคารหรือบริษัทประกันภัยที่ออกหนังสือรับรองนั้น

เมื่อทำสัญญาประกันแล้ว ให้ศาลมีหนังสือแจ้งไปยังสำนักงานที่ดิน สำนักงานเขต หรืออำเภอ หรือธนาคารแล้วแต่กรณีทันที และเมื่อสัญญาประกันสิ้นสุดลง ให้รีบคืนหลักประกันและแจ้งยกเลิกการยึดโดยเร็ว ในกรณีที่ใช้นิติกรรมของนิติบุคคลเป็นหลักประกัน ให้ศาลแจ้งจำนวนวงเงินประกันในสัญญาประกันให้บริษัทประกันภัยทราบด้วย

ข้อ ๑๑ การใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง (๓) ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑๑.๑ บุคคลผู้ขอประกันจะต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็นข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามเณร ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ยื่นคำร้องด้วยตนเอง และเสนอหนังสือรับรองจากต้นสังกัดหรือนายจ้างตามแบบท้ายข้อบังคับนี้ หรือหลักฐานอื่นที่เชื่อถือได้ และหากผู้ขอประกันมีคู่สมรส ให้แสดงหลักฐานการยินยอมของคู่สมรสด้วย ในกรณีฉุกเฉินไม่อาจเสนอหนังสือรับรองได้ทัน ให้ผ่อนผันโดยแสดงหลักฐานอื่น เช่น บัตรประจำตัวที่แสดงฐานะเช่นนั้น และให้นำหนังสือรับรองหรือหนังสือยินยอมมาแสดงภายหลัง

(๒) ให้ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน ๑๐ เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

(๓) การอนุญาต ให้พิจารณาจากเงินเดือนหรือรายได้ แต่หากวงเงินประกันมียอดสูงกว่าวงเงินที่ผู้ประกันมีสิทธิประกันได้ ศาลอาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นเพิ่มเติมให้เพียงพอกับวงเงินประกันนั้นได้ หรืออาจให้มีผู้ขอประกันหลายคนร่วมกันทำสัญญาประกันโดยใช้วงเงินของแต่ละคนรวมกันได้

(๔) หากผู้ประกันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน ก็ให้คงมีสิทธิประกันต่อไปโดยศาลอาจใช้ดุลพินิจสั่งให้หาหลักประกันเพิ่มหรือดีกว่าเดิมได้

๑๑.๒ นิติบุคคลอาจเป็นผู้ขอประกันได้ ในกรณีที่กรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินตามที่ศาลเห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไป และศาลอาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นตามจำนวนที่เห็นสมควรเพิ่มเติมด้วยก็ได้ โดยจะต้องแสดงหนังสือรับรองการจดทะเบียนและหลักฐานแสดงฐานะการเงินและผู้มีอำนาจทำการแทน ในกรณีฉุกเฉินไม่สามารถนำต้นฉบับเอกสารมาแสดงได้ทัน ให้ผ่อนผันโดยแสดงสำเนาเอกสารดังกล่าวและให้นำต้นฉบับเอกสารมาแสดงภายหลัง

๑๑.๓ ในกรณีที่ส่วนราชการ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาคดีอาญา เป็นผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว หากจำนวนเงินที่ระบุไว้ในหนังสือรับรองหรือคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพียงพอแล้ว ควรถือว่าหนังสือรับรองหรือคำร้องนั้นเป็นหลักประกันที่น่าเชื่อถือได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ (๔)

ข้อ ๑๒ ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจทำสัญญาประกันตนเองได้ และให้นำหลักเกณฑ์ในข้อ ๑๑.๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

A
ลักษณะ ๗
การปล่อยชั่วคราว

บทที่ ๑

การปล่อยชั่วคราวเฉพาะหน้าที่ตำรวจ

ข้อ ๑๗๖ การปล่อยชั่วคราว คือ การอนุญาตให้ผู้ต้องหาเป็นอิสระพ้นจากการถูกควบคุมของเจ้าพนักงานชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนด

การปล่อยชั่วคราวมี ๓ กรณี คือ

- (๑) ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน
- (๒) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน
- (๓) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

ข้อ ๑๗๗ การยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้นให้ยื่นต่อหัวหน้าพนักงานสอบสวน และให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้าพนักงานสอบสวนรีบดำเนินการโดยเร็ว

บุคคลผู้มีสิทธิจะยื่นคำร้องดังกล่าวนี้ได้แก่ตัวผู้ต้องหานั้นเอง หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือพวกพ้อง

ข้อ ๑๗๘ เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานรีบพิจารณาสั่งโดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้เข้าประกอบ คือ

(๑) ความหนักเบาแห่งข้อหา เช่น อัตรากำลังตามกฎหมายบัญญัติในความผิดนั้น ๆ

(๒) พยานหลักฐานที่นำมาสืบแล้วเพียงใด เช่น พอดีจะดำเนินคดีนั้นทางศาล

(๓) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร เช่น เป็นคดีที่ประชาชนตื่นเต้นเอาใจใส่การดำเนินงานของพนักงานสอบสวนเพียงใด

(440) ๓ ลักษณะ ๑ การปล่อยชั่วคราว

(๔) ข้อดีของผู้ประกันประกันหรือประกันอื่นใดเพียงใด คือมีหลักฐานไว้ใจ แต่เพียงใจความคิดก็ไม่ใช่ข้อดี

(๕) ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่ ต้องมีเหตุผลประกอบชี้แจงให้พอควรใน ข้อที่นำจะหลบหนี ไม่ใช่อยู่ ๆ ก็คิดนึกเอาตามใจชอบโดยปราศจากเหตุผล

(๖) ภัยอันตราย หรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ เช่น ผู้ต้องหาเป็นคนมีอำนาจหนักเลง ทางพรรคพวก ซึ่งอาจจะเปลี่ยนรูปคดีให้เสียหาย ยุติธรรม หรือให้พยายามหาเดกต่างจนไม่กล้าให้ความจริง

ข้อ ๑๗๕ ข้อที่กฎหมายต้องการให้อ้าง เพื่อพิจารณาในทางให้หรือไม่ให้ปล่อย ตัวไปชั่วคราวดังกล่าวมาแล้วนี้ เป็นหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้น หากจะวางข้อชี้ชัดขึ้นไว้ด้วยตัวว่าคดีชนิดใด เจ้าพนักงานจะต้องให้หรือไม่ให้ประกันลงไป ชัดเจนได้ไม่ แต่โดยปกติทางราชการนั้นต้องการให้ให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจนั้นก็ไปใน ทางให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ประกันไป เว้นแต่คดีสำคัญ ๆ ซึ่งพนักงานสอบสวนเห็นว่า ถ้าปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันจะทำให้เกิดความเสียหายในความเป็นธรรมแก่คดีนั้น ๆ

ข้อ ๑๘๐ เมื่อจะปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่า ๑ ปี โดยไม่มี ประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยตัวไป ต้องให้ผู้ต้องหาสาบานหรือปฏิญาณตนเสียก่อนว่าจะมา ตามนัดหรือตามหมายเรียก

ข้อ ๑๘๑ เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ก่อน ปล่อยตัวไปจะต้องทำสัญญาประกันให้สมบูรณ์เสียก่อน

B “ข้อ ๑๘๒ เมื่อมีคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าผู้ยื่นคำร้องนั้นจะเป็นผู้ต้องหา นั้นเองหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องพิจารณาสั่ง หรือเสนอ คำร้องนั้นไปยังผู้มีอำนาจสั่งโดยเร็ว อำนาจสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือ ไม่มีประกัน ให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่อไปนี้มีอำนาจสั่ง คือ:—

ลักษณะ ๗ การปล่อยชั่วคราว □ (441)

๑. สारวตฺร สारวตฺรใหญ่ มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน ๓ ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เว้นแต่คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ เกินกว่า ๒๐๐,๐๐๐ บาท และมีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวคดีความผิดตามพระราชบัญญัติฉิ่นชังพื้นหรือมูลฉิ่นของกลางมีน้ำหนักไม่เกิน ๑,๐๐๐ กรัม ส่วนคดีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษและคดีดังกล่าวใน (๓), (๔) ให้เสนอ

(๒) ผู้กำกับการมีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวได้ทุกคดี เว้นแต่คดีอุกฉกรรจ์ คดีแปลกประหลาดกรีกโครมเป็นที่สนใจของประชาชน คดีเพลิงไหม้ที่มีราคาทรัพย์สินเกินกว่าหนึ่งแสนบาทขึ้นไป คดีวางเพลิง และคดีใน (๔) และมีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวคดีความผิดตามพระราชบัญญัติฉิ่นชังพื้นหรือมูลฉิ่นของกลางมีน้ำหนักไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ กรัม หรือคดีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ซึ่งของกลางมีน้ำหนักไม่เกิน ๕๐๐ กรัม

(๓) ผู้บังคับการมีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวได้ทุกคดี เว้นแต่คดีวางเพลิงและคดีใน (๔)

(๔) ผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวและสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวได้ทุกคดี เว้นแต่คดีใน (๕)

(๕) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร และความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ให้เป็นอำนาจของกรมตำรวจเป็นผู้สั่ง

ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยหรือตำแหน่งรองของตำแหน่งใด ให้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวได้เท่ากับผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

ให้สารวตฺรใหญ่ หรือสารวตฺรสถานตำรวจนครบาลที่ไม่มีสารวตฺรใหญ่กำหนดลำดับอาวุโสพนักงานสอบสวนไว้ ในกรณีที่สารวตฺรใหญ่หรือสารวตฺรไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอาวุโสตามลำดับที่กำหนดไว้ในวันมีอำนาจพิจารณาสั่งหรือเสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวได้ตามอำนาจของสารวตฺรใหญ่หรือสารวตฺร

(442) □ ลักษณะ ๗ การปล่อยชั่วคราว

ในกรณีผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวชั้นใดก็ตามความในข้อนี้ เห็นควรไม่อนุญาตให้ประกัน ให้เสนอผู้มีอำนาจสั่งเหนือชั้นไปอีกชั้นหนึ่ง หากผู้มีอำนาจเหนือเห็นสมควรไม่อนุญาตให้ประกันอีกก็ให้ปฏิบัติในการเสนอทำนองเดียวกันจนถึงผู้บัญชาการ

ข้อ ๑๘๓ อำนาจการสั่งปล่อยชั่วคราวดังกล่าวนี้ ถ้าคดีร้ายได้ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือสั่งไว้โดยเฉพาะหรือพิจารณาสั่งเป็นอย่างอื่นก็ดี ให้ปฏิบัติไปตามคำสั่งนั้น หรือผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวเห็นควรเสนอผู้มีอำนาจเหนือขึ้นไปพิจารณาสั่งการเป็นพิเศษ ให้เสนอความเห็นขึ้นไปได้” B

ข้อ ๑๘๔ การปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่มีประกันก็ดี ในคดีผู้ต้องหากระทำความผิดพระราชบัญญัติศุลกากร และความผิดนั้นพนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้ตามความที่ได้กล่าวไว้ในลักษณะที่ว่าด้วยการเปรียบเทียบ ให้ผู้มีอำนาจสั่งได้ดังนี้

ก. ในเขตกรุงเทพมหานคร

- (๑) สารวัตร สารวัตรใหญ่ หรือผู้รักษาการแทนสั่งได้ในคดีที่มีอัตราค่าเปรียบเทียบปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท
- (๒) ผู้กำกับการหรือผู้รักษาการแทน สั่งได้ ในคดีที่มีอัตราค่าเปรียบเทียบปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท
- (๓) ผู้บังคับการหรือผู้รักษาการแทนสั่งได้ในคดีที่มีอัตราเปรียบเทียบปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท
- (๔) ผู้บัญชาการหรือผู้รักษาการแทน มีอำนาจสั่งได้ในอำนาจของพนักงานสอบสวนทุกตำแหน่ง

ส่วนการปล่อยชั่วคราวแก่ผู้ต้องหาที่กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติศุลกากรในกรณีอื่น ให้เป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว สำหรับความผิดอาญาอื่น ๆ ดังกล่าวแล้วในข้อนี้

B ข้อ 182-183 แก้ไขครั้งหลังสุดโดย ระเบียบ คร. ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 3) ลง 21 ค.ค. 2517 ลงนาม พล.ต.อ. ประจวบ สุนทรากร อ.ตร.

ลักษณะ ๓ การปล่อยชั่วคราว ๓ (443)

ข. ในเขตจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร

ให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยที่วางไว้โดยกรมปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว โดยมีประกันหรือไม่มีประกัน

ข้อ ๑๘๕ เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ให้ประกันแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาทราบทันที

ข้อ ๑๘๖ คดีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องและส่งสำนวนพร้อมกับตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้ว่า เฉพาะในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้พนักงานอัยการมอบตัวผู้ต้องหาไปอยู่ในความควบคุมของพนักงานตำรวจผู้สอบสวนนั้น ถ้าพนักงานอัยการได้วินิจฉัยและมีคำสั่งว่าควรปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว โดยไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน เหล่านี้ ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานตำรวจที่จะจัดการแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นผู้สัญญาแก่นายประกันแล้วแต่กรณีแทนพนักงานอัยการ และถ้าได้ให้ผู้ใดประกันไป ต้องรีบแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว เพื่อจะได้กล่าวในฟ้อง

ข้อ ๑๘๗ ในกรณีที่มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก และกีดกันขึ้นศาลทหาร แล้วตัวผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจในระหว่างดำเนินคดี เมื่อมีคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา การที่จะวินิจฉัยว่าสมควรให้ผู้ต้องหาประกันตัวไปหรือไม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะอาศัยหลักการให้ปล่อยชั่วคราวมาใช้ผ่อนผันให้มีประกันตัวไปได้ เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และเพื่อบริการผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวเป็นเวลานานเกินสมควรโดยไม่จำเป็น

คำสั่ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ที่ ๘๐ /๒๕๕๑

เรื่อง การกำหนดวงเงินประกัน การกำหนดหลักทรัพย์ที่อาจใช้เป็นหลักประกัน
และการใช้บุคคลเป็นประกัน ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

.....

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ วรรคสาม แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗ บัญญัติให้การเรียกประกัน หรือหลักประกันจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งต่อมานายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ร่วมกันออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเรียกประกันหรือหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน พ.ศ.๒๕๔๘ กำหนดให้นำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๘ มาใช้ในชั้นสอบสวนโดยอนุโลม โดยห้ามมิให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ กำหนดวงเงินประกันเกินสามในสี่ของวงเงินประกันที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎกระทรวงดังกล่าวเป็นไปโดยสะดวก และสอดคล้องกับหลักการของข้อบังคับประธานศาลฎีกาดังกล่าว

อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา ๑๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบ มาตรา ๑๑ (๔) แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๗ ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจวางระเบียบ หรือทำคำสั่งเฉพาะเรื่องไว้ให้ข้าราชการตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้อำนาจ หรือการปฏิบัติหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น ดังนั้น เพื่อให้การเรียกประกันหรือหลักประกันผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนมีความเหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งคดี และไม่สร้างภาระแก่ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนในการที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวจนเกินควรแก่กรณี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงวางแนวทางเกี่ยวกับการกำหนดวงเงินประกัน การกำหนดหลักทรัพย์ที่อาจใช้เป็นหลักประกัน และการใช้บุคคลเป็นประกัน ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ดังต่อไปนี้

๑. การกำหนดวงเงินประกัน

ลำดับที่	ความผิดหรือพฤติกรรม ในการขอลอภัยชั่วคราว	อัตราขั้นต่ำ	อัตราขั้นสูง
๑	คดีความผิดลหุโทษหรือที่มีโทษปรับ สถานเดียว	ไม่มี	ไม่เกินร้อยละ ๓๗.๕ ของอัตรา โทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิด นั้น
๒	คดีความผิดที่มีผลกระทบทาง เศรษฐกิจ ซึ่งมีอัตราโทษปรับสูง ไม่ ว่าจะมีโทษ จำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม	ไม่มี	ไม่ควรเกินร้อยละ ๓๗.๕ ของ อัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับ ความผิดนั้น และไม่ว่ากรณีใด ต้องไม่เกินอัตราโทษปรับขั้นสูง
๓	คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๕ ปี	ไม่มี	ไม่เกิน ๗๕,๐๐๐ บาท
๔	คดีที่มีโทษจำคุกเกิน ๕ ปี แต่ไม่มี โทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุก รวม อยู่ด้วย	ไม่มี	ไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาท/ระวางโทษ จำคุก ๑ ปี (ทั้งในส่วนที่เป็นอัตรา โทษขั้นสูงและขั้นต่ำ)
๕	คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต	ไม่มี	ไม่เกิน ๔๕๐,๐๐๐ บาท
๖	คดีที่มีโทษประหารชีวิต	ไม่มี	ไม่เกิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท
๗	คดีที่มีหลายข้อหา (๑) ความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมาย หลายบท หรือ (๒) รวมผิดหลายบทรวมกัน	ไม่มี	ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนัก ที่สุดเป็นเกณฑ์
๘	กรณี (๑) ผู้ขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมี ความเกี่ยวพันโดยทางสมรส หรือ (๒) ผู้ขอประกันใช้หลักทรัพย์มีค่า อย่างอื่นที่กำหนดมูลค่าที่แน่นอน และสะดวกแก่การบังคับคดี หรือ (๓) ความผิดที่ผู้ต้องหากระทำด้วย ความจำใจหรือด้วยความยากจน	ไม่มี	จะกำหนดวงเงินประกันต่ำกว่า เกณฑ์ปกติก็ได้
๙	ผู้ขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมี ความเกี่ยวพันโดยทางสมรส ใช้เงิน สดหรือหลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่ กำหนดมูลค่าที่แน่นอนและสะดวก แก่การบังคับคดีเป็นหลักประกัน	ไม่มี	ให้วางเงินสดหรือหลักทรัพย์ เพียงร้อยละ ๒๐ จากจำนวน วงเงินประกันที่กำหนดก็ได้

ลำดับที่	ความผิดหรือพฤติกรรม ในการขอลดหย่อนชั่วคราว	อัตราขั้นต่ำ	อัตราขั้นสูง
๑๐	กรณีผู้ต้องหา (๑) เป็นหญิงมีครรภ์ หรือ (๒) มีบุตรอายุไม่เกิน ๓ ปี อยู่ใน ความดูแล หรือ (๓) เป็นผู้เจ็บป่วย ถ้าต้องขังจะเป็น อันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือ (๔) เป็นผู้พิการหรือสูงอายุ ซึ่งโดย สภาพร่างกายหรือจิตใจอาจเกิด ความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติใน ระหว่างต้องขัง	ไม่มี	กำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่า เกณฑ์ปกติ
๑๑	ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน	-	-

๒. การกำหนดหลักทรัพย์ที่อาจใช้เป็นหลักประกัน

ลำดับที่	หลักทรัพย์	เอกสารที่ต้องแสดง
๑	เงินสด	-
๒	ที่ดินมีโฉนด	(๑) โฉนดที่ดิน และ (๒) หนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงาน ที่ดิน
๓	ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์	(๑) หนังสือรับรองการทำประโยชน์ และ (๒) หนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงาน ที่ดิน
๔	ห้องชุด	(๑) หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ห้องชุด และ (๒) หนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงาน ที่ดิน
๕	ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างบนที่ดิน	(๑) โฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำ ประโยชน์ และ (๒) สำเนาทะเบียนบ้าน และ (๓) หนังสือประเมินราคาสิ่งปลูกสร้างที่น่าเชื่อถือ

-๔-

ลำดับที่	หลักทรัพย์	เอกสารที่ต้องแสดง
๖	หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคา มูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น ๖.๑ พันธบัตรรัฐบาล ๖.๒ สลากออมสิน ๖.๓ บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสิน ของธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์เพื่อการเกษตร ๖.๔ ใบรับเงินฝากประจำธนาคาร ๖.๕ ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่าย และธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ๖.๖ ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็น ผู้ออกตัว ๖.๗ เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือ รับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ใน วันที่ทำสัญญาประกัน ๖.๘ หนังสือรับรองของธนาคาร หรือ บริษัทประกันภัยเพื่อชำระเบี้ยปรับ แทนในกรณีผิดสัญญาประกัน	เอกสารหลักฐานของหลักทรัพย์แต่ละประเภท อนึ่ง ในกรณีมีข้อสงสัยให้พนักงานสอบสวน ตรวจสอบเพื่อขอคำยืนยันจากธนาคารหรือบริษัท ประกันภัย ที่ออกหนังสือรับรองนั้น

๓. การใช้บุคคลเป็นประกัน

ลำดับที่	บุคคลเป็นประกัน	วงเงินสัญญา ประกัน	หลักเกณฑ์
๑	ผู้ขอประกันเป็นบุคคลธรรมดา ผู้ขอประกันต้องเป็นผู้มี ตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือมี รายได้แน่นอน และ ๑.๑ เป็นผู้มีความสัมพันธ์กับ ผู้ต้องหา หรือ ๑.๒ เป็นบุคคลที่เห็นว่ามี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหมือน เป็น	ให้พิจารณาจาก เงินเดือน หรือ รายได้โดยให้ทำ สัญญา ไม่เกิน ๑๐ เท่า ของอัตรา เงินเดือน หรือ รายได้เฉลี่ยต่อ เดือน	๑. ให้อุ่นเครื่องด้วยตนเอง และ เสนอหนังสือรับรองจากต้น สังกัด หรือ นายจ้าง หรือ หลักฐานอื่นที่เชื่อถือได้ และ หากผู้ขอประกันมีคู่สมรส ให้ แสดงหลักฐานการยินยอมของ คู่สมรสด้วย ในกรณีฉุกเฉินไม่อาจเสนอ หนังสือรับรองได้ทัน ให้ผ่อน ผัน

- ๕ -

ลำดับที่	บุคคลเป็นประกัน	วงเงินสัญญาประกัน	หลักเกณฑ์
	ญาติพี่น้องหรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่เห็นสมควรให้ประกันได้		<p>โดยแสดงหลักฐานอื่น เช่น บัตรประจำตัวที่แสดงฐานะ เช่น นั้น และให้นำหนังสือรับรอง หรือหนังสือยินยอมมาแสดงภายหลัง</p> <p>๒. หากวงเงินประกันมียอดสูงกว่าวงเงินที่ผู้นั้นมีสิทธิประกันได้ อาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นเพิ่มเติมให้เพียงพอกับวงเงินประกันนั้นได้</p> <p>๓. อาจมีผู้ขอประกันหลายคนร่วมกันทำสัญญาประกันโดยใช้วงเงินของแต่ละคนรวมกันได้</p> <p>๔. หากผู้ประกันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน ก็ให้คงมีสิทธิประกันต่อไป โดยอาจใช้ดุลพินิจสั่งให้หาหลักประกันเพิ่ม หรือดีกว่าเดิมได้</p>
๒	ผู้ขอประกันเป็นนิติบุคคล กรณีผู้ต้องหาเป็นกรรมการผู้แทน ตัวแทน หุ่น ส่วนพนักงาน ลูกจ้างของนิติบุคคล	ตามที่เห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป	<p>๑. อาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นเพิ่มเติม โดยจะต้องแสดงหนังสือรับรองการจดทะเบียนและหลักฐานแสดงฐานะการเงิน และผู้มีอำนาจทำการแทน</p> <p>๒. ในกรณีฉุกเฉินไม่สามารถนำค้ำประกันเอกสารมาแสดงได้ทันที ให้ผ่อนผันโดยแสดงสำเนาเอกสารดังกล่าวและให้นำค้ำประกันฉบับเอกสารมาแสดงภายหลัง</p>

ลำดับที่	บุคคลเป็นประกัน	วงเงินสัญญาประกัน	หลักเกณฑ์
๓	ผู้ขอประกันเป็นส่วนราชการ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต่อสู้อาณา	ตามที่เห็นสมควรเป็นกรณีๆ ไป	หากจำนวนเงินที่ระบุไว้ในหนังสือรับรองหรือคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพียงพอแล้ว ควรถือว่าหนังสือรับรองหรือคำร้องนั้นเป็นหลักประกันที่เชื่อถือได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘(๔)

๔	<p>ผู้ต้องหาทำสัญญาประกันตนเอง</p> <p>๔.๑ ผู้ต้องหาต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน</p> <p>๔.๒ ผู้ต้องหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นพนักงานหรือผู้ประกอบการวิชาชีพ เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้สอบบัญชี ครู ผู้ประกอบการวิชาชีพ ด้าน สื่อมวลชน หรือผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นที่เห็นสมควรให้ประกันได้ และ - การกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิดเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพนั้น 	<p>ให้พิจารณาจากเงินเดือน หรือรายได้โดยให้ทำสัญญาไม่เกิน ๑๐ เท่า ของอัตราเงินเดือน หรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน</p> <p>ให้พิจารณาจากเงินเดือน หรือรายได้โดยให้ทำสัญญา ไม่เกิน ๑๕ เท่า ของอัตราเงินเดือน หรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน</p>	<p>๑. ให้ยื่นคำร้องด้วยตนเอง และเสนอหนังสือรับรองจากต้นสังกัด หรือนายจ้าง หรือหลักฐานอื่นที่เชื่อถือได้ และหากผู้ขอประกัน มีคู่สมรส ให้แสดงหลักฐานการยินยอมของคู่สมรสด้วย</p> <p>ในกรณีฉุกเฉินไม่อาจเสนอหนังสือรับรองได้ทัน ให้ผ่อนผันโดยแสดงหลักฐานอื่น เช่น บัตรประจำตัวที่แสดงฐานะเช่นนั้น และให้นำหนังสือรับรอง หรือหนังสือยินยอมมาแสดงภายหลัง</p> <p>๒. หากวงเงินประกันมียอดสูงกว่าวงเงินที่ผู้นั้นมีสิทธิประกันได้ อาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นเพิ่มเติมให้เพียงพอกับวงเงินประกันนั้นได้</p> <p>๓. อาจมีผู้ขอประกันหลายคน ร่วมกันทำสัญญาโดยใช้วงเงินของแต่ละคนรวมกันได้</p> <p>๔. หากผู้ขอประกันมีตำแหน่งหน้าที่การงาน ก็ให้คงมีสิทธิประกันต่อไป โดยอาจใช้ดุลพินิจสั่งให้หาหลักประกันเพิ่มหรือ ดีกว่าเดิมได้</p>
---	---	--	---

-๓-

บรรดาระเบียบ หรือคำสั่งที่ขัดหรือแย้งกับคำสั่งนี้ให้เป็นอันยกเลิก และให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งนี้โดยเคร่งครัด

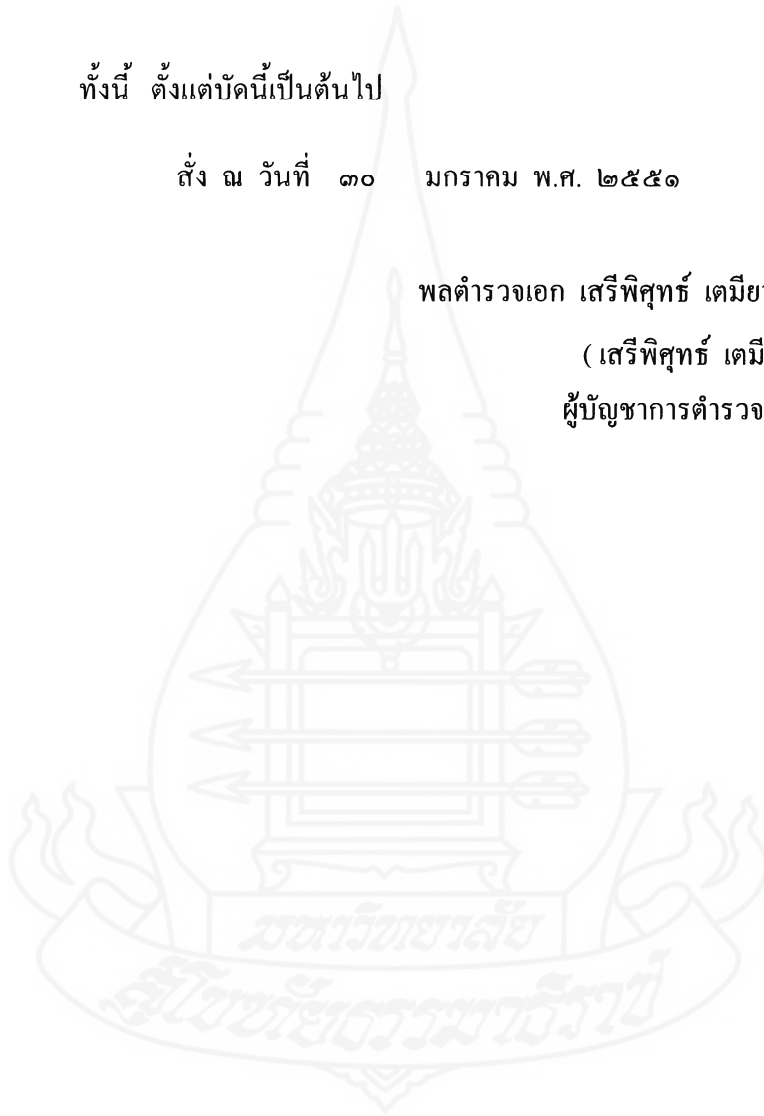
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑

พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธิ์ เตมียาเวส

(เสรีพิศุทธิ์ เตมียาเวส)

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	พันตำรวจโทพิรุณ วุฒิศรี
วัน เดือน ปีเกิด	22 เมษายน 2505
สถานที่เกิด	อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
ประวัติการศึกษา	นบ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2531
สถานที่ทำงาน	สถานีตำรวจภูธรหนองม่วงไข่ อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่
ตำแหน่ง	รองผู้กำกับการป้องกันปราบปราม

